

PURNUNPOHJAN KULTAJUHLAT

LEIKILLINEN ROMAANI

ILMARI MÄKITIE

SUOMEN KIRJA

HELSINKI

Copyright by Oy Suomen Kirja

Helsingissä 1944. Nelopaino Oy

ENSIMMÄINEN LUKU

Suvi on hehkeimmässä keski-iässään.

Aurinko paahtaa niin tulenpalavasti, että sen on kuulevinaan ihan sähisevän kuumeisessa kiihkossaan. Ja maailma on kuin suuri pannukakku, jota korvennetaan yltäpäätä. Ilmassa tuntuu kuin palavan käryä, eikä olisi kummaa, vaikka koko maailma hulmahtaisi ilmiliikkiin.

Tasamielinen on Hyväluoja lämmintä jakaessaan, ainakin täällä Purnunpohjan perukoilla. Yhtä armastavasti hyväilee päiväkulta mökkiläisen Ollimatti Sutisen eli Pien-Matin, kuin rikkaan Matias Tinalaisen eli Suur-Matin olentoa.

Mäkisyryjän töllin pieneläjä Ollimatti Sutinen valjastaa pihallaan hevosta.

Tirlit, tirlit, visertää pieni ilmaneläjä lähimetsässä.

Tilikat, tilikat, hokee siihen toinen, yrittäen viritteä luupillinsä samansointuiseksi. Kolmas taas päästää naurunrökätyksen ikään kuin pilkatakseen toisten yhteislaulua. Mutta itse se saa naurunsa välillä kuulla leppoisaa moitiskelua: hyi-it, hyi-it!

Hyi-it, hyi-it, eli hyi itseäsi, toisten pilkkaaja!

Klii-uu! Klii-uu!

Yhtäkkiä lakkaa lintujen iloinen soitto. Ne päästelevät nopeita hätäisiä, hälyttäviä tirskahtuksia: huomio, huomio, vaara uhkaa, hui hui! Tiu, tiu!

Klii-uuu! Klii-uuu!

Yläilmoista kuuluu omituinen ääni. Se muistuttaa airojen rautahangaksien kitajamista ja kirskunaa soudettaessa: klii-uuu, klii-uuu!

Pienet visertäjät ovat jo suojauneet mikä minnekin, metsässä on aivan hiljaista. Mökin pihalla kukko ajaa kanaparven tuvan sillan alle turvaan. Kukko on huolellinen kuin järjestyspoliisi. Kanalle, joka viimeiseksi on jäänyt nokkimaan rikkaläjää, se antaa kuuluvan varoitushuudon, ja kun tämä ei joudu kyllin nopeasti, menee kukko nokankoputuksin sitä häätämään pois vaaravyöhykkeeltä.

— Havukka pakana! huudahtaa mökkimies ja pui nyrkkiä taivaalla leijailevaa tummaa hahmoa kohti.

Havukka siitä kaikkoaakin toisaalle, sillä tässä seudussa sen tarkkaan silmään ei kai osu mieluista suupalaa.

Ollimatti Sutisen lyhytvartinen pystynenä tohisee

hänen hevosta valjastaessaan. Suu mutruilee kielen siirrellessä mahorkkamälliä poskesta toiseen. Mies on lyhyt, mutta romuluinen. Leveä, ahavanpuhuma naama näyttää hyvänsävyiseltä, vaikka hän siinä onkin tiuskivinaan hevoselleen:

— So, ka, Paavali, ihmisiksi siinä . . . ei tässä nyt pitkille matkoille. Noh, sopo, sopo! — Ka, paarmat, juutahiset, syövät ihan elävältä, hevosen ja miehen!

Kärpäset, paarmat, hyttyset ja muut lentosyöpäläiset ovat kuin villissä tänään.

— Ukkosen edellä ne, purijaiset!

Paarma on tunkelijoista hävyttömin. Raa’asti ja röyhkeästi kuin puukkohulikaani se hyökkää lihallisen eläjän kimppuun ja iskee hohdinleukansa ihoon, milloin miehen, kulloin hevosen. Mutta — sanotaan, että ahne syö lopulta oman itsensä. Niin käy paarmallekin.

— Ähäh, siitä sait, purijainen!

Mies läimäyttää poskelleen kipakan korvapuustin, niin että ruokailupuuhansa aloittanut paarma putoaa henkitoreissaan maahan. Samoin käy monelle muullekin yrittäjälle. Hevonenkin puolestaan koettaa vähentää lentävien syöpäläisten lukua mil-

loin hampaillaan näykkäisten, hännällään viuhauttaen tai kaviollaan potkaisten. Moni häikäilemätön paarma sortuu oman suunsa pyyteitten uhrina. Mutta yhä uusia ja uusia paarmanuorukaisia alokkaita, on tulossa kaatuneitten tilalle. Näköjään mitättömän suupalan takia ne syöksyvät varmaan kuolemaan.

Paarmaan verraten on hyttynen hienotunteinen jopa ujoileva.

Lähestyessään saalistaan se majaa anteeksipyytävästi, ikäänkuin selitellen niitä vaikuttimia, jotka pakottavan sen himoitsemaan toisten elollisten verta. Se ei hyökkää rumasti ja karkeasti kenenkään kimppeun, eikä iske veripilliään ahmatin lailla ensimmäiseen tielle osuvaan kohtaan. Ei, se käyttäytyy sivistyneesti kuin laupeudensisar, joka ottaa potilaasta verikoetta. Huolellisesti valikoiden sopivan suonenkohdan se surunvoittoisella iniäänellään aivan kuin välittelee, että taistelu ravinnosta on johtanut sen moiseen epähienolta vaikuttavaan yritykseen.

Niinpä sitten verenantajaksi joutunut suo mielellään anteeksi siivolle hyttyselle, vaikka tämä imee itsensä zepeliininmuotoiseksi, tulipunaiseksi möhkäleeksi ja lähtee hyvästiksi inahdettuaan lentämään

vaivalloisesti kuin raskaasti lastattu pommikone.

Hevonen ei tahdo millään asettua kiessien eteen. Se vikuroitsee, koettaapa tavoitella valjastajaansa hampaillaan.

— Soh, Paavali, siinä. . . Puikkoihin vain, taikka minä jos hutaisen. . . —kelek!

Ollimatin äyskäileminen ei kuulu oikein uskottavalta. Hänen sanansa lissahtavat sivakanpehmeinä tupakan ruskeuttamien huulten välistä, eivätkä ne tunnu satuttavan hevosta sen kovemmin, kuin jos piiskaisi niittyvillan höntyvillä.

Hevosen nimi on kokonaisuudessaan Paavali Kekonen.

Ollimatti osti sen aikoinaan eräältä tukinvetäjältä. Kun kaupat oli tehty ja myyjä jo matkan päässä menossa, muisti Ollimatti, ettei tullut kysytyksi hevosen nimeä. Niinpä hän huusi myyjän jälkeen:

— Hei, hei, mies! Mikäs se olikaan nimi?

— Paavali Kekonen, hoihkaisi mies vastaukseksi ja meni menojaan.

Ehkäpä mies luuli kysyttävän omaa nimeään. Mutta mitäs sen väliä, Ollimatti antoi hevosen olla Paavali Kekosena. Hänestä se oli mainio nimi ruu-

nankopukalle. Raskaita kuormia vetävä ajokkiparka: olihan sille ihmismäinen nimi jonkinlaisena lohduksena, ajatteli Ollimatti. Oikea sukunimi ruunaheppanalla, sehän oli kuin kunniakirja köyhälle mökkilläiselle. Eihän siitä tosin ole pantavaksi suuhun eikä sieraimiin, mutta — se kunnia, kunnia. . .

Säveä mies on itse, tämä Ollimatti Sutinen. Melkein kaikkia muita ihmisiä hän pitää ”ylhäisinä”. Hän tuntee olevansa vähäpätöinen matonen tällä maankamaralla. Tämän ajatuskannan, jota kirjanoppineet nimittävät alemmuuskompleksiksi, hän on perinyt hurskaalta äitivainajaltaan, jonka mielestä ihmisen tuli pitää itseään muita huonompana, ainoastaan sitten hänellä oli toivoa ylennyksestä tulevassa olotilassa.

Ollimatti ei tosin kuulu Purnunpohjan ”seuroihin”, ei ole edes ahkera kirkottelijakaan, mutta luonnonlatu hänellä on hyvänpehmeä, nöyrä ja lähimmäisiinsä suostuvainen. Äitiinsä on, mies.

Mutta Paavali Kekonen?

Siinä eläjässä, pätö kopukassa, asuu ylpeyden henki.

Lihallisen olentonsa puolesta sitä ei ole pantu

paljon päälle, matala on rakenteeltaan, eikä ole kilpamiesten ravuriksi tarkoitettukaan, vieläkos sitten herrain ja ylväisten ratsuksi. Mutta osaapa olla itsetietoinen, melkein tuhmanylypeä pökötti! Kylän läpi tai ohi ajettaessa se kiekauttaa kaulansa pystynkaarevaksi, eto elävä, ja päästää iihahaan yhtä komeasti kuin isollistenkin orhit ja sotaherrojen arapialaiset. Niin miehuutensa menettänyt kuin onkin, Paavali.

Tiktaturiluontoinenkin on tämä rautias ruuna.

Kyläläiset naureskelevat, että Ollimatin, pehmytluisen miehen, on hattu kourassa pokkuroitava omaa hevostaan. Kun Paavali oikein äkäytyy, on miehen annettava sille perään, ei siinä muutakaan mahda.

Paavali katsoo olevansa tukin- ja halonajohevo- nen. Se pitää erikoisalastaan. Hyvänkin puukuorman — talviseen aikaan — se riuhtaisee liikkeelle ja vetää monestikin pelkällä sisunsa voimalla. Siihen voisi soveltaa ihmisten sananparren: Mitä riitaisampi akka, sen tekevämpi.

Mutta kesällä ei Paavalia saa helposti lähtemään mihinkään vetohommaan. Se on nuoruudestaan alkaen tottunut viettämään suviajat laitumilla omassa vapaudessaan. Tästä sesonkilomastaan se pitää lujas-

ti kiinni, puolustaen oikeuksiaan kaikella hevosvoimallaan.

Aikamoinen telme siinä on nytkin, Ollimatin valjastaessa rautiasta pyhäkiessien eteen. Sellaisia herrasteluajoneuvoja Paavali vihaa sydämensä pohjasta. Se tietää, että moisten väkkäröiden edessä hevosparkaa juoksetetaan tavallista kovemmin, niin, ja ihan turhan vuoksi. Olisi edes oikeata kuormaa, tukkeja tai halkoja, mutta kun laiskannotjakat, joutilaat huviajelijat istua röhöttävät selkä kekassa ja ohjasperillä hovat, iuh! Sitä läppimistä, maiskutusta ja hoputusta, iuh, mokomatkin! Sapotaasit minä niille. . .

Rompsis!

Veräjän poikkipuu siellä putosi. Toinenkin putoaa.

Marikaisapa näkyy tulevan.

Paavali iukaisee kärttyisästi ja se peruuttaa rattaita mökin seinää vasten aivan kuin pikastuksissaan koettaisi murskata ne.

Johan sen arvasi, iihahaa, että hameväkeä tässä lähdetään kyytiin. Ja sille väelle on ajajan muka näytettävä, miten mökkiläisenkin pekunat kiekkoja pyörittää, hei hei, hutkis, lätkis vain pakaroille!

TOINEN LUKU

— Päiviä, Ollimatti! heläyttää Marikaisa jo matkan päästä.

— Päiviä, päiviä, vastaa mökinmies ja sitoo hevo-
sen ohjaksista tikapuihin kiinni.

Pappilaan on, näetsen, lähtö Ollimatilla ja Mari-
kaisalla.

On siinä silmänruokaa, Marikaisassa, ajattelee Ol-
limatti tulijan lähestyessä. Pehmeyttään hytäjävä, lel-
luva ruumiinolento, — kestopöydässä syötetty, näes,
pitäjänhieroja — niin kävellä hyllyttelee kovallakin
tiellä kuin sammalikolla ikään.

Ja niin täysikuvainen muotopuoli, pyöreä, puna-
paisteinen, hyvänsiveältä muhottava. Entä silmät?
Niin pirhakat, ettei uskoisi ihmisen neljääkymmentä
vuosirengasta ummistaneen.

Kyllähän noilla kuvallisuuksilla vielä miehen sai-
si, jos... Mutta minkähän vuoksi se Marikaisa vain
tyttöihmisenä kulkee?

Nyytti, punaraitaisesta pyyheliinasta solmittu, on
Marikaisalla kädessään. Entä, kun hattukin on pääs-
sään! Hattu oikein, ei olisi uskonut. Vihturiinihui-

vi, sellainen hapsukas, äitinsä perintökalu, on tähän saakka ollut Marikaisan päähineenä silloin, kun parempiin paikkoihin on mennyt hieromaan. Arvaa kyllä, että tuon hatun vähän käytettynä on antanut tädilleen se sisarentytär, joka tuonnottain vieraili kotikylässään Purnunpohjassa.

Ollimat in mielestä vihturiinihuivi olisi mallannut paremmin Marikaisan vereville kasvoille. Mutta mitäpä nyt siitä.

Tuossa tuokiossa he lähtevät ajamaan pappilaan.
Pappilaan!

Se tuntuu Ollimatista somalta, että oikein . . .

Hohhoi, kunpa olisikin asiaa, sitä ihteään, kanslian puolelle!

Tämä Marikaisan olento on aina tehnyt Ollimatille jotakin, niinkuin mielensekoitusta, vai miksi sitä kaa-vailisi. Noin, että katsonnan on vetänyt puoleensa ja ajatuksen pannut — niin, ymmärtäähän sen, kun tämäkään Ollimatti ei ole vielä lahonnut oksa miesväen sukupuussa. Kah, iältäänkin minkä nyt hivenen viisiinkymmeneen päin. Täysvihreätä lehteä se vielä kehitteleisi, urospuu, melkein kevätmahlainen . . .

— Kylläpä nyt päivä räätää niin, että nenänpää

tirisee, puh, puh, sanoo Marikaisa leikkisästi, puhautellen huuliensa välistä ilmaa aivan kuin huttuvia jäädytellessä.

— Eikö tuo sepitelle ukkosta? arvelee Ollimatti ja nostaa Marikaisan nyytin rattaiden istuimen alle. Sitteen käännäiksein kihnuttamaan selkäänsä tikapuita vasten ja jatkaa:

— Minä vain siitä, kun noissa lapaluissa niin ujeltaa, kolotus.

— Ilmanmuutosta se semmoinen luisteleminen tietää, yhtyy Marikaisa. — Siksi kait ne kutsuivat rovastiakin hieromaan. Reumaatti, näes, kirkonmieheläkin.

Niin, hierontamatkalla se vain, tämä Marikaisa . . . Ja Ollimattia on pyytänyt kyyditsemään. Ei tässä vielä muutta asiaa pappiloihin ole, vaikka kyllähän Ollimatti on mielessään kaavaillut sitä jos tätäkin.

Marikaisa yrittää taputella Paavalia, mutta saa kipakan hännänhuiskauksen vasten kasvojaan. Vai vielä siinä lääppimään, näyttää iukuilija äkäilevän korviaan luimistellen.

Marikaisa kääntyy Ollimattiin, joka olkapäitään kohautellen venyttelee lapojaan, ja tarjoutuu auliisti:

— Heitätkäähän, Sutinen, tuohon nurmelle, niin minä vähän kopristelen sitä reumaattia . . . jos tuo hyvinkin säikähtäisi.

— Ka, jos häntä kopristelet, niin . . .

— Eihän tässä niin hengengiirettä lähtöön . . . Ottaa vaan nuttu pois, Sutinen.

Marikaisa teittelee miestä ja kutsuu häntä sukunimeltä. Mies taas sinuttelee ja käyttää naisihmistä puhutellessaan ristimänimeä. Sellainen kuuluu Purnunpohjan ikivanhoihin kohteliaisuussääntöihin, joista poikkeamista pidetään varsin sopimattomana. Marikaisa ei anna koskaan anteeksi kunnankirjurille, joka nimitti häntä hierottavana ollessaan neiti Huttuseksi. Moinen tituloiminen tuntui hänestä tymeän vierastavalta, vaikkakin Huttunen on hänen sukunimensä.

Ollimatti heittäytyy nurmelle mahalleen, ja Marikaisa alkaa hierustella.

Pitäjänkuulu hieroja on Marikaisa, tämä.

Näpit sillä on kuin rautaa, nimittäin kovia paikkoja, harteita ja peräpakaroita kouhaistessa. Mutta arkoja nivuskiteksiä ja keträksiä se osaa hyvittää sulonpehmoisesti, niin ovat sormenkosketukset kuin sii-

vensulalla kutkuttelua.

Mistä lie oppinutkin kaikki nuo niksit ja konstit. Osaa mänkätä ja rytkäyttää selkärankaakin niinkuin joku Ameriikan 'Kairotraktori', jommoisista Mainari-Jukka on Purnunpohjalaisillekin kertonut. Sellainen rytkäytys muuttaa ihmisen aika lailla nuoremmaksi, noin sisällisesti, mutta kylläpä potilaankin silmistä nokihiutaleet sinkoilevat, sen leikin aikana.

— Phuh, ähää, phuh, pääsee Ollimatilta siinä Marikaisan käsissä ätyröidessään.

— Noissa se lapaluiden välissä se tauti... selittää Marikaisa tietäväisenä. — Niissä se piileksii niin kuin matokset ja muut härrinkäiset kivien alla. Mutta kun kiveä vähän liikutellaan ja väännellään, niin semmoisille iletöksille tulee pahat oltavat, siellä alla, näetsen.

Kuullapa, miten viisaasti haastaa Marikaisa tuonkin taudin olon. Tietorikas ihminen se on tämä Marikaisa, tottakai, kun kyliä kulkee, kaikkien viisaudet ja tuhmuudetkin kuulee. Ei ne nuo oppitohtorit tästä raavaan ihmisen ruumiista ole niin selvillä kuin Marikaisa, joka hyppysillään tunnustelee kaikki nivelet ja linkuttimet. Ei sitä, ruumiinoloa, niin täysperälli-

sesti kirjoista opi.

Mitähän jos kerran puraseisi sisuaan kuin lampaannapaa ja sanoa mojauttaisi Marikaisalle, että meistä kahdesta sitä muutamalla papin sanalla tulisi niinkuin yksi. . . Jos passaisi sulle niinkuin mulle?

Ollimatin setviessä tätä asiaa pääsemättä mihinkään alkuun, sanoo Marikaisa ikään kuin päivitellen:

— Vai Suur-Tinalaan lähti piiaksi, Riitukka?!

— Suur. . . ähäh, kun ottaa siitä, huhuh. . . kun se Tinalainen kieloitteli.

— Ei suinkaan millään suuren palkan änskällä itarra?

— Ruokapalkoilla, muka aluksi. Ja sitten mukamas. . . jolloinkin. . .

— Osaa se Tinalainen lelletellä niin, että mustilainenkin siihen suostuu. Saatikka nuori tyttö, ensi askeleitaan. . .

— Ne nuoret, ramatikirjoja lukevat ja sitten mieli palaa kylille. Ja pitäähän sitä ihmisen isästänsä ja äidistänsä erkaneman ja. . . ähhäh, kun vihiasi imeästi, se se! Siinä kait se reumaatti on ihan kotonaan, kun niin pahakseen otti, häiritsemisen!

— Näissä mäträkkeissähän se keho hyysää, selit-

tää Marikaisa ja painaltaa niin, että Ollimatilta pääsee taas ulahdus. Jatkaa sitten kuin päivitellen:

— Ja se yhä vain leskimiehenä tämä Ollimatti Sutinen viihtyy?

Noh, nytpä se puheenaihe uomautuu oikealle tolalleen. Tätä rataa jos saisi jutun luistamaan päätekohtaansa asti, niin vot, vot, sanoi Selti-Iivana.

— Leskihän sitä vielä . . . ähäh, kun . . .

Ollimatti on toistakymmentä vuotta pitänyt mieltä Marikaisaan päin. Kohtsillään Piettastiinasta leskeksi jäätyään hän havaitsi tämän toimellisen hierojan sisälliset hyvällisyydet ja ulkonaiset vehmaudet.

Syntiä kai se oli niin aikaisin Piettastiinan kuoleman jälkeen antaa mielensä palaa toiseen eukkoseen. Eiköhän siinä olisi pitänyt olla vuosi ja vuorokausi väliä, muistelee Ollimatti jostakin kuulleen. Mutta kuka sitä pystyy holtoamaan ajatuksensa pelehtimistä, yhtä vähän kuin linnun lentämistä päänsä ylitse!

Mutta Ollimatti ei kumminkaan ollut päässyt ajatusta etemmäksi tässä asiassa. Monesti hän on näinä vuosina muotoillut sanoja kysyäkseen Marikaiselta, että 'joko tahi ei?'

Mutta mikä lienee niin puheen juoksun piimittä-

nyt, että näinkin kauan on tullut kanniskeltua niitä kysymyssanoja mielessä kuin mälliä poskessa, saamatta ulos töpsäytetyksi, mokomia. Huomeneen on aina jäänyt.

Nyt, kun tytär, Riitukka, on lähtenyt rikkaaseen naapuriin piikomaan, nyt olisi eukkoinen apu tarpeen Ollimatin mökissä. Lehmäkin on hoidettava, pari sikayörnijää syötettävä, muutama kana, kotkottaja, 'tiputeltava'.

Puhumattakaan tuosta leskimiehen sängystä. Kahden maattavaksi sekin on tehty, ei se yhden huokumisella paljoakaan lämpene.

Ei, nyt ei jätetä huomeneen. Tällä matkalla on tehtävä selväksi se asia.

Marikaisa on iän kaiken huomannut Ollimatin aatokset. Eevan tytärhän sitä hierojaeukkoinenkin on, kyllä sen silmä näkee vertaisensa, talonpoikaisen, tään oppimattoman, silmänluonnista sen aivoitukset. Monesti hän on pannut merkille, että miehellä on ollut ihan huulten höplillä se sanamöykky, mutta takaisin on vain imaissut, kehno, arkako tuo lie vai mikä.

Nytkin se tuossa sommittelee, Ollimatti Sutinen, jotakin kielellään, mitähän, jos olisi ottaa ja tarttua

sormin siihen sanamöykkyyn ja ihan päivänvalossa katsoa, mitä se sisältäisi. Siinä sitten yhdessä ihmeteltäisiin, että jopa piti olla, tuotako se meinasi, kakale! Noin monta vuotta saanut paattua kuin savikokkare! No, mitäs, parempi myöhään kuin . . .

Mutta eihän se mallaa, että akkainen ihminen rupeaa kuokkimaan niitä sanoja. Kun ei nyt tuon vertaa saa itse toimitetuksi, pehmeä mies . . .

Hidas se on tuo Ollimatti Sutinen. Purnunpohjalaiset nauravatkin, ettei se mies kerkiä huomentakaan sanomaan ennenkuin vasta toisena päivänä. Mutta rempseä mies muuten, ei tällä Marikaisalla olisi mitään häntä vastaan, jos . . .

— Mikäpä se on leskimiehen olostellessa, sanoo Marikaisa heilutellen lopuksi potilaansa käsivarsia kuin pumpunvartta kaivolla. — Vaikka tytärkin on poissa kotoa, niin onhan niitä naapurinvaimoja, jos niinkuin akkaista apua . . .

— Ka . . . — No, nyt on ihme, tuon äjälleen . . . !

Ollimatti oli juuri saanut kielensä kärjelle mielestään sopivat sanat. Mutta tuohon se nyt töksäytti kuin olisi sanahevosilla seinään ajanut. Paavali, ilkiö, on reudonnut itsensä tikapuista irti ja yrittää lähteä

omille asioilleen. Tuolla se nyt menee, kiessien pyörät iskevät kiviin. No, jo piti olla. . .

Ollimatti syöksyy pystyyn ja juoksee Paavalin jälkeen. Se on sitten niin äyökkäinen, hyväkäs!

Paavali koettaa jätättää Ollimattia kintereiltään, mutta kuinkapa se voi, kun kärryt ovat perässä, ja pyörien kapat ottavat kiinni puihin. Ollimatti taluttaa kapinoivan ruunan kohta takaisin pihalle.

Niin no, eikä sitten auta muu kuin lähdettävä on, Paavalinkin, taipaleelle.

Lokoisalta tuntuu Ollimatista istua siinä pyhäkiesseillä rinnakkain Marikaisan kanssa.

KOLMAS LUKU

Mahtavan naapurin, Matias Tinalaisen ison talon ohi ajetaan kohtsillään Mäkitörmän veräjältä päästyä.

Kun kaksi Mattia asuu näin naapureina, erottavat kyläläiset heidät keskusteluissaan nimittämällä rahallisesti vauraampaa ja kooltaankin pitempää Suur-Matiksi ja köyhempää, vähäläntäisempää, Pien-Matiksi.

Toiset, kielikerkeät kyläläiset eivät ole tyytyneet ristimään Tinalaista vain yhdellä liikanimellä, vaan he ovat Matiaksenkin väännelleet Matiksi.

Se pyrkii olemaan luonnonlaatua kuvaileva nimi. Tinalan isäntää sanotaan rahankäytössä nuljuksi ja kauppa-asioissaan liukkaaksi, aivanpa niljakkaaksi. No niin, nämä laatusanat tuovat purnunpohjalaiseen mieleen matikan, sillä ankeriasta he eivät tunne, vaan pitävät sitä käärmeenä, huih!

Tinalainen onkin todellinen luonnonkyky rahankeräämisessä.

Mies ei ole käynyt kansakouluakaan kuin kaksi luokkaa. Kaikki muut oppimansa tiedot unhoittanut,

paitsi luvunlaskun. Sitähän tarvitaan raha-asioissa. Rahan Tinalainen tuntee paremmin kuin oppineet herrat. Tinalainen voittaa aina kauppoja tehdessään. Purnunpohjalaiset pitävät sitä niin luonnostaan lankeavana, etteivät osaa olla hänelle kateellisiakaan.

Luulisi leivän äänellä haasteltavan Suur-Tinalassa, ökörikkaassa talossa.

Mutta vieläkö mitä!

Laihat ja puisevat kuuluvat olevan eväät, joita siinä hovissa pöytään ladotaan. Sanovat isännänkin näliissään ruikuilevan, vaikka ruoka-aitoissa siankinkut ja lampaanreidet homehtuvat. Katsoo ja lukee jokaisen ruokapalan, minkä toiset syövät ja siitä kuuluu harmistuvan niin, ettei raahdi omaan suuhunsa panna montakaan murua.

Kertovat, että Tinalainen panee silmälasit nokalleen istuutuessaan ruokapöytään. Silloin suupalat näyttävät isommilta.

Rikkaan ruis kasvaa vaikka lattian läpi, sanotaan Purnunpohjassa.

Tinalaisen viljaksia ei tällä sanonnalla kumminkaan tarkoiteta. Suur-Tinalan maanviljelys on rapiolla isännän saituuden vuoksi. Pellot kasvavat ruo-

hoa, niityt rämettyvät ja pajupensaikoiksi muuttuvat. Isäntä ei raski pitää talossaan työväkeä, ja jos erän pitääkin, niin maksaa huonoimman palkan koko pitäjässä. Niinpä sitten saakin muualta hyljättyä rupuliväkeä hommiinsa, mikäli kiireimpänä työaikana sitäkään.

Palvelijat eivät viihdy mokomassa 'nälkälinnassa', joksi eräät taloa nimittävät, vaan niitä on käytävä narrailemassa ulkoseurakunnasta saakka.

Ollimatin tyttären, aivan naapurista, sai kumminkin töihinsä kieloitelluksi. Mutta kauankohan jaksaa tyttö paastota, ivailevat toiset, jotka ovat koettaneet Suur-Tinalan hyvyysä.

Tyhjän panttina ovat ison talon maat ja mannut.

Tinalainen on sitä mieltä, ettei maanviljelys kannata. Hitaasti siinä puuhassa rahaa tulee. Arvaapa sen, maanmullasta olisi lantit kiskottava. Toisten ihmisten kassoissa on valmista rahaa, helpompaa on koplotella sitä niistä.

Ostaminen, myyminen ja vaihtaminen, kas niistä mammona lähtee kuin tuohta hyvästä koivikosta. Kun vain hommassa on mies, joka osaa herutella kultaisen vasikan tissilöitä.

Ja Tinalainen on mato siihen puuhaan.

Puoli pitääjää on Tinalaiselle velassa. Kireimpänä raha-aikana pistää tämä rahataituri saatavansa yhtäkkiä hakuun, yks kaks, mistä sieppaat, velallinen? Niinpä on taloja ja muita omaisuuksia joutunut Tinalaisen haltuun pienten lakikoukeroiden avulla.

Kylillä kerrotaan, että Suur-Tinalan isäntä jakaa tulitikutkin partaveitsellä neljään osaan. Sitten pitää meteliä tuhlaavaisuudesta, jos kaikilla neljännesteikuilla ei saada tulta.

Purnunpohjalaiset osaavat haastella makujen kanssa, mutta aina niissä jutuissa laji on perällistäkin.

Entäpä kun ei ole sähkövaloakaan pitääjän rikkaimmassa talossa!

Purnunpohja, niin syrjäkylä kuin onkin, on läpeensä sähköistetty. Tuskin lienee siellä tölliäkään, missä ei nappulaa väöntämällä saada asuntoa valoisaksi kuin taivaan sali. Nykyajassahan siellä eletään, Purnunpohjassakin, paratkoon!

Mutta Tinalassa ährätään vielä öljytuijujen valossa pimeänä aikana. Isäntä näes odottaa uuden keksinnön ilmestymistä, keksinnön, joka tekee ei ainoastaan öljy-, vaan myöskin sähkövalot tarpeettomiksi.

Vaivatun Kalle, irvileuka, kuottasuu, hän se narra-
si Tinalaisen tuohon odotuksen aatteeseen.

Niihin aikoihin, jolloin tässä maassa osteltiin ta-
loihin ensimmäisiä radioita, hommattiin Purnunpoh-
jassa, sähkötalkoita. Päätettiin, näes, hankkia sähkö-
valo siten, että pääjohdon kirkonkylästä Purnunpoh-
jaan kustantaisi kyläkunta yhteisesti. Sitten jokainen
erikseen maksaisi sivujohtonsa ja niitten 'ylöspanon'.

Tinalainenkin oli innokkaana miehenä mukana
tässä yrityksessä, sillä hänelle oli vakuutettu, että
sähkövalo säästää ajanpitkän rahaa.

Otettiin yhteys kaupungin sähköliikkeeseen ja siel-
tä saatiin mies kustannusarvioitten tekijäksi. Vaiva-
tun Kallen lähettivät, entisen purnunpohjalaisen, yle-
nannetun leukailijan. Miehistynyt oli Kalle kummin-
kin maailmalla, olipa hänestä vääntäytynyt oikein
sähkömonttööri, ja se oli purnunpohjalaisten mieles-
tä paljon.

Vaivatun Kalle kävi taloissa ja tölleissäkin teke-
mässä kustannusarvioita. Häntä pidettiin hyvänä,
syötettiin ja apatettiin, kahvin ja viinoinakin voidel-
tiin. Kalle ihan tottui siihen, että häntä pidettiin Pur-
nunpohjan 'suurena poikana', joka tuotti vähäiselle

kotikylälleen kunniaa. Sähkömonttööri, se oli tuore sana, ja komea, kyläläisten keskusteluihin.

Suur-Tinalassa ei kumminkaan raahdittu arvoniestä kovin kestitä. Laihaa sumppia sai kahvinnimellisenä, vehnäisistä ei puhettakaan, niin no, isäntä sentään lorautti peukalon kokoisen tillillisen kuusenkyyneltä monttöörin suun karvastuttamiseksi.

Vaivatun Kalle himoitsi kumminkin useampia lo-rauksia tuota riemunjatkoa, jota isännällä oli kaap-pipullossaan. Siksi hän alkoi kehittelä pientä juonta saadakseen Tinalaisen auliimmaksi.

— Ei nämä sähkövalotkaan enää pitkiä aikoja tule olemaan käytännössä, tokaisi hän laskiessaan kustannusarvioita kamarin pöydälle.

— Ettäkö nämä. . . mitä? tarttui Tinalainen.

— Että. Turhaan vain purnunpohjalaisetkin kustantelevat sähköjä ja haaskaavat rahojaan.

Tinalainen höristi korviaan. Tahtoisiko hän kustantaa taloonsa mitään, mikä joutuisi pian viralta pois? Ohoh, ei Tinalainen mätkäise rahoja haaskioon! Ja tuhansiin nousevat, nuo sähköt.

Mutta mitä tämä Vaivatun Kalle sitten tarkoitti?

Radiosilmälaseja!

Vaivatun Kalle heitti tuon sanan kuin ohimennen siinä laskelmiaan tehdessään. Mutta Tinalainen ällisteli:

— Radiosilmälaseja!?

— Niin, uusi keksintö. Silmälasit, jotka heijastavat KKK-säteitä plusminus sähköllä tiivistettyinä. Ne kun vetäisee pimeään aikana silmilleen, niin paremmin näkee kuin kissa.

— Voi turkinpietari! pääsi Tinalaisen ohuiden huulten välistä. Hän helisteli kaapinavaimia lupaa-vasti housuntaskussaan ja — miten ollakaan — meni kaapille ja kaatoi avomieliselle monttöörille lisää kielenkostuketta.

— Eivätkä ne enää monin paikoin ulkomailla käytä lamppuja, innostui Kalle lipettelemään. — Mitäpä niillä tekeekään, kun silmälaseilla näkee. . . Eivätkä ne lasit kulu, kestävät koko ikänsä, niinkuin nuokin tavalliset virsikirjalasit.

Tinalaisella ei ollut syytä epäillä kaupungin miehen sanoja. Olihan hän jo nähnyt kirkonkylän kahvilassa radiokoneen ja kuullut sen esityksiä. Ihme sellainen oli, ja suuri ihme olikin. No, kun yksi mahdoton on tehty mahdolliseksi, niin miks'ei pystytä teke-

mään toistakin, ja kolmatta. Eivät kait radiolasit voineet olla sen mahdottomampia kuin radiolaatikko, joka puhui ja lauloi, totta vieköön! Ja kun vielä ryssät ja saksat osasi se laatikko! Se Tinalaisesta suurin kumma oli. Kun ei elävän ihmisenkään kieli semmoisiin lirkutuksiin taipunut, niin että sitten puinen laatikko . . .

Kalle sai taas lisävirkistystä ja hän alkoi selittää laajalti uutta keksintöä, joka oli piankin ilmestyvä myyntimarkkinoille.

Tinalainen kävi välillä huutamassa ovelta eukkovalle, että herra monttöörille on laitettava syötävää pöytään. Ja hyvää!

— Taitavat tulla hirmun kalliiksi, sellaiset silmälasit? tiedusti visukinttu varovaisena.

— Kalliiksi, kalliiksi ne kylläkin tulevat, myöntelee lipevä monttööri. — Paremman laatuiset kuuluvat tulevan maksamaan kymmenen markkaa pari.

— Kymmenen markkaa?! No, eihän tuo . . .

— Mutta sitten ne valmistavat huokeampia, niin-sanottuja kansanlaseja. Niitä saa luullakseni viitosella parit.

Tinalainen oli intoa täynnänsä. Pänttäisikö hän ta-

lonsa sähköistämiseen tuhansia? Hyhhöh, sitä saavat odottaa sähköliikkeet ja laitokset! Maltaapa tässä vuotella siksi, kunnes saa ne lasit.

— Mistähän niitä saisi tilata, niitä radiolaseja? uteli Tinalainen. — Olisi hyvä, jos saisi ensimmäisessä vuorossa, kun niitä alkaa tulla.

— Noo, saatanhan minäkin ottaa tilauksen vastaan, lupasi Kalle auliisti, ollen jo hyvässä nousutulessa isännän virkistysaineesta. — Minkä hintaiset pantaisiin?

— Vaikka heidät nyt kymmenen markan, pamautti Tinalainen reilusti. Ja saaden oikein tuhlaavaisuuspuuskan hän tilasi vielä toiset, viitosen silmälasit emännälle, joka silloin vielä eli.

— Entä palkollisille? kysyi monttööri ollen kirjoittavinaan tilausta muistikirjaansa. — Viitosen lasit kai jokaiselle?

— Ei ei, kiirehti Tinalainen epäämään. — Piisaa niille yhteiset lasit tuohon pirtin naulaan. Käyttäköt niitä vuorotellen ulkona liikkuessaan, piijat ja rengit.

Vaivatun Kalle söi ja joi hartaasti talon antimia. Sitten hän sai lähtiessään evästyksen, ettei Tinalaan laitetakaan sähkövaloja, vaan koko aikomus peruute-

taan.

Niin, muitten purnunpohjalaisten asuinsijoissa loistavat häikäisevät ihmevalot, mutta Tinalassa pi-hajavat pahaiset tuijut.

Saituri isäntä vuottelee keksintöä, joka on vielä ih-meellisempi kuin Eetisonnin sähkölamppu.

Marikaisa ja Ollimatti ovat sivuuttaneet Tinalan.

Paavali tekee taivalta haluttomasti, ettei vain ihan sapotaasi ole mielessä. Se keksii loppumattomiin syi-tä, joiden nojalla olisi pysähdyttävä. Luonnollinen tarve sillä on epäilyttävän usein, kyllä se pakana kiusalla monestikin päkisteleiksen. Milloin se on pe-lästyvinään irrallista risua tai paperipalasta, joka tienvieressä tuulessa liikahtaa, ja vaappuaa oikealle ja vasemmalle, mutta ei eteenpäin. Ja sitten se on ole-vinaan arka arvostaan, syöttiläs, se ei kärsi tönimisiä, eikä suitsista kiskomisista, puhumattakaan piiskanhut-kaisusta, joka voi intouttaa sen särkemään kiessit.

Ja Ruuttunan torpan kohdalla se pysähtyy kaivol-le, joka on tien vieressä, muka hyvinkin janoisena. Mutta kun Ollimatti laskeutuu rattailta ja vintturoi sille kapallisen vettä, niin eikös tuo epatto tuhkaise sieraimistaan halveksivasti ja käännä päätään pois

vesiryypystä. Mitähän tuolle hevositylhäisyydelle pitäisi olla, ajattelee Ollimatti harmistuneena.

Ollimatti ei muistanut lähtiessään vaihtaa poskeensa uutta, voimakasta mahorkkalatinkia. Nyt ovat vanhat mälliainekset läpi-imettyjä, eikä tuon Marikaisen nähden ilkeä vaihtaa uusia. Sekin tässä pitää mieltä matalana.

Sitten taas Ollimatti saa Paavalin liikkeelle, mutta vain suurin hokemisin ja houkutuksin.

Mutta Niemensyrjän talon portilla Paavali saa jälleen aiheen pysähtyä.

Tällä kertaa sillä on laillinen syy. Ollimatti on opettanut sen siinä seisahtumaan. Hän on nimittäin katsellut sitä taloa, joka on siinä maantien vieressä. Siinä ei asu ketään, vaan ikkunat ja ovet on laudoitettu. Pihan polut kasvavat ruohoa ja portti on vintsahtanut saranoiltaan.

— Siinä se nyt on. . . Sutisen perintötalo. Tyhjän panttina.

Marikaisa sanoo tuon ihan huokaisten.

— Ei tunnu saavan vuokraajia, Tinalainen, muurhaa Ollimatti. Mutta kun Marikaisa tuijottaa taloa, saa Ollimatti salavihkaa pistetyksi suuhunsa uudet

märeykset mahorkasta. Se virkistää vähän mielialaa.

— Aika sutki, se Tinalainen, päivittelee Marikaisa.
— Jutkautapa nyt kaupoissa siivollista miestä, kuin nyt Sutistakin. Ja puljuttaa toiselta talo, vanhempien perintö pois.

Ollimatti hymähtää ja hosaisee Paavalia ohjaspe-
rillä.

Niemisyrrjän perintötalon menettäminen on vie-
nyt Ollimatin elämän kantravitalikkoon. Maataan oli-
si tuossa hiljalleen möyrinyt, muhennellut ja viljellyt.
Mutta kerrankos se käy, niin, vanhassa tarinassakin,
eikös se Iso-Matti anastanut hyvyyksiä Pikku-Matilta?
Mutta mitäpä tuosta. Itsekunkin on ristinsä kannet-
tava. Ollimatti tyytyy kohtaloonsa, jonka ahne Tina-
lainen oli hänelle valmistanut. Ollimatti monesti vär-
teerasi tätä elämänmenoa: Hauki söi pienemmän ka-
lan, eikä sitä kukaan pitänyt vääränä. Kissa söi hiiren,
koira tappoi kissan, susi söi koiran ja ihminen tappoi
suden. Tämä oli luonnollista elämän kulkua. Noh, Iso-
Matti ottaa Pikku-Matin omaisuudet, kun kerran pys-
tyy, se kait kuuluu luonnonjärjestykseen.

Mutta tuon Marikaisan takia . . .

Jos Niemensyrrjän talo olisi yhä Ollimatin hallin-

nassa, niin olisipa niinkuin luvallisempaa kysyä Marikaisalta että . . .

— Noh, Paavali, aletaanpa kaputella!

Hieta ritajaa pyörien alla, kun Paavali saa jostakin syystä hetkellisen innostuksen alaansa. Tie on hie-
man alavietto, eihän siinä tosin tarvitse muuta, kun-
han vain nostelee jalkojaan takaapäin tulevien kärry-
jen tieltä.

Voimakas mahorkkalatinki antaa Ollimatille uut-
ta elämäniloa ja sen mehu ikään kuin valaa häneen
rohkeutta. Ja kun hevonenkin tuossa juoksee myötä-
mäkeä . . .

Ollimatista tuntuu somalta, että hän ajaa köröttää
Marikaisan rinnalla pappilaan.

Pappilaan, oikein!

Ettei vain itsensä Kohtalon käsi asetellut heitä tä-
hän kiessien istuimelle. Että menkäpä nyt rovas-
tilaan ja muistakaa, että yksi tie, kaksi asiaa. Hie-
rontamatka ja kuulutusmatka. Pyytäisi vain rovestin
kimpauttamaan sunnuntaina Marikaisan ja Ollima-
tin nurinniskoin saarnatuolista alas.

— Niin, että mikäs se Ollimatti Sutisen on elelles-
sä . . . kertailee Marikaisa siinä äskeisiä sanojaan. Et-

tei vain rohkaisuksi makustele. . .

Tuolla etäällä näkyy valkea kivi tienvieressä. Siitä on enää vain kivenheitto pappilaan. Siinä minä sanoa hökäisen, päättää Ollimatti. Nyt on tytär lähtenyt kotoa, eihän se pienikään huusholli ilman naisväen häärintää kohdallaan pysy.

Mahorkan mehu tuntuu selvittävän ajatustakin niin, että Ollimatti löytää mielestään sopivat sanatkin tähän yritykseen. Niitä kun tässä vielä kaunostelee, kas, osaa se tämäkin talonpoikainen, kun oikein päässään vatvoo ja valmiiksi alustaa kuin taikinan. Siitä sanataikinasta sitten leipoo kuin nättejä, makoisia kakkuja, joita Marikaisalle tarjoaa, luulisipa tuon niihin mielistyvän.

Nyt lähestytään valkoista kiveä. Tuolla jo näkyy pappilan punainen portti, niin paistaa kuin tulenkieleke vehreitten puitten välistä.

Ollimatti siirtelee kielensä kärjellä mahorkkamäliä poskesta toiseen. Kummassakohan poskipielessä se antaisi yritykselle parempaa vauhtia?

— Ka, leskimiespä se tämä Sutinen, hän alkaa varovasti Paavalin hiljentäessä juoksuaan omasta aloitteestaan.

— Leskeksihän minäkin olen Sutista kuullut sa-
nottavan, myötäilee Marikaisa silmät odotuksesta he-
lottaen.

Mutta Paavali, se iänikuinen kiukkupussi, se keksi
milloin mitäkin hyvän asian sotkemiseksi. Nytkin se
on kait kuullut metsästä jonkin risahduksen ja kuvi-
teltut, että sieltä mukamas on uhkaamassa suurikin
vaara. Yhtäkkiä se painautuu ikään kuin matalaksi ja
lähtee pinkaisemaan kuin viimeistä päivää.

— Prtuu, prrtuu, soh, prtuu!

Ei tottele. Hyvänen aika, ettei vain särje kärryjä
tässä menossa!

Pappilan porttikin sivuutetaan, ei juutas pysähdy!
No nyt!

Arvasihan sen, mikä siitä tuli! Mokoma häjyläi-
nen, kaatoi kiessit maantienojaan ja . . .

Hyvälykky sentään, ettei tullut tapaturmaa. Mari-
kaisa nousee siitä ehyenä, nauraa ihan, näyttääkseen,
ettei tässä mitenkään käynyt.

Mutta Ollimatti on saanut ojasta räiskähtänyttä
rapaa silmillee, ryökäle, minkä teki! Tuossa tienvie-
rusojassa on päivänräättämää vettä, on ihan pestävä
kasvot.

Paavali, äjäle, syö siinä tienvieressä heinää kaikessa rauhassa ja viattomuudessa. Ikään kuin olisi tehnyt hyvänkin päivätyön, hurjailija!

Marikaisa ei enää nouse kiesseihin. Kivenheiton matkan hän tästä kävelee tuohon portille. Ollimatti ohjastaa hevosta rinnalla kävellen.

Nyt se meni tältä päivältä pilalle, se riijuuasiasta puhuminen. Ne sanat, jotka olivat jo miehen huulten höplillä, ne hävisivät tuossa rylläkässä.

Marikaisa menee sitten pappilan portista ja Ollimatti lähtee kotimatkalle. Huomenna hän hakee Marikaisan taas pappilasta ja ehkäpä silloin . . .

Eipä malta olla säväyttämättä Paavalia takamuksille, hyväkästä! Mutta mitäs Paavali siitä, iuh, iuh, vain äännähtää ja huiskauttaa ylimielisesti hännälään niin, että jouhet viheltävät.

NELJÄS LUKU

Aatuli, isorikkaan Tinalaisen ainoa perillinen yritti nuoruutensa innostuksessa seurata isänsä jälkiä: harjoittaa maanviljelyksen asemasta rahanviljelystä.

Hänkin osti ja myi sekä vaihetteli, kävi markkinassa, kokeilipa puutavara-alaakin. Mutta Aatuli, tämä, rempseä, avomielinen ja aulisluontoinen, hän epäonnistui aina kaupoissa. Lastu oli lentänyt kauas kannostansa, ja pojasta polvi muuttunut.

Isän antamat 'siemenrahat' hupenivat kaupankäynneissään ja vaihetuksissaan, hän ei pystynyt jymäyttämään kauppalankojaan. Taikka ehkäpä hän olisi pystynyt, hyvin vilhakka ja älynokkela nuorimieshän Aatuli oli, mutta hän ei kehdannut, ei kehdannut olla niinkuin ahne ja saita isä.

Aatulilla oli parempi onni rakkaudessa.

Häntä pidettiin oikeana tyttöjen poikana. Hauskannäköinen, vaaleanristiverinen, hurmakkaliikuntainen nuori mies. Taitava tanssittaja, silmissä sitä raikulipojan ilokimallusta, joka saa tytöt 'karttamaan katsettaan', niinkuin laulussa sanotaan. Niin, ja Suur-Tinalan ainoa perijä, se poika.

Aatuli kävi usein kirkonkylällä iltamissa, niinkuin ainakin nuoret. Itara isä ei antanut hänelle hevoskyytiä moiseen tarkoitukseen, johan nyt, että . . . Aatulin piti kulkea tämä pitkänpuoleinen matka jalkaisin, mutta menihän se siinä, kun samaan matkaan joutui muita nuoria, eritoten tyttösiä. Aatuliila oli kyllä ollut polkupyörä, mutta hänen epäonnistuneista kaupparyhtyksistään suuttunut isä oli takavarikoinut sen ja myynyt, muka kauppahäviöiden korvaukseksi, eräälle ulkopitäjäläiselle.

Näillä kävelyretkillään tuli Aatuli ajatelleeksi, että Purnunpohjan ja kirkonkylän välillä tarvittaisiin linja-auto, joka kuljettaisi ihmisiä edes ja takaisin, kunkin tarpeen mukaan. Auto saattaisi hyvinkin kannattaa itsensä. Ja sitten lauantai- ja sunnuntai-iltoina sellainen vaunu saisi ylimääräistä hanketta iltamyleisöstä, hip hei, tämäpä sievä ajatus!

Aatuli kehitteli tätä mietintöään ja alkoi koukeuron koivun kautta puhua siitä isälleenkin. Sellainen vaunu olisi todellinen rahamyly, hän vihjaili. Kirkonkylän ja Lastauskylän välillä liikennettäharjoittava Jantsu Heippuri oli jo niin rikastunut, että maatilan kuuluu ostaneen, mökin poika. Vähittäismaksuin

hankitulla vaunulla niin ävertynyt!

Sampo se on, vakuutti Aatuli aina lopuksi linja-autosta esitelmöidessään. Sampo, joka jauhaisi Tinalan kassoihin kultaa ja hopeata niin, että kilkuta kalkuta vain korvissa heljäisi.

Nämä kultapuheet saivat Tinalaisen lopulta niin intoutumaan, että hän suostui yritykseen. Aatulille ostettiin suuri, komea ja kallis linja-auto. Hänen käyttään ajokurssin pantiin sampo pyörimään kirkonkylän ja Purnunpohjan välille.

Ja mikäs! Rahantulo alkoi piankin olla yhtä luistavaa kuin vaunun kulkeminen väylällään. Isä-Tinalainen hieroi luisevia hyppysiään ja odotti mitä parasta.

Kun Aatulista tuli linja-auton omistaja ja kuljettaja, kohosi hänen naissuosionsa yhä entisestään. Seutukunnan neitokaiset tekivät monesti tikustakin asiaa päästäkseen ajamaan hänen vaunussaan.

Aluksi ei Aatuli kehdannut ottaa maksua tutuilta tytöiltä, näitten kaivellessa lanttejaan matkansa päässä. Hän sanoi vain rempseästi kädellään huitaiten:

— Panehan pois rahasi, ei sun tarvitse mitään maksaa!

Arvaapa sen, että tyttö sitten mielellään kehaisi toisille, että Suur-Tinalan Aatuli ei ota minulta maksua kyydistä, vaikka ajaisin sen linjurissa kuinka. Toiset tytöt panivat tämän tarkasti mieleensä ja tekivät matkaa jonnekin, vaikkei ollut tähdellistä asiaakaan. Kun Aatuli sitten aikoi ottaa ajomaksun joltakin työltä, niin tämäpä nauroikin hänelle vasten kasvoja ja sanoi suuttuneena:

— En minä sulle mitään maksa, Aatuli! Ethän sinä Anniltakaan ollut ottanut!

Ja niine hyvineen menivät nekin neitokset, joilta Aatuli olisi kyytirahan perinyt. Kohteliaana tyttöjen poikana hän ei kehdannut ruveta sitä keneltäkään väkipakolla vaatimaan.

Entäpä, kun naisväki harjaantui tähän ilmaiseksiaajaan! Siitä tuli oikein muotiasia, — tauti, vai miksi sitä nyt nimittäisi. Kilvaten täyttivät tytöt linja-auton istumapaikat, tietäähän sen, kun ratissa oli seutukunnan hurmuri, niin, ja Suur-Tinalan perillinen, ainoa vielä.

No niin, nämä neitokaiset, jotka eivät maksaneet puupenniä kyydistään, täyttivät monestikin Aatulin hyrysсын niin, ettei siihen maksavia kyläläisiä enää

mahtunutkaan. Useatkin näistä saivat harmistuneina lykätä menonsa toiseen kertaan taikka sitten hankkia muita kyyditsijöitä. Aatulin vaunusta rupesivat asialliset matkantekijät vähitellen karkoittumaan ja ajopeli jäi lopulta yksinomaan vapaakyydillä huvittelevien neitosten haltuun.

Ja siinä sitten oltiin.

Aatuli sai yhtenäen karrätä vaununtäyteistä tyttökuormaa edestakaisin Purnunpohjan ja kirkonkylän välillä. Kylän eukot ja Aatulin tyttöönneistä kateelliset pojat virnistelivät tienvierillä:

— Siinä se Haaremiauto taas hurajaa!

Purnunpohjalaiset ovat älyperäistä väkeä, niin syrjäseutulaisia kuin ovatkin. He keksivät nopeasti sattuvan nimen itsekullekin henkilölle tai asialle. Niinpä Aatulin kulkuneuvo sai melkein alunperin — tyttökuorman ansiosta — kantaa nimeä: Haaremiauto.

Rahoja ei lopulta kertynyt edes pensiinta ostoon. Aatuli, hyväntuulinen poika muuten, muuttui synkistyneeksi ja hän alkoi töksäytellä tyttölöille pieniä ilkeyksiäkin. Mutta mitä se auttoi. Rahaa ei tullut, ei tullut.

Viimein Tinalainen pysäytti linja-auton liikehtimisen, joka alkoi kuluttaa rikkaan talon kassoja. Hän myi auton toiseen pitäjään ja Purnunpohja jäi ilman uudenaikaista kulkuneuvoa. Aatulin epäonnistumisen jälkeen ei muitakaan halukkaita yrittelijöitä ilmaantunut.

Tämän jälkeen ei Aatulia pitkiin aikoihin nähty iltamissa, eikä edes tyttöjen seurassa. Hän oli tapahtuman vuoksi tympeytynyt heihin perinpohjin, mikäli sieti nähdä hameen heilahdustakaan.

Aatulipojassa tapahtui sitten jonkinlainen herätys. Ei tosin ylhäälle päin — varsinaisesti — vaan alhaalle, nimenomaan maankamaraan päin.

Maanviljelykseen Suur-Tinalan perijä innostui. Hän otti lainakirjastosta alaa käsitteleviä kirjoja — ukko ei niitten ostamiseen antanut rahaa. Mutta saihan kirjastosta. Aatuli luki ja pänttäsi. Sitten hän halusi saattaa Suur-Tinalan viljelykset kuntoon. Hän piirusteli kustannusarvioita, niin paljon menisi siihen ja siihen, noin paljon tuohon, työntekijöille suunnilleen tällöinen summa ja tuommoinen uusiin maanviljelyskoneisiin.

Mutta isä-Tinalainen ähisi ja puhisi, kun poika

pyysi rahoja uudistuksiinsa. Mitä, vai rahoja, ei, ei, penniäkään, mikä sen tietää saako niistä hommista takaisin omansa, ei, ei!

Isän ja pojan välillä kehittyi lopulta sotainen tilanne. Tinalainen kehoitti Aatulia kosimaan Isotalon Hilleviä, rikkaan talon tyttöä naapuripitäjästä. Se olisi viisaampi yritys kuin nuo maanviljelysuudistukset, jotka vain veisivät rahaa, kenties hukkateille. Mutta Isotalon Hillevi toisi Tinalaan rahaa, ja se olisi toista.

— Mutta minähän en rakasta Isotalon Hilleviä, puolusteli poika kieltäytymistään kosimisesta.

— Rakasta, rakasta, jamasi isä-Tinalainen. — Eihän tässä ole kysymys rakkaudesta, pölvänä!

— Mistä sitten? kysyi Aatuli.

— Avioliitosta, selitti isä lyhyeen.

Tinalainen ei voinut ymmärtää, mitä ihmiset höti-sivät rakkauksista, mukamas. Ainakaan hän, Tinalainen, ei ollut sellaisista piitannut naimisiin mennessään. Rahaa hän oli nainut, niin no, ja työihmisen taloon, naispuolisen koneen, joka oli hyödyksi Tinalaisen vaurastumiselle.

Kun jäpäkyöräinen poika ei totellut riijuukäskyä,

suuttui Tinalainen lopullisesti. Hän ajoi uppiniskaisen Aatulin kotoa pois. Pääsihän mokomasta kättäjästä, rahaa vain olisi syytänyt maailmalle, ensin syyti muka kaupankäynnin varjolla, sitten linja-auton änskällä ja nyt, juukeli, aikoi ruveta kuoppaamaan sitä maahan, ihan multa ja saveen. Yhhyh, poika, mie-rolle vain siitä, kun ei kelpaa rikas morsiankaan, jonka hyväätarkoittava isä oli valmiiksi katsonut.

Niinpä siten rikkaan Tinalaisen poika joutui kirkonkylään kauppiaille kuorma-auton apumieheksi.

Tinalainen intosi, ettei Aatuli tule saamaan yhtä killinkiä perinnökseen, ei, ennen vaikka hautaan vie rahat mukanaan, hän, joka lantit on ahkeralla touhulla ja vaivalla koonnutkin.

* *

*

Purnunpohjalaiset valmistautuvat saunomaan, tottakai, lauantai-iltana.

Kukkuu!

Tinalan piharannassa on nuori tyttö taittelemassa vastaksia.

Pienet lapsikoivut ulottuvat tytön vyötäröihin, jotkut, pisimmät olkapäihin. Lehto on oikeata vastashal-

metta, aivan kuin maaperä tällä kohdalla olisi erikoistunut kasvattamaan saunavastoja.

Kukkuu! Kukkuu!

Tyttö on hetkuvavartaloineen, niin liikkuu kuin joustimilla. Ja mikäs, ettei liikkuisi, neito parhaassa kukkasiässään. Tummansiniset silmät niin rohkean kirkkaina heloittavat, että ne tuovat mieleen sinilasisen, sytytetyn lyhdyn.

Ihme, miten sieviä tyttöjä voi kasvaa Purnunpohjassa, korpikylässä!

Tyttö on pukeutunut vihreään hameeseen, joten hän koivunuorison ympäröimänä on kuin omaistensa joukossa. Hänen poskiensa punan voisi vannoa luonnolliseksi, ja se on jo paljon sanottu, nykyaikana. Turbaaninmuotoiseksi sitaistu kirjoliina peittää suurimman osan hiuksista, mutta korvallisilta näkyvät kiehkurat ilmaisevat, että niissä, hiuksissa on elopelton keltaa.

Varmasti joku nuorempikin kuin vanha Väinämöinen mielisi tuollaista vastantaittajaa omakseen.

Järvi päilähtelee sinipeilinä, taivaalla valkeat pilvet kuvailevat lumivuoria ja ankeansuloinen iltarauha leviää luonnosta ihmisten lauantaiherkkiin mie-

liin.

Kukkuu! Kukkuu! Kukkuu!

Nopeasti laskettelee käkönenkin kukkujaan.

Nyky aika muuttaa kaiken Purnunpohjassakin, niin kuin muuallakin maailmassa. Käkikään ei enää kuku täsmälleen vanhojen nuottien mukaan, niin ovat rohjenneet väittää Purnunpohjan ikäeläjät. Ettei vain käkilintukin ole ottanut vaikutteita Rytkyveikkojen ilojatseista ja hottifokseista, joita metsäkylänkin iltamissa, 'aina soi'-ohjelmassa esitetään.

Käki tuolla havumetsässä ottaa ikäänkuin musiikillisen loppukirin. Se päästelee nopeasti muutamia kukkuja ja sitten vaikenee. Muutkin linnut intoutuvat yhteiseen loppukiriin, ne piiskuttavat kaikin äänin ja voimin ohjelmansa kohokohtaa, ennen taukoa.

Sitten vallitsee hiljainen hetki. Tuntuu kuin luonto odottaisi jotakin. Mutta mitä? Jaa, ehkäpä lemmentohtausta, sellainenhan kuuluu leppoisan kesäillan, eritoten lauantai-illan ohjelmaan, ainaisesti.

Kukkuu! Kukkuu!

Tyttö heristelee kuuloaan ja vilkuu ympärilleen. Nyt ei kukkuja ole käki. Ääni on matalampi, se on nuoren miehen kujeileva ääni.

Pensaikosta ilmestyykin nuori mies, vaaleanristiverinen, kimaltavaa veitikkaa silmissä, ja urosta hartiatin vahvuudessa ja ruumiinolonnon reimakkuudessa.

— Iltaa, Riitukka, hän toivottaa ja lähenee tyttöä.

— Aatuli, pääsee tytöltä vaisuna kuiskauksena. Mutta äkkiä hän korjaa sanontaansa:

— . . . ei, kun nuori isäntä!

— Isäntä, matkii Aatuli muka ihmetellen. Hän viheltää ja huiskauttaa kädellään ikään kuin karkoittaakseen luotaan hänelle kuulumattoman arvonimen, ja selittää tytölle:

— Ukko-Tinalainen on isäntä, mutta pojasta tuli, niin, tiedäthän sinä, mikä siitä tuli — kauppiaan renki, miten se minun värsyni kuuluikaan . . .

Ja veikeä poika rallattaa kulkurikaihoisella, mutta reipastahtisella sävelellä:

Hevosia hyviä ja rahoja kun jyviä
oli lapsuuskodissani.

Nyt minä kaivelen nikkelimarkkaa
tyhjistä taskuistani.

Laulun aikana Riitukka näyttää vilkuvan pelok-

kaasti lähimäelle, jossa näkyy Tinalan asuinrakennus. Poika huomaa tytön hätäiset katseet ja kysyy:

— Mitä? Onko isäukko tässä lähellä?

— Ei kovin etäälläkään. Tuolla karjapihassa.

— Miniä en välitä tavata äijää, sen kanssa tulee vain kinaa, sanoo Aatuli. — Sinulle vain minulla oli-kin asiaa.

— Minulle?! äännähtää Rutukka silmät pyöreinä hämmästyksestä, aivan kuin olisi kuullut maailman ihmeellisimmän uutisen.

Kas, tyttö punastuukin, mitä tämä . . . ?

Aatuli istuu lähellä olevalle, pöyhevälle mättäälle ja kehoittaa tyttöä:

— Istuhan tähän viereeni, niin minä selitän.

Kun tyttö viivyttelee epäröiden, sieppaa poika häntä kädestä ja vetää puoliväkisin viereensä istumaan. Sitten hän ottaa puseronsa povelta kirjasen. — Katsohan tätä, Riitukka!

Poika selaa siinä tytön silmien edessä näytelmäkirjaa ja selittää tulleeensa nuorisoseuran asioissa. Tyttöä tarvittaisiin esiintymään näytelmässä seuran syysjuhlassa.

Ah, sitäkö vain! Tytön poskilta sammuu punatu-

len palo ja hän vaikuttaa hieman pettyneeltäkin. Tuli punastelluksi turhaan. Aatulilla ei ollutkaan mitään sellaista . . .

Millaista, mitä olisi pitänyt olla, tyttö hoi?!

Poika siinä heitäiksen muka hyvin asialliseksi, oikein viralliseksi. On ollut pitkän ajan poissa kaikesta 'seura'-elämästä, ei ole tanssinut, ei saatellut neitosia iltamista. On ihan kuin vihaillut Purnunpohjan tyttöihmisiä, jotka aikaansaivat sen linja-autohaaverin, muistaahan Riitukka?

Muistaa. Mutta eipä hän, naapurinmökkin tyttö, tuppailut . . .

Ei, ei. Senpä Aatuli panikin merkille jo 'valtaistuimellaan', nimittäin siinä autonkuljettajan paikalla istuessaan. Niin, penteles, Riitukka oli kai ainoa riijuikäinen tyttö, joka ei kertaakaan ajanut Aatulin linjavaunussa!

Mutta se siitä. Aatulilla on juttelemista tästä näytelmäasiasta.

Aatuli siinä selittää, että hän itse näyttelisi kappaleessa köyhää torpanpoikaa, joka rakastaa rikkaan talon tytärtä ja saa tämän omakseen monen vastuksen jälkeen. Riitukka tulisi esittämään rikkaan talon

tytärtä.

— Siis ihan päin vastoin kuin todellisuudessa, nauraa tyttö, jonka hampaat ovat kuin valkeata ukonkiveä. Niitten luulisi iskevän tulikipinöitä, jos hän narskauttaisi niitä vastakkain.

— Joutavia, huitaisee taas Aatuli, selaillessaan kirjaa. — Sinä siis otat roolin, Riitukka?

Tyttö tahtoo tutustua lähemmin osaan. He katselevat yhdessä kohtauksia. Tuossa rikas tyttö ja köyhä poika kulkevat käsikoukkua, keinulta kuuluu laulua. Tuossa pysähtyvät pihlajan alle ja, kas, miten metkaa, suutelevat!

— En minä kehtaa . . . epäröi tyttö. — Siinä pitäisi kaiken kylänväen nähden . . . suudella.

— Ei se vaikeata ole, innostuu Aatuli veitikka silmäkulmassaan. — Katsohan, me harjoitteleimme . . .

Ja hän kietaisee käsivartensa tytön vyötäröille ja, todentotta, aikoo antaa hänelle opetusta tässä nuorille niin tärkeässä lajissa. Tottunut poika, sen huomaa kaikesta, sutki ihan, tyttöjen viehkaajana.

Mutta tyttö kimmahtaa äkkiä seisoalleen mätäsisuimelta, irroittautuen pojan käsivarsista. Hänen äänensä on melko kipakka, kun hän sanoo:

— Opetä jotakuta muuta tyttöä! Onhan sinulla niitä!

Sen sanottuaan tyttö kääntyy taittelemaan oksia lähellään olevasta pikkukoivusta.

— Ei, Riitukka, johan sanoin, ettei minulla ole enää 'niitä'. Taikka, sanoakseni suoraan on yksi, yksi jota olen liiankin usein ajatellut.

— Miks' et pyydä häntä sitten?

Aatuli katsoo salaperäisesti hymyillen tyttöä.

— Tahdotko tietää kuka hän sitten on?

— Tietysti Isotalon Hillevi.

— Ehei. Odotahan, niin näytän hänen, sen oikean tytön valokuvan.

— Ei ole välisikään, sanoo Riitukka ja on ahkerovinaan vastaksia taitellen.

Aatuli kaivelee taskujaan, kunnes löytää jonkin pikkuesineen.

— Katso, tässä on sen tytön valokuva, sanoo hän ja pistää esineen Riitukan käteen puolitupaten.

Tyttö aikoo ilman muuta heittää esineen maahan, mutta ei malta olla äkkisilmäyksellä vilkaisematta siihen.

— Peili, huudahtaa hän. — Miksi teet pilkkaa mi-

nusta?

— Ei mitään pilkkaa. Siinä on kuva siitä työstä jota . . .

Veiterä poika laulahtaa jatkon kansanlaulun malliin:

— . . .jota minä rakastin, jota omakseni ajattelin.

Tyttöä ei ollenkaan hymyilytä, kumma kyllä. Mutta jokin voima pakottaa hänet katsomaan pikku kuvastimeen.

Nyt hulmahtaa hänen kasvoilleen, kaulalleen, jopa käsivarsiinkin purppurainen tulenkajo. Luulisi hänen nähneen peilissä kummempaakin kuin oman kuvansa, jonka hän tietysti näki. Hän yrittää sanoa jotakin, mutta kieli ei nähtävästi tottele. Hänen rintansa nousee ja laskee kiivaasti, näyttääpä kuin hän aikoisi suuttua, mutta pakottaa siron suunsa huolettomaan hymyyn.

— No, kenen kuvan näit? kysyy Aatuli.

— Älä viitsi kujeilla, Aatuli! sanoo tyttö ojentaen peilin takaisin omistajalleen. Hän pakottaa suunsa pysymään hymynvireessä — vieläpä ylimielisessä, muka — vaikka jokin sisäinen voima nytkähdyttelee sitä itkunpuolelle.

— En ollenkaan kujeile, väittää poika, mutta hänen olemuksestaan on — ainakin tytön — vaikea päätellä, onko hän aivan tosissaan vai iloivettä täynnään. Salaperäisesti hymyillen hän jatkaa:

— Minähän näytin sinulle kuvan siitä työstä, jolle sinä käskit minun opettamaan suutelokonstia. No niin, astupa lähemmäksi, oppityttö, niin pääsemme siunattuun alkuun!

Riitukka ei vastaa mitään. Hän istuu lähimättäälle ja kiertää vitsaksista vastanpantoja. Näyttää kuin se työ olisi hänelle tällä hetkellä kaikkein tärkeintä, puuhaa, joka vaatii, mukamas, hänen kaiken huomionsa. Eikä hän välitä olleenkaan tuosta pojasta, ei ollenkaan, ei ollenkaan, hänen tekisi mieli huutaa se vasten kasvoja, mokomalle sutkunlaskijalle, niin, huijarille, jos suoraan sanoisi. . .

Mutta Aatuli selaa kirjaa ja laususkelee tytölle sieltä joitakin vuorosanoja. — Kyllä me näistä taiteilimisista selviydymme, hän vakuuttaa. — Mutta tuossa lopulla on tärkeä kohta, se meidän pitää harjoitella nyt jo, alunperin.

— Mikä se nyt muka. . . ? virkahtaa tyttö nostamatta katsettaan pannanteoksesta.

— Kihlaus. Minä köyhä torpan poika olen hankkinut kultasormuksen ja painan sen rikkaan tytön sormeen. Kas niin, odotahan!

Aatuli pistää sormensa puseron rintataskuun ja kaivaa kuin kaivaakin esille paksun sormuksen. Se kimaltaa ilta-auringossa oranssinpunaisena, niin, tulenhohtoisena pyörylänä.

Poika lähestyy tyttöä, sieppaa nopeasti tämän käden, aukoo puoliväkisin suljetun pivon ja painaa vaaleanpunaiseen nimettömään uskollisuuden merkin.

— Tämähän kävi mainiosti, huudahtaa Aatuli. — Sinun vain pitäisi olla enemmän vastaanottavainen, näin kappaleen lopussa. Ihme, miten hyvin se sopiikin sinulle!

Riitukka on niin yllättynyt Aatulin äkillisistä otteista, ettei osaa virkkaa mitään. Ai, niin, leikkiähän tämä onkin, näyttelemistä. Kihlausharjoitus nuoriseuran iltamaa varten, mitäpä tytöllä olisi siihen omasta puolestaan sanomista.

Nimittäin mihin, tyttö, ja mitä — omasta puolestasi? Tämähän on kometiaa, teatteriharjoitusta, hyvänen aika tyttöhupakko, ethän uskone muuta?!

Mutta nuori mies katsoo tyttöä silmiin, tarttuu mo-

lempiin käsiin, — ai ai, noita nuoria, ne ovat ihan niinkuin ennen, noin kai pelasivat entisnuoret tuhat vuotta sitten, nimittäin lempenasioissa — ja nuori mies sanoo aivan vakavana:

— Riitukka, jos tahdot pitää tuon . . .

— Tämän? saa tyttö kysytyksi vaimentuneesti ja hänen silmänsä vilahtavat sormukseen ja siitä nopeasti takaisin, jonnekin toisaalle, mihin tahansa, mutta ei . . .

Leikkiä, leikkiä, leikkiä, hän huutaa äänettömästi itselleen. Pilvet on pilviä, vaikka ne kuinka, kullalta . . .

Mutta pojan silmistä on kadonnut veitikka — mihin se on mennyt? — ja hänen kätensä — ihme, ihme — värisevät.

— Ota se — minulta, hän sanoo totisena.

— Miksi sinä minulle . . . ?

— Kerroinhan sinulle, että olen perinpohjin kylästynyt tämänseudun tyttöihin. Sinua minä vain . . . katsos, minä olen kiinnostunut, tosissa . . .

Kas, miten kirjojen keinosanatkin jo sopivat nykynuorten käyttöön, vieläpä sydämenasioissa. 'Kiinnostunut' — noh, rakkaus ei välitä kielen sanoista, se jär-

jestyy silmäniskuna ja kädenpuristuksella.

Aatuli istuu Riitukan viereen ja pitää tätä lämpimästi kädestä, supattaa tämän korvaan kauniita sanoja. Hän on jäänyt rikkaasta kodistaan ja joutunut rengiksi. Mutta hän aikoo kysellä muilta isänniltä mökin paikkaa. Ja siihen sitten . . .

Riitukka hypistelee sormusta ja on olevinaan kuin kuuntelisi vain puolikorvalla. Ajatuksissaan hän irroittaa sormuksen, pyörittelee sitä hyppysissään. Sitteen hän huomaa jotakin kiinnostavaa sen sisäreunassa.

Äkkiä tyttö paistaa sormuksen maahan pojan eteen.

— Tämähän on sinun oikealle morsiamellesi tarkoitettu, hän sanoo. — Miksi sitä minulle . . .

— Että mitä? Miten?

— Siinähan on kaiverrus: Hillevi.

Aatuli poimii sormuksen maasta ja katsoo.

— Aijee! Totisesti en ole huomannutkaan . . .

— Sepä merkillistä huomaamattomuutta. Olethan itse kaiverruttanut . . .

— En ole, vakuuttaa Aatuli totisena. — Isäukko toi minulle kerran kultasormuksen, tämän, ja käski

minun mennä kysymään Isotalon Hilleviä Tinalaan nuoreksi emännäksi, ymmärrätkö? Ukko on antanut piirtää nimenkin jo valmiiksi tähän, kuule nyt, Riitukka! Minä en edes katsonut sormusta, silloin. Mutta tänään sen löysin tavaroistani ja, niin, nyt se kävi näin.

Aatuli ojentaa sormusta tyttölle:

— Saadaanhan tähän kaiverretuksi sinun nimesi.

Mutta tyttö lyö, ehkä puoli leikillä ojennettuun käteen niin, että sormus kimpoaa ja lentää kauniissa kaaressa ruskeanvihreään sammalikkoon. Aatulin lähtiessä sitä etsimään, poistuu tyttö ulommaksi kohtaupaikalta, ikään kuin olisi kyllästynyt kahdenkeskiseen seurusteluun, muka. Hän joutuu risuaidan luo ja kiipeää sen toiselle puolelle.

Nyt Riitukka on isänsä, Ollimatin mökin alueella. Mäkitörmä, hänen kotitöllinsä on tuossa. Näin lähelle lapsuuskodistaan hän on vasta joutunut lähtiessään vieraan palvelukseen, kokeakseen ventoista oloa. Huhhuh, ei ole helppoa olla Suur-Tinalassa, ikävä siellä tulee, vanha isäntä narisee kuin ikäkulu kenkä, huono on muona, huonompi kuin köyhässä kodissa isän luona. Eikä ole talossa lainkaan nuorta väkeä, senjälkeen, kun rikas Tinalainen ajoi tuonkin poikan-

sa, Aatulin kotoa pois.

Aatuli löytää sormuksen sammalikosta. Hän katselee ympärilleen, huomaa tytön menneen kotimökkinsä puolelle. Tuollapa hän istuukin laakealla kivellä ja on sitovinaan yhä noita vastanpantoja.

Nuori mies hyppää urheilijan rivakkuudella risuidan yli ja saapuu tytön luo.

— Et siis huoli tästä?

— En, toisen tytön sormuksesta.

— Entä sitten, tuota noin. . . minusta. . . itsestäni?

Riitukka ei vastaa, on vain muka kiintynyt työhönsä. Tässä laakealla kivellä he joskus lapsena olivat talosilla. Aatuli, rikkaan talon poika ja hän, matalan torpan tyttö. Suuren talon pojalla ei silloin ollut lähimail-la parempia leikkitovereita, ei, ennenkuin kasvoi komeaksi mieheksi, joka sai kylän tytöt ystävikseen. . .

Aatuli punnustelee kultasormusta hyppysissään. Se on vanhanaikaisen paksu ja raskas, kallis kappine. Siitä saisi kaksikin heppoisempaa kultasormusta, vaikka halki sahaisi ja reunat sitten pyöristelisi.

Mutta kun ei, niin ei.

Aatulin silmiin osuu ruostunut rautapultti, joka on romuna jäänyt heitteille rantahietikolle, siihen. Hän

nostaa pultin maasta ja takoilee sillä ajatuksissaan, ja ikään kuin harmiaan karkoittaakseen laakeaan kiiven, jonka toisella reunalla tyttö istuu.

Hän katsoo tyttöön kuin odottaakseen tältä vastausta. Mutta Riitukka sitelee vastan pantaa, mitä, yhtä ainoata pantaa hän on tässä kieritellyt käsissään tuokion ajan!

Kun ei, niin ei.

Aatuli laskee kuin ajatuksissaan, erikoista tarkoittamatta kultasormuksen kivelle. Yhtäkkiä hän moksauttaa sitä rautapultilla ja katsahtaa tyttöön, mitä tämä siitä tekosesta arvelisi.

Ei mitään arvele. Ei ole huomaavinaanakaan.

Aatuli lyö toisen kerran sormusta raudalla. Onko-han tuo eevaäidin naisellista teettelemistä tuo huomaamattomuus, vai oikeinko tosissaan, tyttö...?

Ei sekään näy koskevan tyttöön.

Arvokalu saa ruhjevamman, toisen, kolmannen, nyt se on jo litteä, muodoton lätiskö. Kukaan ei sitä enää tuntisi sormukseksi. Kilk, kalk, kilk, kalk!

Aatuli ähkäisee joka lyönnillä ikään kuin takoi omia onneaan muodottomaksi möhkäleeksi.

Ähäh!

Eipä malta olla naurahtamatta, tyttö!

Katsoo pojan hakkaamista, jopa heittää pannanteoksen käsistään, hivutaksen lähemmäksi, kilk, kalk, kilk, kalk, niin somasti kilajaa tuo taonnan ääni.

Tyttö tapaa käteensä kovasärmäisen piikiven kappaleen ja yhtyy kuin kujeillen samaan leikkiin. He hakkaavat kultamöhkäleen yhä pienemmiksi kappaleiksi, murusiksi ja hitusiksi. Ja nämä pienet murut he pyyhkäisevät kädenselällään tai näpsivät sormipaukuillaan hietikolle, joka leviää siinä kiven ympärillä.

Kilk kalk, kop kop! Huiskis huiskis, näps!

Siellä täällä nyt kiiltelee neulannupun kokoisia keltahiutaleita, jokin katajanmarjan kokoinenkin. Todellakin, äkkikatsannolla voisi luulla, että tässä on oikea kultaranta, jalometallialue, joka odottaa valtaajaansa.

Riitukka ja Aatuli hakkaavat kuin närän pois mielestään.

Kun viimeinen kultahitu on näpsäytetty rantahiekkaan, katsovat he toisiaan silmiin. Tuntuu kuin sormuksen kullankajo olisi siirtynyt heidän katseisiinsa.

Yhtäkkiä he purskahtavat nauramaan niin, että

vesi silmissä kiehuu. Läheisessä aidanseipäässä hep-
sasteleva harakka yhtyy nauruun ja hetken ajan val-
litsee tällä seudulla kuuluva riemu.

Aatuli tarttuu tytön käsiin ja vetää tätä puoleensa.
Mutta yhtäkkiä tyttö ikään kuin säikähtää, irroittau-
tuu pojan käsistä, sieppaa vastaksensa ja lähtee ve-
täytymään takaisin aidan luo, nähtävästi aikoen kii-
vetä jälleen Tinalan puolelle.

— Riitukka, mitä nyt?

— Isäsi tulee tänne päin.

Aatuli käännähtää katsomaan ylämäen suuntaan.
Lehtipuitten lomasta näkyy vilaukselta pitkänkapea,
vanhapuoleinen mies, joka kävelee aitavartta alas
rantaan. Hän on saattanut kuulla nauruniloa rannas-
ta ja on lähtenyt katsomaan, keitä hilpeilijät ovat.

— En välitä tavata ukkoa, sanoo Aatuli ja hiipii
pensaikon suojassa tytön luo. — Lähden tästä heti,
mutta sinulle minä sanon, että jos haluat muuttaa pal-
veluspaikkaa, niin... ?

— Mihin minä... ?

— Nimismiehen rouva siinä kauppiaan naapuris-
sa tarvitsee keittiöapulaista. Ethän ole tehnyt pitem-
pää sopimusta isäukon... ?

— En. Mutta mitä varten. . . ?

— Sitä, että saamme olla lähempänä toisiamme, vaikkapa tämän näytelmän harjoittamista varten. Siellä on parempi kohtelu, kuule! Sano sukkelaan, ennenkuin äijä tulee tuon lepikon takaa ja näkee minut. Niinkö vai. . . ?

— Niin niin, vastaa tyttö puolilupaavasti.

Poika yrittää suudella tyttöä, mutta tämä vilkuu arastellen ympärilleen ja vetäytyen pojasta ulomaksi alkaa pontevasti kerätä vastaksia. Jostakin läheltä kuuluu jo vanhan miehen rykäisy.

Aatuli huiskauttaa Riitukalle jäähyväiseksi ja lähtee kiiruusti rantapolkua pitkin, kadoten pajupehkojen suojaan.

Lauantaisaunaan kai kiire nuorellakin miehellä.

Järvi päilähtelee sinipeilinä, taivaalla valkeat pilvet kuvattelevat lumivuoria ja ankeansuloinen iltarauha leviää luonnosta ihmisten lauantaiherkkiin mieliin.

Prtrui, piikoja kotiin, prtrui, piikoja kotiin, prtrui, prtrui! kuuluu kimeästi joikaava naisääni, jostakin lähimetsästä. Prtrui, prtrui, vastaa siihen kaiku monelta eri taholta.

VIIDES LUKU

Ollimatti on hakenut Marikaisan pappilasta ja kyydinyt hänet vakinaiseen asuntoonsa, sisarensa mökille.

On se ihme, ettei saa tipautetuksi suustaan sitä asiaa Marikaisalle. Kun se asia olisi puu, niin kaatanut sen jo olisi näillä jahkailemisilla, vaikka olisi paksumpaakin laatua, se puu. Taikka jos olisi iso hauki, se riijuuasia, niin uistimeen sen vain narraisi, vaikka illta illan jälkeen olisi soudettava ja huovattava. Mutta kun se on sanallista laatua, se seikka, niin se on jo vaikeampi hoitaa. Tämä tupakkamällisyy ei millään pysty sitä niin sirostelevasti ja kaunostelevasti käsittelemään kuin pitäisi. Senlaatuisissa hommissa sietäisi kielenkärjen ihan mamsellimakeaksi heretä.

Eikä tämä Ollimatti osaa imellostella meininketään ja sanojaan. On hän nähnyt elokuvissa Purnunpohjan seuratalolla, miten suuressa maailmassa rakkausasiaa viljellään, hyi, miten ällöttävää se oli! Sitä pussuttelua, maiskuttelua ja lääppimistä, ihan oli syljettämään tupannut. Vakaiset ihmiset, parempisäätyiset vielä, kirjanoppineet, siinä kaiken kansan näh-

den ja kuullen olivat toisiaan kaulailleet, ja nuoleksineet. Entä sitä kuiskuttelua, sipinää ja sirkuttelua! Ja sitten sitä laulunulvontaa! Niin olivat älähdelleet ja vonkuneet kuin maaliskuiset kissat. Ei kehdannut Marikaisan silmiin katsoa, kun tämän tapasi väliajalla siellä ilopaikassa. Ei, vakaisempaa ja siveämpää se on tämän Ollimatin rakkaus, kun hänet näet saisi kerrankin sanotuksi Mariikaisalle.

* *

*

Paavali on siinä irtaallaan Mäkitörmän pihassa. Se on antautunut nauttimaan miellyttävää lepoa, minkä vähän nyhtäisee ruohontupsua kaulansa ulottuvilta suunsa makustamiseksi.

Hörp hörp, kuuluu Ollimatin tuvasta. Ikkuna on auki ja siksi hörppiminen kuuluu niin selvästi Paavalin karvaiseen korvaan. Välistä sellainen ääni kuuluu niin omituisesti purlauttavan, että Paavali luimistelee ja vilkuu epäluuloisesti ympärilleen. Silloin on joku hörppijä saanut suuhunsa liian kuumaa ruokaa ja se panee huulet ja kielen toisinaan äännähtämään hevostmiehen lailla: prrtuu!

Paavali sietää yhtävähän kieltäviä kuin käskeviä-

kään komentosanoja loma-aikanaan, näin kesällä.

Joukko Lauttayhtiön tukkilaisia on noussut rannasta Mäkitörmän mökkiin. He ovat tuoneet mukanaan isoja, tuoreita kaloja, pyytääkseen, että mökissä keitettäisiin heille soppaa niistä.

Riitukkaa ovat, tukkipojat, veitikat, käynnillään oikeastaan tarkoittaneet, arvaa Ollimatti. Nuoret, riuskat miehet, punaveriset, tottamaar heistä tuntuu lokoisammalta, että sellainen hötjäkkä, sirisilmäinen neitokainen heitä siinä palvelisi ja passailisi.

Eivät tienneetkään miehet, ohikulkijat, että Ollimatin vetreä tytär on naapurissa, rikkaassa Suur-Tinalassa käskyläisenä. Nyt saivat vasta kuulla, ja pettyneiltäpä näyttivät, tukkilaiset, reimat miehet.

Noh, osaapa Ollimatti, mökinmies kalasopan keittää ja söpöstellä. Vanha kalanpyytäjä hänkin. Ja miesten seinävierillä istuessa ja tupakoidessa mieskokki siinä keittohommissa ähräsi, ja mikäs, mojakka valmistui ja hyvä.

Makoisaa keitosta nyt ollaan syömässä, iso porukka.

Hörp, hörp, kuuluu johtosävelenä tässä päivälliskonsertissa. Sellaisenkin sanan nämä tukkilaiset,

luonnonlapset, tuntevat sillä he ovat monta monituis-
ta kertaa syöneet oikein herroiksi, konsertin säestyk-
sellä, milloin ihan simphonioita, milloin haitarin hi-
likutusta kuunnellen. Akkumulaattoriradiohan heil-
lä on lautallaan, ei vain tullut otetuksi sitä tänne mö-
kille. Mutta mitäpä sillä nyt, kyllästykseen asti on sii-
tä tullut kuunneltua musiikkiakin, melkeinpä tuntuu
nautinnolta syödä ilman sitä, ainaista kilkutusta. Ja
kun sekin Riitukka, matalan töllin nätti likka, on pois-
sa. . .

Ollimatti istuu pitkän pöydän päässä, isäntänä,
johtaen syömistä. Lusikka on ikään kuin tahtipuikko-
na hänen kädessään ja hyvin näyttävät toiset osaavan
pysyä tahdissa. Matustelu, maiskuttelu ja syömäkalu-
jen kilinä käy melkein kuin nuottien jälkeen.

Hörp, hörp, kuuluu varmaankin hyvin houkut-
televana russakoille, koska ne kurkistelevat uteliai-
na uunin takaa ja harovat tuntosarvillaan ilmaa, ai-
van kuin etsien avaruudesta rohkeutta, uskaltaak-
seen pyrkiä osille päivällisestä. Mutta ihmisrakkaat
kärpäset ovat vilkkaassa aterioimistouhussa miesten
ympärillä, niinkuin suosikkieläimet konsanaan. Yk-
sinäinen lutikkakin pistäiksen seinänraosta julkisuu-

teen ja heittää himoavan katseen punavereviin miehiin. Mutta jotakin kädenliikettä pelästyen se painuu jälleen rotkonsa hämääseen, odottamaan yöpimeätä, jolloin sen ruokarauha on taatumpi.

— On se tämä ruoka semmoista rohtoa, urkon, että se parantaa pienemmät näläntuskat, veistelee tukkilainen, jolla on hiukset kuin mustan sian harjakset, karheat ja pystyssä törröttävät.

— Emä vetkaletta se on, tää ruoka, myöntää toinen, isonenäinen, suurisuinen mies, jolla on pisamia kasvoissaan. Hänen äänensä on, päinvastoin kuin luulisi, korkea melkein naisellisen korkea, huilunäätä muistuttava.

— Ei ne tohtorit tämänlaatuiseen tautiin ja tuskaan parempaa rohtoa keksi, lisää kolmas, ruuniverinen mies, kiskoen suustaan kalanruotoja, jotka asettaa pöydän reunalle.

— Mahtaneeko keksiä itse Eetisonnikaan, yhtyy juttuun pitkäkaulainen tukkilainen. Hänen päänsä ulottuu paria kämmenleveyttä ylemmäksi kuin toisten ja hänen äänensä on törähtävä, aivan kuin puhuisi puiseen torveen.

— Rohtoahan tää on, köyhälle, todistaa Ollimatti-

kin siinä ahkeran lusikoimisensa lomassa.

Sitten rupitetaan keittoa suihin niin, ettei sananpuolta väliin mahdu.

Ollimatti käy välillä täyttämässä kivivateja, jotka nopeasti tyhjenevät syömärien edessä. Sattuu siinä ohimennen vilkaisemaan ikkunasta.

— Kah, Suur-Tinalan isäntäkin näkyy olevan tänne päin tulossa, hän ilmoittaa havaintonaan toisille.

— Sekö tämä Matikka Tinalainen sieltä kääkkäisee?

— Ka, se tämä.

Tinalaisen kävelyä nimittävät purnunpohjalaiset kääkkäisemiseksi. Hän nostaa askelta ottaessaan jalkaansa hieman liian ylös hevosen tapaan ja laskee sen tasaisesti maahan, niin ettei kengän kärki tai kanta satu maahan ennen kuin muu pohja. Kyläläiset uskovat Tinalaisen opetelleen moisen kävelytavan siksi, ettei se kuluta niin pahoin kengänpohjia.

— Kuuluu renkiä vailla olevan, Tinalainen, töräyttää pitkäkaulainen syömämies. — Jos se ei ole rahaa vailla, niin sitten se on palvelusväkeä vailla, se mies.

— Jalkapuuhan pitäisi Tinalassa palvelusväki kammita, jos mieli, että ne talossa pysyvät, suosittelee

mustatukkainen. — Nälkää pakoon kuuluu oma poikakin lähteneen, urkon.

— Ennen minä hikoilen Kakolan kivimäessä kuin Suur-Tinalassa renkinä, huiluttaa isonenäinen mies papillisen kauniilla äänellään. — Siinä nälkälässä pitää renkiruntin nousta aamulla niin varhain, että housut vielä eilisillasta naulassa heiluvat.

Ollimatti antaa miesten veistellä ja itse vain hymähtelee. Mitäpä hän naapuristaan paasaamaan. . .

Mutta vieraat kerroskelevat kylilläkiertäneitä tarinoita rikkaan Tinalaisen saituudesta. 'Annastupakasta' pyrkii iso isäntä enimmäkseen olemaan ja vieraan tulitikkulaatikon aina unohtaa omaan taskuunsa. Isonenäinen mies tietää hänen säästävän omia tupakoitaan niinkin, että piiputellessaan puhaltelee sauhut tyhjiin pulloihin ja panee tulpat suulle. Sitten toisina päivinä imeksii vain niitä pulloihin säilöstyjä savuja.

— Kylmähän se sellainen savu on, urkon, arvelee mustatukkainen lauttamies.

— Se kuulemma lämmittää pulloa ennen imeksimistä, tietää toinen.

Pilapuheita lasketellaan totisin naamoin. Tämän

savotan miehet ovat ottaneet sellaisen tyylin. Jos leikkiä puhutaan suun mauksi ja ajankuluksi, niin jokainen on ottavinaan kaiken todeksi, eikä kukaan naura.

Isonenäinen mies on kai suuren suunsa ansios-
ta ennättänyt hotkia sisuksensa täyteen nopeammin
kuin muut, koska hän lopettaa ensimmäisenä syön-
tinsä. Hän hankaa puukkonsa terää lapikkaansa var-
teen, ikään kuin hioisi sitä terävämmäksi ja vetäytyy
pöydästä seinävieruspenkille kaivelemaan teräaseel-
la hampaitaan. Sitten hän lataa piippunsa ja sytytet-
tyään sen kysäisee Ollimatilta:

— Eikö se tämä Matikka ketvoitellut tään Sutisen
perintötalon, sen Niemensyrjän ihan ilmaiseksi? It-
selleen, näes?

— Mitäpä se nyt. . . ihan ilmaiseksikaan, vastaa Ol-
limatti muka välinpitämättömästi, mutta lusikan lii-
kunta suun ja vadin välillä kumminkin hiljastuu.

— Niin, tämän kivikkopalstan kait antoi ja. . .

— Hönähtää ne muutkin sen ketun kaupoissa,
sanoo mustatukkainen kuin Ollimattia lohduhtaak-
seen.

Ja pitkäkaulainen tukkimies nielaisee ison palan
ja törähtää taas:

— Ja Riitukankin, näetsen, vienyt nälkälinnaansa, Ollimatilta.

— Kovat päivät on siinä linnassa... rinsessalla. urkon, vakuuttaa mustatukkainen, leikellen puukolla raakaa läskiä leipänsä lisähöysteeksi.

Ollimatti, pehmeäluontoinen mies, nieleksii lusi-koimisen välillä kurkustaan alas jotakin aivan tyhjää, eikä virka mitään.

Porstuasta kuuluu askelten kopinaa. Miehet vai-kenevat ja syömähommissa olevat kiinnittävät huomionsa ruokaan.

Ovi avautuu ja sisään astuu pitkän, laihankojo-va, elähtänyt mies. Hänellä on jaloissaan lapikkaat, joissa on naurettavan lyhyet varret. Hänen pukunsa on voinut olla ennen, aikoinaan, musta, mutta monen päivän paiste ja ahavanpuhuri on kauhduttanut sen ruskean punertavaksi, jopa paikoin kellahtavaksi. Hänen ihonsakin on hieman tummuneen vasken väristä, kellahtavaa ja se tuo mieliin kuivaksi käper-tyneen suolakalan.

— Iltapäivät, hän sanoo lyhyesti toisella suupielel-lään, aivan kuin tahtoisii säästää sanojaan ja suutaan.

— Illatpa illat, vastaa Ollimatti auliisti. Toiset vä-

hän murahtavat ja syömämiehet ryystävät topakasti keittoa suihinsa, aivan kuin pelkäsivät tulokkaan saapuneen osille siitä.

Matias Tinalainen, ökörikas, pitäjänkuulu äveriäs, astuu pitkin askelin peremmälle erikoiskäskyä odottamatta tuvan isännältä. Hän istuu ujostelematta kiikkutuoliin, joka on kekkeimmällä paikalla lähellä leivinuunia.

Miehet katsahtavat tulokasta vinosilmään. Purnunpohjassa on tapana, että vieras kyläilemään tultuaan istuutuu ensiksi ovensuurahille. Pidetään sopimattomana pöyhkeytenä, niin, vähälläpä, ettei kotirauhan rikkomisena, vieraan menemistä suoraa päättä peremmälle. Ei, vasta talonväen moneen kertaan houkuteltua, maaniteltua, jopa kädestäkin vetämänä uskaltautuu purnunpohjalainen vieras, sittenkin hitaasti ja muka haluttomasti, siirtymään kunniakaampaan paikkaan.

Tinalaisen hampaat ovat hieman ulkonevat. Ne, sekä hänen kasvojensa muoto tuo mieleen rottaeläimen. Hänen suunsa on luonnostaan vähän vinossa, joten vasemmasta suupielestä paljastuvat hampaat ja siksi näyttää kuin hänen suunsa aina olisi naurun-

virneessä. Moni outoinen on erehtynyt Tinalaisessa, luullessaan tätä itsetiedotonta naurunilmettä todella hyväntuulisuuden osoitukseksi. Ei, Tinalainen saattaa olla hyvinkin pahalla päällä ja kumminkin hän näyttää naurusuiselta.

Tinalainen katsoo melkein kateellisena miesten runsasta syöntiä. Noin ne viileskelevät läskiä leivälleen ja mursuavat niin, että pahaa tekee. Luulisi noitten halkeavan tuosta sopan ammentamisesta! Noin, noin, ryyst, ryyst, ihraiset päivät niillä on, Lauttayhtiön miehillä! Palkatkin sellaiset, että on millä mäsätä. Toista on tämän Tinalaisen, ei ole virman kassoja kouhittavana, vaan oman pussinsa mitalla saa nilpaista suupalaa sen kuin kannattaa. Korkotulotkin vähentynee, kun pitäjäläiset lainailevat pankista halvempaa rahaa, eivät käänny Tinalaan päin kuin tiukimmassa pinteessä. Kun ei muualta saa.

Aivan kuin saituri-isännän kiusalla ottaa ruskeaverinen lauttamies kontistaan pari keitettyä munaa, joita alkaa syödä, puukolla sisuksia kaivellen.

— Kumma elukka tuo kana: sitä syödään jo ennen syntymistä ja vielä kuoltuaankin!

Näin veistelee isonenäinen mies soinnillisella ää-

nellään. Hän tupruttelee piipustaan muhevia pollasauhuja ja katselee jälelle jääneitten syömistä kuin kilpajuoksija, joka on matkansa suorittanut ja nyt tienvieressä lekotellen seuraa myöhästyneitten loppukiriä.

Tinalainen tuntuu itsekseen ähjäjävän kiikkutuolissaan. Hän keinuu niin, että jalakset narisevat kuin kiikkujan köyhyyttä valitellen. Vai munia oikein syödään. Tinalaista suututtaa moinen mällääminen. Palvelusväki saa huonoa esimerkkiä virman miehiltä. Tietysti nekin alkavat vaatia läskiä ja munia ruokapöytänsä, kun näkevät semmoisia herkkuja tukkilaisilla. Eikä se kannata, laskee Tinalainen harmistuneena. Ei kannata!

Kiikkutuolin jalakset yhtyvät toteamukseen nara-javalla äänellään: ei kannata, ei kannata!

Mies tuossa mesoo haukaten suuntäydeltä munaa. Tinalainen ei voi olla huomauttamatta:

— Sanovat, jotta sydämeen kasvaa luu, jos syöpi paljon munia.

Tinalaisen ääni on kimakka ja se muistuttaa kisan naukunaa.

Tinalaisen lausuma väite on Purnunpohjassa kai-

ken kansan tuntema, jopa toisten uskomakin.

Pitkäkaulainen mies myöntää törähtävällä äänellä:

— Tinalan isäntä kait sen tietää . . . munaruulla paljon ollut!

Miehet vilkaisevat toisiinsa silmää ripsauttaen. Kaikki ymmärtävät, mitä pitkäkaulainen mies piikkaili. Tinalaisen kovasydämys on pitäjässä liiankin tunnettu.

Tukkilaiset ovat suuren yhtiön miehiä, heidän ei tarvitse 'ruusilla' yksityistä pohattaa. He jatkavat pitkäkaulaisen alkamaa 'mahtisanailua'.

Mustaharjastukkainen lopettaa syöntinsä ja sytyttää piippunsa. Imaistuaan sauhuja niin, että ritinä kuuluu, hän sanoo:

— Mikä se nyt Tinalaisen, vaikka kasvattaisikin luuta sydämeensä. Lujempihan on, ja kovempi kestämaan niissä ahvääreissä . . . urkon.

— Eikö tuo liene synnyntäluinen koko laitos, tällä isännällä näes? vitsailee isonenäinen. — Mutta näillä vähäisemmillä, näillä se menettelee honteloisempikin, meinaan: pehmoisempikin . . . niinkuin nyt tämä sisusvärkki.

Tinalaisen nenä tohisee pahaennustavasti. Hän katsahtaa Ollimattiin ikään kuin vaatien, että tämän olisi tehtävä jotakin piikkailun estämiseksi. Mutta Ollimatti on ruuantarjojana ja juomanlaskijana viivästynyt omassa ruokailussaan, hän pistelee ahkerasti lusikkaruokaa suuhunsa, eikä ole kuulevinaan koko keskustelua.

Miehet saavat siinä syöneiksi. Lasketeltuaan mojomia letkauksia pitäjänkuululle itaroitsijalle, he lähtevät housujaan kohotellen rantaan, missä heidän venheensä ovat puoliksi maalle vedettynä. He eivät jouda ottamaan ruokalepojakaan, heillä on kiire työaika.

Ollimatin vielä lusikoidessa, ähää ja puhajaa Tinalainen kiikkutuolissa. Miesten pistely on hänet suututtanut, ellei lie huonossa mielentilassa ollut jo tullessaan. Sitä on vaikea päätellä hänen luonnostaan nauruisesta naamastaan.

Tinalainen katsahtaa Ollimattiin, aikoen sanoa jotakin, mutta pidättäytyy. Hän räpsäyttelee lapikkaansa kärjellä pahaenteisesti lattiaan kiikkutuolin jalkojen välissä. Jalasten naristessa vaikuttaa siltä kuin Tinalainen itse olisi suuri, harmaankeltainen, narajava

nahkakappale tuolille heitettynä.

— Näkyypä eväät maistuvan, huomauttaa Tinalainen Ollimatille, päästäkseen puheenalkuun.

— Ka, eihän sitä osaa kyllästyä, tähän evääseen, myötäilee Ollimatti, rouskauttaen suuntäyteen kappaleen leipämurikasta suuhunsa.

— Eihän se tämä ymmärtäväinen ihminen kyllästy, sanoo Tinalainen. — Mutta niitä kun on semmoisiakin, jotka kyllästyvät.

— Onko niitä?

— Ka, omapa tyttäresikin näkyi olevan sitä sorttia.

— Riitukkako, tämä?

— Rii. . . tokaisee Tinalainen sypäkästi ja ruiskauttaa syljen lieteen päin.

— Ettäkö ei Tinalan pala maistunut? Tämän Suur. . . ?

— Ei, töykäisevän tuntui. Ei kelvannut, hyväkkäälle, rehellinen, ruokaisa leipä.

— No, mikäs. . . ?

— Ka, mikäs? Herraisiin piti päästä! Kirkonkylään lapasi, nimismiehen rouvalle. Kuulemma oikein kotiapulaiseksi on ylennetty, järin, ei tarvitse enää olla piikomassa.

— Ähä, vai nimismieheen. . .

— Olisi saanut olla syöttiläänä ihmisissä, mutta ei-pä huitukka malttanut. Niin passattiin ihmistä Tina-lassa kuin linnan lehmää, mutta ei kelvannut. Sinne vaan lavean tien varteen piti telläytyä! Kysyikö tuo edes sinulta . . . isältään?

— En ollut tässä kotosalla, jos lie käynyt. Mutta omahan tuo on asiansa, täysi-ikäisen ihmisen.

Ollimatti saa syöntiurakkansa valmiiksi. Hän nuolee puulusikkansa ja pistää sen taakseen seinänrakoon. Kärpäset päästävät huikean riemuhuudon ja syöksyvät kilpaa lusikan kimppuun. Luullen, että siinä on makoisampaa imeksimistä kuin muualla pöydässä, ne tappelevat parhaista paikoista sen kosteikoissa.

— Vai oma, jamaa vieras mauruavasti kuin tyytymätön kissa. — Komentaisit mokomaa heiskaletta!

— Mitäpä tuolle . . .

Ollimatti höllentää vyötään ja hivuttautuu pöydän takaa pois päästäkseen leveämmälle seinänvieruspenkille köllähtämään.

— Mitä?! Sen kuin ärjäiset sille hompsantuulle, että takaisin Tinalaan ja rutosti! Ei sitä niin vain kunnon palveluspaikkaa jätetä!

— Ei kait sillä ollut kontrahtia?

— Häh, oikeinko sinä puolustat sitä letukkaa?!

— Ka, kukapa sitä muukaan. . . jos ei isä. . .

Ollimatti päästää hyvinsyöneen röyhtäyksen, parikin, siinä ruokalepoa loikoilleessaan.

Mutta Tinalainen pahastuu. Hän hypähtää kiikkutuolista ja suoristautuu Ollimatin edessä koko pituutensa.

— Kuulehan! Röyhtäilemälläkö sinä Tinalaiselle vastaat, kun Tinalainen puhuu asiasta, häh?

— Ka, omassapa tässä. . . tuvassaan, arvelee Ollimatti rauhallisena.

— Omassa? Kauankohan nämä lutikkaseinät ovat omiasi, mitenkä luulet, häh?

— Kait ne. . . kun on kiinnekirjat.

— Vai on kiinnekirjat! Vai on! intoaa ärsyttynyt ökömies. — Sinäkö et sitten komenna sitä Riitukkaa. . . Tinalaan?

— Ka, eihän tuota ilkeä. . . aikuista. . .

Tinalainen lähtee ovelle. Siinä kääntyy, nostaa käntensä ylös ja sanoo päivitellen:

— Hyvä, hyvä on! Ollimatti, kuule nyt: Tinalainen sanoo, että hyvä on! Ja silloin siitä tulee hyvä, usko

se! Vai on kiinnekirjat!? Katsotaanpa! Kuulostellaanpa! Vai oikein sinä rupeat herroiksi röyhtäyttelemään Suur-Tinalan isännän nokan alla! Hyvä! Muista minun sanoneeni, että hyvä! Vai ei komenneta piikatyt-
töä, vai ei! Odotahan!

Ja Suur-Matti lähtee paukauttaen ovea perässään niin, että mökki tärähtää ja ikkunaruudut heläjävät.

Mutta rauhallinen Pien-Matti horahtaa siinä penkillä leppoisaan ruokalepo-uneen.

KUUDES LUKU

Ollimatti on tavannut Riitukan kirkolla käydessään.

Tyytyväinen on sanonut tyttö olevansa uuteen palveluspaikkaansa. Nimismiehen rouva on säällinen ihminen, ei kuulu tulevan kiistoja sen kanssa.

Eipä Ollimatti hennonut usuttaa tyttöä palaamaan Tinalaan, rikkaaseen nälkätaloon. Suuttukoon nyt sitten, Tinalainen, mutta tunto se on Ollimatillakin. Antaa nuoren ihmisen etsiä onneaan sieltä, mistä uskoo sen löytävänsä.

* *

*

Hintto Moskotti, Napakylän kauppias on pyytänyt Marikaisaa hieromaan itseään. Noh, Marikaisa on taas Ollimatin kimpussa kyytiä pyytämässä. Saisi kait muiltakin, mutta mikä tuossa lienee, että Ollimatin kyydissä on niinkuin lokoisampaa.

Iuh, hrrhöh, äänтелеe Paavali, kun Ollimatti sitä taas valjastaa. Ei sitä äyskimättä saa nytkään aisojen väliin, niin, ja vuoroin on vielä kieloiteltava kuin hy-

vääkin ylhäisyyttä.

Siinä on valjastaja juursillään päässyt niin pitkälle, että aikoo nousta kiesseille, kun Tinalainen ilmestyy pihaan.

— No, Ollimatti Sutinen, vonkaisee hän jo ulompaa. — Mitenkä nyt rölähtelet?

— Häh?

— Riitukkaa ei ole ilmestynyt Tinalaan.

— Ka, eipä tuota tännekään, urahtaa Ollimatti rauhallisesti, ja päästää kylläisen röyhtäyksen, osaksi luonnon pakosta, osaksi pienen ylpeyden hengen yllätyksestä, pohattamiestä kiusalla. Hän on juuri syönyt tukevan ruokaveron suolasärkeä, rieskaleipää, voita ja potattihauvikkaita, ja ne antavat ruokaantuneen, täysmahaisen ja vapsahtelemattoman olon.

— Jaaha, jaaha, sanoo itaroitsija vaanivasti — Sinä viisastelet, Ollimatti! Ja röyhtäyttelet oikein isänniksi, kuulen minä!

— Ka, mahansa mukaan tässä itsekukin . . . pienelisempikin.

— Entä jos vasaran alle menee tönösi, häh? Eivätköhän ne röyhtäyttelyt lopahda, mitä?

— Että vasaran . . . kun ei velkojakaan!?

— Molanterin Jassullapa on, ähäh!

— Molanterin . . . ?

— Niin. Ja pankrottiin meni Jassu niin, että rumpsahti, kuuletko? Sinäkin olit nimesi tuhertanut sen takaajaksi, hyväkin pomosniekka! Tinalainen pani Jassun matalaksi ja takaajat saa maksaa.

Rikas mies vetää povelluksestaan papereita, vilkauttaa niitä toisen silmään edessä, mutta varoitellen, ettei toinen saisi niitä siepatuksi.

— Tuossa on puumerkkisi, tunnetko?

— Mikäs, ettei! Tunteehan tuon rehellisen merkin.

Ollimatti raappii yllättyneenä korvallistaan. Tällaiseen hän ei ole osannut valmistautua. Höytenhyviään oli piirtäytynyt takausmieheksi Molanterin Jassun papereihin ja näin se nyt kävi. Tinalainen tietysti osteli velkakirjoja niiltä, jotka lainasivat Jassulle, ja pani miehen 'matalaksi'.

— No latelepa tuohon kouraan kymmenentuhatta markkaa, kehoittaa Tinalainen voitonriemuisena, viputtaen pitkiä, luisevia hyppysiään toisen edessä vaativasti.

— Hm . . . mistäpä tässä nyt . . . näin äkkiä!

— Äähäh, sitä minäkin! Taisi rölähtely loppua, vai

mitä? Mistäpä tuli ne kymmenet tuhannet, tänä aikana, mistä? No niin, no niin, Tinalainen, tämä, kuule nyt, tää Matias ei ole niin häijy mies kuin luullaan. Sen rahan kanssa ei olekaan niin kiirettä sovitaan siitä tuonnenpana. Tinalainen on hyvä mies, kun osaat olla ihmisiksi sen kanssa.

— Että tuota, mitä?

— Sitä, että komennat sen tyttöheitukiasi Suur-Tinalaan entiseen työhönsä. Ja sassiin!

— Riitukkaako sinä?

— Rii-! Ei suinkaan sulla muita penskoja ole!

— Eihän niitä . . .

Suur-Tinalan isäntä astuu Ollimatin eteen ja laumauttaa painokkaasti:

— Jos Riitukka ei tule, niin sinä lähdet! Joko nyt hajuat? kysyi Tinalainen.

— Ettäkö tuota minne . . . minä?

— Mierolle! Panen uloshakuun tämän kymmentuhannen saatavan. Maanantaina panen, jos ei tule maksua. Tahi Riitukka . . .

Ollimatti mutuaa suussa vastapantua mahorkkamälliä ja se, pikutti, väkevä kuin tulikivi, antaa sisua leppoissallekin eläjälle. Saa kerrankin tuolle kylän

nuljelle, nattuiliijalle, sanotuksi vasten naamaa, että:

— Ka, kun panet, niin pantu on. Riitukka ei tule Tinalaan, usko se!

Ollimatti hyppää kieseille ja hosaisee Paavalin lähtöön. Kohta hän on kadonnut metsätielle Tinalaisen näkyvistä. Hän lähtee hakemaan Marikaisaa tämän asunnolta, joka on Napakylään menevän tien varrella.

Tinalainen napsauttaa pahaenteisesti sormiaan, vaikka kasvot näyttävät yhä nauravilta. Nenä tuhisten hän lähtee kävelemään polkua pitkin alas Mäkitörmän mökin rantaan. Hän aikoo tarkastaa rajaaitaa, joka on ollut hyvän aikaa huonossa kunnossa. Ollimatin se on korjattava, sen hän vaatii ihan aluksi.

Niin, ja uloshakuun tämä takaussumma, jos ei maanantaihin mennessä. . .

Ähäjävä ja puhajava Tinalainen joutuu rantahietikolle. Tuossa on laakea kivi, jossa Aatuli ja Riitukka hakkasivat vieraalle tytölle nimitetyn kultasormuksen liiskaksi.

Tinalainen näkee maassa ruostuneen rautapultin, jonka Aatuli heitti jälleen hylkynä pois, käytettyään sitä vasarana. Saituri-isännän tapana on kerätä kaik-

ki tielleen sattuneet romut, hevosenkengät, rautavan-
teet ja niitten kappaleet, tyhjät rasiat, jopa savuke-
holkitkin. Elämänsä aikana hän on kerännyt kaik-
kea romunpärtöä varastosuojat kukkuroilleen. Ar-
vokkaammiksi katsomiaan kaluja hänellä on kama-
rinsa hyllyillä, joita on pitkin seiniä lattiasta kattoon.

Tinalainen viskaa ruostuneen rautapultin risuai-
dan ylitse oman pihansa puolelle. Hän kunnioittaa sa-
nanpartta: oma löytty, vieras varastettu.

Kah, mikä kirkas tuossa hiekalla noin silmiin ki-
lottaa?!

Ja tuossa, tuolla, katsohan, mitä kiiluvia — siellä,
täällä?

Tirlit, tirlit, laulaa lintu tuolla lepikossa. Tilikat, ti-
likat, vastaa toinen. Ja räkättirastas nauraa niinkuin
sillä olisi suurikin riemun hetki.

Rikas mies kumartuu ja ottaa hyppystensä väliin
kimaltelevan murusen, joka harmahtavan hiekan ke-
hystämänä paistoi ihan tulelta.

Katinkultaakohan?

Ei, vaskea, vaskea on, selvää keltaista metallia, vä-
hän punertavaa. Ettei kuparia. . . ?

Ja tuolla, entä tuolla, toinen, kolmas, neljäs, monta

murusta! Kimaltelevat ja vilkuttavat kuin iloista silmää.

Suur-Matti poimii murusia, voi hiesunkies, mitä tämä meinaa?!

Ei, lempsatti vieköön, mökinmiehen, Pikku-Matin maaperässä piileksii vaskea, vaskea, ellei kuparia, kallista metallia kumminkin.

Hyväpä oli Suur-Matti, että ensiksi havaitsit nämä kiiluvat, mene ja tiedä, mitä parasta tästä vielä tulee!

Tinalainen huohottaa innostuksesta ja poimii vielä muutamia neulannupun kokoisia muruja, löytääpä jonkin pienen herneen kokoisen.

Hän kiirehtii kotiin, kamariinsa, tutkimaan löytöjä.

Kolk kalk, kalajaa lähimetsässä lehmän rautapel-tinen kello. Mutta haassa kilkuttaa hevonen kuin kul-taista tiukua.

Purnunpohjan maaperässä on rautaa. Sitä näkyy järvien pohjassa ruskeana ruosteena, ja maan mul-ta on monin paikoin miltei punaista. Vesijättömaiden rannoilla sitä on housunnappien muotoisina paloina. Ennenvanhaan tätä malmia sulatettiin suuressa ma-suunissa ja myytiin maailmalle, ellei valettu omas-

sa ruukissa padoiksi ija muiksi tarvekaluiksi. Mutta liikennevaikeuksien takia homma ei äskeisinäkään vuosina enää kannattanut, joten siitä luovuttiin, masuuni ja ruukki päästettiin rappeutumaan niitten ympäristöjen ruohottuessa.

Mutta vaskea, kuparia, kallista metallia, entäpä, entäpä?

Tinalainen takoo kamarissaan keltamurusia vasaralla. Pehmeitä ovat, äläpäs, melkein kuin lyijyä, ohhoh!

Hän polttaa niitä leivinuunin lieskassa, tulipätsissä pirtin puolella, sanomatta muulle väelle, mitä hän siinä polttaa.

Mutta eivät sula, muruset, eivät sula, hiesunkies, mitä tämä meinaa?! Ne vain kirkastuvat lieskassa, kirkastuvat!

Rikas mies palaa kamariinsa, kaivaa kätköistään kultarahoja. Puree hampaillaan yhden reunaa, sitten puree hiekasta löydettyä, herneen kokoista murua. Hohhoh, pehmeätä, melkein kuin lyijyä! Niin, entä kun tuntuu hyppysissä raskaalta, raskaalta, voi jumankiekka, kun sydämässä tekee outoa, outoa tekee!

Mitähän, mitähän?

Olisiko mahdollista, että . . . Että että?

Ei, nyt on lähdettävä käymään kirkonkylällä!

Hoi, ruoti-Mikko, hevonen valjaisiin ja kirkkokies-
sit!

SEITSEMÄS LUKU

Hiu viu viuh, viuh, hujeltaa piiskansiima, kun rikas mies hoputtaa hevostaan. Hyväpä on humma kirkkokiessien edessä, syöttiläs, markkinatavaraa, se myydään vielä eri hinnasta suurellisille.

Päivä on kavunnut ylimmälle huipulleen ja on juuri lähtemässä kaltevalle tielleen, niin lännen kultamaita kohti se lähtee kierimään, tuumiskelee Tinalainen, joka on kuulevinaan ajatuksiensa kilajavan ja heläjävän kilpaa hevon tiukujen kanssa.

Sinne se lähtee nyt vierimään, lännen kalihvornioihin päin, yläinen kultakiekko, tulinen pyöryläinen.

Kirkkaan valomerren ympäröiminä puitten varjot näyttävät miltei peloittavan mustilta. Mutta päivänpaiste on kuin vaaleata kultaa, kas, miten Tinalainen tuollaisenkin seikan nyt panee tähdelle. Ei hän ole paljon perustanut noista luonnon. . .

Mikä tehnee tämän ihmisen mielen, Tinalaisenkin kirkastuneemmaksi? On niinkuin sisällisen saunoituksen olisi saanut, niin, ja peson, puhdistuksen. No-kassakin tuntuu jotakin yläväisempää hajua, myrha-

mit ja yrtit niinkuin lemahtelisivat. Ja kun tekisi mieli laulaa sydämensä kyllyydestä ja hyvästä olostä. Mutta sitä ei tämä Tinalainen ole tehnyt, laulanut nimitäin, senjälkeen, kun kinkereillä kerran oli sanottu, että hänen laulunsa on kuin kollin mauruamista.

Viuh, syöttiläs, siinä, kaputtele, kaputtele! Päivä tuossa porottaa niin, että kieseilläkin istuu kuin leivinuunissa. Mutta kun humma ravaa, niin vähän viilentää.

Mitenkä sanoikaan vanha arvoitus: Kultaa kuja-set täynnä, hopeata tanhuaiset, ei ole ottajata. . . vai kuinka se nyt. . . ?

Heh heh, olisi se metkaa, eri metkaa olisi, jos tuo päivänpaiste noilla mailla ja halmeilla olisikin oikeata kultaa!

Voi sitä autuuden sulostusta, mikä tämän köyhän ihmisparan sielussa ja sydämessä silloin läpjäisi! Niin niin, taivasta tämä, helskutti vieköön, silloin olisikin, eikä köyhää maailmaa! Kun oikein selvää karaattikultaa hohtelisi ja kilottaisi joka puolella, niinkuin tuota päivänvalkeata tuossa. Monenkohan karaatin kultaa se olisi, noin vaalea? Sellainen punertava kulta kait on tiiviimpää, sakeampaa niinkuin puu-

ro vellin rinnalla?

Mutta ei sen tarvitsisi monenkaan karaatin kultaa olla, tuon päivänpaisteen, kun sitä on noin paljon. Sitäkin kullanryönää kun saisi kerätä, ai ai, tuolta ke-doilta, niityiltä ja kaikilta aukeilta paikoilta, vot vot, sanoi sipuli-Iivana!

Ja kyllä tämä Tinalainen sitä keräisikin! Vesisan-kot, vasut, korvot, tynnyrit ja jos mitkä astiat täyteen. Kaikkiin vajoihin, liitereihin ja varastosuojiiin hän sitä keräisi. Siten vankat lukot ovien päälle ja . . .

Jaa, mutta entäpä, kun sitä päilyvätä arvotavaraa jäisi sittenkin maille halmeille irralleen, kenen tahansa tallattavaksi. Ei sitä peijakasta kerkiäisi varastoi-hinsa koota, kun tuo taivaan kultapyörä aina vain lisää sirotteleisi maahan kuin autuuden mannaa.

Ahaa, mutta Tinalainen palkkaisi kerääjiä!

Ähäh!

Mökkiläisten kakarat ja rupumummot, vaivaisu-kotkin, saisivat työtä ja hanketta. Tinalainen käskisi niiden kiireimmän kaupalla lopettaa sienten ja mar-jojen keruun. Kultaa, kultaa pääsisivät kohtuullisella palkalla keräämään Tinalaisen päiväläisinä.

Ajatella, mikä hyväntekijä Tinalainen olisi antaes-

saan työtä ja ansiota köyhille, niin etteivät tarvitseisi anokkipaloja purra. Olisiko paljon vaadittu, jos häntä tämän laupeutensa ansiosta siunattaisiin oikein seurakunnan puolesta?

Jaa, mutta . . .

Voi piruhinen, aina se muttailu on joka asiassa! Vaikka miten hyvin kaavailisi puuhansa ja toimensa, niin se vanha pukki siihen tuppaa sorkkansa!

Toiset isännät, ahnehtijat, eivätkö ne sitten olisi kullan perään?! Tietysti, raukat, maallisessa niitten ajatus aina kiertää, eivätkä ne osaa ylentää. . . Ne pahukset houkuttelisivat myöskin kerääjiä ja poimittaisivat kilisevät kullat omiin kätköihinsä.

Ähää, mutta Tinalainen maksaisi paremman palkan kuin muut isännät, kerääjille. Entäs sitten? Kait ne köyhätkin osaisivat katsoa etuaan ja tehdä työtä sille, joka enemmän maksaa. Tinalaiselle ne vain kultasylkyksiään kantaisivat ja muut isännät saisivat ruikeilla päältäkatsojina.

Tinalassa annettaisiinkin keruuväelle ylimääräiset kahvit, iltaisin kirkonkylän leipurilta haettaisiin oikein vehnäset. Maistuu se kunnollinen pulla mökin mummonkin ja ukon suussa, niin, ja lastenkin.

Tinalainen antaisi vielä mökkiläisten akoille joka ilta hinkillisen kuorittua maitoa kotiin vietäväksi, noin vain ylimääräisenä kehoituspalkkiona, tietysti. Eivätköhän kaikki kiittelisi Suur-Tinalan auliutta! Ja sitten ne kokoisivat sitä keltaista hyvyttä entistä tomerammin.

Läjiin, läjiin vain kasautuisi mammonanryönää Suur-Tinalassa. Siinä kävisi eri iloinen kilinä.

Hiu viuh, Tinalainen säväyttää piiskallaan. Joudua pitää kirkonkylään, kiire on, kiire on! Tuo kulta-ajatus on niin hemaiseva, se hivelee sydäntä kuin siivensulalla. Kohta ollaan kultasepän luona, kohtapa ollaan, kohta . . . hilitintin hilitintin tin . . .

Hyräilyksi ihan väkisin muuttuu ajatus.

Hehheh, kun tuo päivänkulta . . . Mutta mitenkäs sen estäisi, etteivät ne keruumiehet varastaisi sitä kallista ainetta Tinalaisen työssä ollessaan. Taskuihinsa ja polvelluksiinsa pisteilisivät ja kotiinsa kantaisivat. Niin kuuluvat amerikoissa yrittävän, kaivoksissa nimittäin, Mainari-Jukkahan se kertoi niistä, niin, mutta työnantajatpa panevat tarkastuksen toimeen iltaisin. Niin tehtäisiin Tinalassakin. Kaikkien keruumiesten, niin ja -naisten olennot itse Tinalainen

koplotteleisi työn päätyttyä. Eipä murustakaan vietäisi Tinalaisen silmän ohi, siihen hän olisi matti, äkäinen Suur-Matti todenteolla olisikin.

Hei, hevonen, siinä . . . ! No no, vai tahdotko hopro-
jua? Hiu viuh!

Olisi se metkaa, voi jetkunperi! — Noo, mutta jos kaikki päivänpaiste, kultana näes, kerättäisiin Suur-Tinalan varastoihin, niin eivätkö muut purnunpohjalaiset jäisi silloin ilman auringonpaistetta? Niin, ja ilman valoakin?

Noo, eivät ne nyt ilman valoa jäisi, päiväiseen aikaan tietenkään. Mutta yöllä? Niin, mutta mitäs sitä kesäisinä öinä valolla tekee, näkeehän sitä muutenkin. Syksyllä sitten, silloin olisi tarpeen päivänvalo. Mutta mitä se Tinalaiselle kuuluu? Onko hän velvolinen hommaamaan valojakin kyläläisille? Lempsatti, kun muutenkin maksaa kalliit verot, niin, ja miten paljon ne sitten verottavatkaan, kun alkaa sitä kullanpärtöä vierä Tinalaan!

Niin, ja onhan niillä kaikilla kyläläisillä, mökkiläisilläkin, sähkövalot. Ihastelkoot sitä, tuijottakoot silmänsä vetisiksi, hän Tinalainen levitteleisi niitä kulturaläjiä asumuksissaan niin, että auringonhohtona

vain joka nurkka paistaisi.

Kili kili rimpsis, kilikili rimpsis, tiukuttaa hevonen ja matka joutuu. Tuolla jo näkyy kirkonkylä uudenaikaisine maalitaloineen, pensiinipatsaineen ja kaksi-kerroksisine osuuskauppoineen. Kylä on komea kuin maailman paapeli, verrattuna Purnunpohjan harmaajaan olentoon.

KAHDEKSAS LUKU

Kultaseppä Peppisen puodin edessä Tinalainen pysäyttää hevosen ja sitoo portaitten rautakaiteeseen.

Tinalainen jää ensin katsomaan muka näyteikkunaa. Hän tahtoo siitä kurkistaa, onko puodissa sivullisia.

Nuori pari näkyy olevan kihlojen ostossa. Sulhanen puuhakkaana ja muka tärkeän asiallisena tarkastelee sormuksia ja mittaillee niitä omaan ja tyttänsä nimettömään. Morsian on ujoileva, hän ikään kuin häpeilee askelta, jota tässä ollaan ottamassa.

Kunhan nuo kihlahiukset menevät pois, niin sitten . . .

Tinalainen on katselevinaan näytteillepantuja esineitä. Niiden keskellä on nähtävästi sepän itsensä mestaroima mainostaulu. Siinä yhdistyy kaksi kättä lämpimään puristukseen ja niiden alla on runovärsy:

Sormuksest' jos sulhasmiesi,
ei vaan paljon tinkaa,
Peppis-Kusti nimet tekee

ilman eri hintaa.

Kansa nimittää liikkeen omistajaa Kulta-Peppuseksi, ei kuitenkaan tämän itsensä kuullen, sillä sormusmestari on arvohenkilö kylässä.

Vihdoin poistuu kihlapari puodista ja Peppinen jää tiskinsä ääreen yksin. Tinalainen astuu sisään.

— Katsopas, Kusti, näitä. . . tämmöisiä, sanoo uusi asiakas hyvätpäivät toivotettuaan. Hän kaivaa kukkarostaan keltaisen murenen ja laskee sen lasipöyllysteiselle tiskille.

Peppinen punnustelee hiutaletta hyppysissään. Hänen ei tarvitse siihen edes katsoa, hän on ammatilainen ja asiantuntija.

— Pieni kullanmuru, mitä tällä?

— Onko se varmasti kultaa? kysyy Tinalainen, tuntien sydämessään ihania väristyksiä. Tuntuu kuin elämänöljyä virtaisi vanhoihin suoniin, vähällä, ettei pääse vahingossa riemuhihkaisu.

— On se, vakuuttaa kultaseppä.

— Entäs tuo, ja tuo?

Onnellinen Suur-Tinalan isäntä antaa Peppisen kouraan toisenkin ja kolmannen murusen, vieläpä senkin pienen herneen kokoisen.

Peppinen mittaa murut pienellä vaa'alla, ottaa siten pienen teräaseen, alkaa vuoleskella herneen kokoisesta murusesta hiutaleita, jotka putoavat lasitiskille.

— Ehtaa tämä on, ei tässä mitään olettelemista, hän sanoo.

— Ettäkö valalle lähtisit?

— Että!

— Ihan oikeaako, niinkuin valtion kultaa?

— No niinkuin!

Tinalainen tuntee aivan nuorentuvansa. Voi tätä ihanuutta! Ei sitä tiedä, mistä ihminen parhaansa löytää, kun nyt Mäkitörmän rantahietikosta. Ja tätä maalimaa murheen laaksoksi oikein kellätään! Hais-takoot minkä tahansa, mokomat köllinimen antajat! Lokoisa paikka tämä maalima on, kun tähän elämälöön vain osaa suhtautua, suhtautua . . .

— Mistä se Suur-Tinalan isäntä näitä murusia . . . ? kysäisee siinä Peppinen, vuoleskellen yhä kimaltelevia lastuja murusista.

— Ka, omastapa noita kukkarosta, sanoo Tinalainen, varoen tarkasti antamasta pienintäkään vihjetä oikeaan suuntaan. Ohoh, ei neulannupun vertaa

anasta siitä kultasummasta toiset, kyllä hän, Tinalainen, sen asian niin hoitaa! Hyväpä, ettei kullassa ole hajuja, muuten ne koirillaan etsittäisivät. Ja Tinalainen, joka on suuren vaivan ja helteen kokenut aarrealuetta hakiessaan ja löytäessään, hän saisi puhallella hyppysiinsä. Semmoisen kiitoksen ja palkan maalima antaa, jos sen varaan jättää saamisensa!

Tinalainen katsoo kieroon, kun liikkeenomistaja yhä, muka ilman aikosiaan, veistelee keltaista murua. Piessa olkoon, nyt tuossa lasitiskillä on jo ainakin puoli grammaa kallista höytyvää. Itselleen viekas, sitä kiehittelee ja kihnuttaa!

— No no, älähän nyt höyläile sitä, vähäistä kalua, hän tokaisee vuoleskelijalle lopultakin harmistuneena. — Ei siinä nyt piisaa ainetta koko tiskin kultaamiseksi, annahan tänne!

Peppinen nauraa, lyöden kaiken leikiksi, mukamas, ja luovuttaa murut rikkaan miehen innosta vapisevaan käteen.

Kirkonkylässä on vielä kelloseppä, oikea mestarimies, jolla on liike apteekin vieressä.

Tinalainen on perusteellinen kaikessa mammonallisessa asiassa. Siksi hän poikkeaa vielä kellose-

pänkin luona tarkastuttamassa kullanmurujaan. Hyvä, hyvä, kelloseppä sanoo ihan samaa kuin Kulta-Peppunenkin. Aivan ehtaa ovat murut, ehokultaa. Sitä jos olisi oikein paljon, ihastelee kelloseppä.

Samaa mieltä on Tinalainen. Tätä, keltalyijyä, kun olisi oikein paljon, tuskin sitä ihminen milloinkaan kyllästymiseen asti saisikaan, vaikka junalastittain mitattaisiin. Niin ainakin Tinalainen värteeraa.

Ei, Mäkitörmän mökki on saatava Ollimatilta, sen parempi, mitä pikemmin! Ostaako pitänee, ellei. . .

Mutta varmuus, varmuus ensin! Vielä on otettava asiasta tarkka selko. On käytävä Mainari-Jukan luona.

Mainari-Jukka on ollut amerikoissa, tehnyt monenlaista työtä ja auttanut itse itseään kuten siellä katukivetkin käskevät, niin sanotaan. Mutta kaiken loppuksi on päättynyt kotiseudulleen takaisin ja nyt rakentelee kyläläisille kivinavettoja.

Mainari-Jukka on ollut kullankaivajanakin, löytänyt kokonaisia kultapitoisia vuoria, saanut mahdottomia omaisuuksia, ja viuh vauh, antanut niiden menä. Sellainen huithapeli se mies on ollut.

Mutta kultamalmista ja -hiekasta se aina puhuu,

tuntuu olevan asiantuntija sen tavaran alalla.

Tinalainen tapaa Jukan työmaallaan ja siinä saa vähitellen puheen johdetuksi Mainari-Jukan kulta löytöihin. Niistä ei Amerikan kävijä väsy 'toosamaan' niinkuin itse lännenkielellä sanoo.

Ettäkö mistä tietää, kussa paikassa kannattaa tehdä vastauksia?

Okay, kaihoissa prospäkkäri porailee, yes, ja satuu silmiin irtonaisissakin kvartsikivissä juomuja. Silloin on all right! Kiireesti ilmoittamaan sheriffille claimista, hori op, hori op! Thats all!

What, hiekkamaassa?

All right, hiekkamaassa useinkin on silminnähtäviä hiutaleita. Juu nou, ei tarvitse olla kuin pari nuppineulan pään kokoista murua näkyvissä, niin siitä voi kaivaa esiin miljoonamainin.

Miljoona...!

Well, monenkin miljoonan kaivoksen. Ai nou, olen nähnytkin...

Että monen miljoonan...?

Yes. Eräskin paanari löysi Nebraskassa hiekasta senverran kultajyviä, minkä pikkusormen kynnellä mahtuu pysymään. Tupakkarahan puutteessa myi ne

kultasepälle, ja ilmoitti paikan, foni iikka! Kultaseppä teki valtauksen ja nyt sillä hiekka-alueella on yksi maailman rikkaimpia kultakaivoksia, do you understand?

Tinalaisen polvet vapisevat. Hän kyselee vielä yhtä ja toista, mutta varovasti. Amerikankävijä voisi pian haistaa, haistaa!

Hei hei, nyt taas, Jukka, minä vain ilman aikojaan kyselin!

Jessöör, ai nou. So long, Tinalainen!

Suur-Matti ajaa, köröttelee, Purnunpohjaan takaisin.

Hänen ajatuksensa kahlaavat yltäpäätä kuin keltaisessa, kimaltelevassa meressä. Siinä käy pieniä laineita ja ne kilajavat kuin ihanaääniset tiu'ut.

Hevosen kavierien kopsekin kuuluu niinkuin kultavasarilla nakutettaisiin maantietä.

Tinalainen on nyt kuin loveen langennut. Tällainen hän ei ole ollut koskaan ennen, ajatella, että hän nyt vallan iltaruskoakin tuijottelee ja ihmettelee sen kauneutta. Mitään tuollaista hän ei koskaan ennen ole pannut tähdelle. Yläilmoista, tuolla, palavat laskevan auringon purppuraiset liekit, katsos mokomaa,

mitä mieleen kuvattelee, hyvä mieli se se maalailee. Yöpuulleen on päivänkehrä, pyöryläinen menossa ja siinä se nyt pitää ensin ilotulituksensa, paljon komeamman kuin minkä palokuntalaiset pitivät viime syksynä kirkonkylällä.

Pitkulainen vaakapilvi taivaan rannalla ulottuu toisesta maanäärestä toiseen. Se on suunnattoman suuren kalan muotoinen, punakeltaisen kalan, joka uiskelee keltakultaisessa taivaanmeressä.

Suur-Matti tuijottaa sitä yläilmojen koreutta hölkötellässä kotiin päin.

Olisipa siinä eri roteva kultakala ajattelee hän vaakapilveä katseellaan mittaillessaan. — Tuon jos kierittäisi taivaalta alas, ja jos se puhdasta kultaa olisi niinkuin näyttää, niin jopa, jopa. . .

Tinalainen ei osaa muuta kuin maiskutella ihasuksissaan.

Mutta millä voimalla sen sieltä kierittelisit, ihmisrukka? jatkaa Tinalainen mietintöään.

Katkoa, katkoa se pitäisi: Sahata pienemmiksi ikään kuin suuri puu, kultapetäjä. No, olisi siinä petäjää, mokomassa pitkiössä! Pitäisi olla koko pitäjän miesväki sahojen kanssa sitä poikki hinkkaamassa.

Mutta eikö kannattaisikin palkata miehiä, jos tuo pilvi kultaa olisi? Ne kun pätkittelisivät siitä rikkautta Tinalan isännälle, voi voi, ihan panee maiskuttamaan, ei auta! Lohkareet vain putoaisivat maahan niin, että ukkonen jylähäisi.

Mutta mihinkä suojiin nuo hirmulohkareet saisi talletetuksi. Kultaiset, näes, kyllä ne olisi yöksi saatava turvaan, kuka niitä nyt kalliita harkkoja jättäisi luojulleen kuin heiniä sateeseen. Kylän rupuväki saattaisi yöhämärissä käydä viilailemassa niistä taskuihinsa rahanarvoista tavaraa. Mutta käräjiin hän manuuttaisi jokikisen! Kylläpä siitä nousisikin rymyjuttu. Lakimiehet koettaisivat tietysti hyötyä häneltä, Tinalaiselta, mutta hänpä ei ottaisikaan niitä asiansa ajajiksi. Sihteeri-Joonas hoitaisi jutun paljon halvemmalla, melkein viinapalkalla.

Entäpä, jos hän hankkisi poliisikoirat vahtimaan niitä kultaharkkoja, jotka eivät mahtuisi suojiin? Näpistelköötpäs sitten? Tarttuisikin hurтта pitkäkyntisten koipiin ja alkaisi ratustella, ähäh, mitäs tulit varastamaan Tinalaisen omaisuutta. Hän kuulisi koiran ratusteltavaksi jääneitten avunhuutoja, mutta hänpä ei ropauttaisi korvaansakaan, hyh, mokomien takia.

Kärsikööt, lihankipua, kun eivät osaa pitää hyppysiään erossa ihmisten tavaroista. Puhalla sitten, kun itse sormesi poltit!

Mutta jospa isollisemmat hankkisivat pitkiä tika-puita ja sahamiehiä? Lähtisivät suoraan taivaalta niitä kultalohkareita anastamaan. Kiluineen ja kajui-neen ne kultapilveä jytistäisivät poikki niin kuin hon-kaa yhteisestä metsästä. Minkäs niille tekisit, Tinalai-nen?

Vaikea paikka se kyllä olisi. Jos esivaltakaan ei puuttuisi Tinalaisen puolesta. Ähää, mutta entäpä jos korkeampi vallesmanni antaisikin pitkäisen jyrähtää ja mahtavalla äänellä yläilmoista julistaisi:

— Kylänmiehet, kylänmiehet! Älkääpä koskeko kättänne siihen kultaan, sillä se on Matias Tinalaisen omistettavaksi armossa sääty!

Jopa heltiäisivät, ahneet näpit, Tinalaisen tavaras-ta!

YHDEKSÄS LUKU

Kotiin päästyään Tinalan isäntä hakee omin käsin ruoka-aitasta siankinkun, hyvän kimpaleen voita, tuoreen ohraleivän ja hinkillisen maitoa. Nämä hän lähettää vanhan Miinan mukana naapuriin, Mäkitörmän mökkiin, Ollimatille hyvittäjäisiksi.

Siinäpäähän näkisi, ottaako Pien-Matti hyvittäjäiset vastaan. Jos ottaa, sitten sopisi Suur-Matin mennä hieromaan kauppa mökistä. Velka-asiakin siinä järjestettäisiin ystävällisissä merkeissä. Pääasia vain, että Mäkitörmän omistuspaperit siirtyisivät Tinalaiselle.

Jos se jurrittaa, Ollimatti, eikä hyvity millään, sitenpä voisi käyttää peloituskeinoja ja pakoituksia. Ei se mistään sieppaa kymmentätuhatta markkaa yhtäkkiä näiltä seuduilta.

Pääasia vain, että Tinalainen pääsee Mäkitörmän alueen omistajaksi.

Miina palaa lepytysuhrit mukanaan. Ollimatti ei ollut kotona. Minne lie mennytäkään, piessa, ettei tullut siltä perätyksi päivällä. Vaikka suutuksissaan tuotaisi lähteä, tuskin olisi sanonutkaan matkansa mää-

riä.

No, kun ei naapurin eläjä ollut kotona, niin Tinalainenpa saattaa käydä tutkimassa Mäkitörmän pihapalstaa tarkemmin.

Tinalainen kuopaisee multaa Ollimatin potattipellosta, hernemaasta, pihapuitten juurilta. Rautavanteen kappaleella kaivelee pieniä kuoppuroita pihaturmeenkin, navetan ja tallin taakse, jopa keskelle pihapolkuakin.

Ei löydy mitään huomionarvoista, ei.

Mutta tuolla rannassa, hietikossa, siellä se . . .

Niinpä sanoi Mainari-Jukka, että kultasuonet voivat olla kapeita ja pitkiä, niinkuin puroja ja ne voivat ulottua syvälle maan alle. Mene ja tiedä, vaikka kultasuoni tuolla rannassa menisi järven alle, ties kuinka pitkälle. Mutta onhan niillä ammattikaivajilla konstit, joilla kallis mammona vedetään esiin merienkin alta. On putket, tunnelit, niin, vedenalaisetkin.

Tinalainen jättää turhan etsinnän muualla ja asotelee rantahietikolle. Voi hyvät vetehiset ja maahiset, tuolla niitä kiiluu kuin pieniä aurinkoja!

Niitä keltametallimurusia!

Ihan kuin olisivat auringosta irronneet ja maa-
han, tuohon hiekalle sataneet, tulenväriset hiutaleet.

Voi hyvälykky, kun panee sisukalut läpättämään.
Aivan kuin olisi suurikin hätä. Noh, hätä ja hyvä mieli
tässä onkin ja ihan yhtaikaa.

Kun tätä onnen kalihvorniaa ei sattuisi löytämään
joku toinen.

Tulisi kotiin se Ollimatti, että pääsisi puhumaan
oikeasta asiasta!

Tinalainen kumartuu mielenliikutuksesta huohot-
taen poimimaan kimmeltäviä hiutaleita. Hänen täy-
tyy avata kauluksennappinsa, se kuristaa muuten
kurkkua. Onpa vyötäkin höllennettävä, niin ilonkyl-
läiseltä tuntuu olo. Hän lipoo kielellään vuoroin kum-
paakin suupieltään niinkuin kissa, joka on saanut
kermaa. Näin hän muuten lipoo aina, onnistuttuaan
tekemään hyviä kauppoja.

Että pari kultajyvistä vain löytyy hiekasta ja . . .

Mainari-Jukka sanoi, että sellaiseen paikkaan voi
syntyä miljoonakaivos!

Ja tässä näitä jyväsiä kiiluu kuin muikunsilmiä
venheen pohjalla hyvän nuottaretken jälkeen.

Tulisi nyt kotiin, Ollimatti. Kyllä pitää oleman hul-

lua, niin, vääryyttä se on, että tällaisen alueen omistajana on tuollainen . . .

Niin, melkein narrattava. Nuokin virman herrat, jos sattuvat osumaan tähän ja näkemään noita kiihluvaisia, niin kiirepä niille tulisi Mäkitörmän mökkiä ostamaan. Eivät ole himonneet aikaisemmin tätä, vaikka Ollimatti lie niille tarjonnutkin. Monet muut mökit rantapuolelta ovat kyllä ostaneet.

Nyt kelpaisi Mäkitörmä. Herrat, pannahiset, veivittäisivät pieneläjältä mökin ja oikean kultakaivoksen pilahintaan.

Tinalaista aivan syljettä ajatellessaan, millaisia kelmejä voisivat olla virman herrat. Sitäkö varten ne kouluja käyvät ja ramatikirjoja pänttäävät, että osaisivat jymäyttää yhtä niistä vähimmistä. Linnaan pitäisi toimittaa, törsäkkeet!

Niin, tää Tinalainen itse on aina käynyt kauppaa ristityn tavalla. Nytkään ei aio ottaa tältä mökinrnieheltä mitään, ei hivenen hiutuvaa alle säällisen hinnan. Seitsemällätoista tuhannella Ollimatti tätä mökkiään menneenä syksynä kaupitteli, mutta ei saanut ostajia. Huono aika, näes. No niin, nytpä tää Tinalainen iskee pöytään Ollimat in vaatiman hinnan, seitse-

mäntöistatuhatta, — noh, siitä vain saatavansa, kymmentuhatta vähentää. Taikka, no, oli menneeksi, maksetaan, maksetaan reilummin — jospa tietäisivät ihmiset miten hyvä mies on Tinalainen, ilmankos tämä niin hitaasti vaurastuu — mätkäistään Ollimatille kokonaista, kahdeksantoista tuhatta Suomen markkaa! Tuhat enemmän kuin mitä mies on pyytänytkään tavarastaan!

Onko tämä enää kauppaa, Tinalaisen puolelta?!

Ei, se on laupeutta. Ristillistä lähimmäisen rakautta. Maksella nyt tuhat markkaa yli sen hinnan, mitä mies tästä mökistään on vaatinut! On se rempseyttä, ihmetellä pitää kahteenkin kertaan!

Kiiltojyväsiä poimiessaan Tinalainen kuulee hinkaisevan rykäisyn jostakin läheltä.

Paratkoon! pääsee Tinalaiselta hiljaa. Hän lakkaa äkkiä keräämästä muruja. Mutta jääden vielä kumartuneeseen asentoon, hän koettaa katsoa kierosilmään, missä rykäisijä olisi. Aivan oikein, tuolla se on vielä, onneksi, aidan toisella puolen. Mieshenkilö, nyt se kiipeää aidan yli ja lähtee tulemaan Tinalaista kohti.

— Niettusilmä-Häkänen, tuhahtaa Suur-Tinalan

isäntä itsekseen. — Lempoko sen piruhisen nyt tänne lennätti!?

Tinalainen suoristautuu ja lähtee kiireesti tulijaa vastaan. Arvattavasti hän ei halua johdattaa tätä hiekka-alueelle.

Voi pahan patukat, jos Niettusilmä-Häkänen osuu tähän kullan kalihvorniaan, rantahiekalle!

KYMMENES LUKU

Niettusilmä-Häkänen on Tinalaisen pahin kilpailija rikastumisen hommassa.

Liikanimensä Häkänen on saanut siitä, että hänen vasenta silmäänsä peittää harmaankiiltävä kelmu. Mutta toinen kiiluu kuin lähteen silmä ja sitä mukaa on tarkkanäköisempi. Tämä seikka tekee hänet tavattoman ovelan näköiseksi.

Niettusilmä-Häkänen on nuorempana ollut Suur-Tinalassa renkinä. Hän totesi, että hänen isäntäänsä pidettiin mahtimiehen kunniaassa, rikkautensa ansiosta. Kun Tinalainen avasi kylänmiesten joukossa suunsa, vaikenivat toiset ja kuuntelivat.

Häkänen näki, että Tinalainen aina rikastui, ostipa hän tai möi, taikka vaihetti. Erittäinkin hän rikastui silloin, kun muut pitäjäläiset köyhtyivät, huonoina aikoina. Silloin lainasi Tinalainen vakuuttaa vastaan rahaa, mutta yhtäkkiä pani saatavansa haakuun, juuri silloin, kun velallinen ei saanut mistään irti maksaakseen lainansa. Tinalainen osti sitten pakkojuutokaupoissa puoli-ilmaiseksi tarvekaluja, karjaa ja taloja. Ja aina vain ävertyi.

Ja vaikka miten huonon, ikälopun hevoshahmun Tinalainen vei markkinoille, niin aina hän sen möi kelpo hevosen, niin, melkein juoksijan hinnalla. Nuori Häkänen pääsi rengin ominaisuudessa usein isännän mukana markkinoille ja hän näki tämän etevyyden kaupanteossa. Aamulla, hevostorille lähdetessä Tinalainen voiteli huonon hevosen hännän aluksen tärpätillä. Silloin vanhakin kahmu, hevosluuska, ikään kuin nuorentui, se hirnahteli ja hyppeli niin kuin vimmainen. Ja hevostorilla oltaessa oli täysi työ sen pidättelemisessä, aina se pyrki juoksentelemaan. Tottahan niin virkku hevonen löysi ostajansa.

Jalo mies, tuo Suur-Matti, ihan taikuri, ajatteli silloin nuori Häkänen. Tinalainen oli hänen mielestään muitten yläpuolella, oikein esikuvaksi kelpaava mies. Mestarillinen rikastuja! Taikaa, taikaa sillä on apunaan, Tinalaisella. Ellei aivan parat ja pahalaiset!

Kunpa pääsisi sen miehen noitakonstien ja taikojen perille?

Niettusilmä-Häkänen alkoi matkia suurta esikuvansa.

Ensialussa hän vaihteli tuppiroskia, vöitä, hattuja ja kelloja. Ja — todellakin — hänkin ensikankeudesta

päästyään alkoi voittaa. Tinalaisen henki kai oli hänen kanssaan, ehkä itsetiedottomasti, jopa vastentahotoisesti, mutta oli kumminkin. Niin Häkänen itse akkilo. Miten hän muuten olisi saanut kauppaonnea?

Viimein Häkänen uskalsi tehdä markkinoilla hevoskaupan omaan laskuunsa. Pikkuseikkoja myöten hän oli painanut mieleensä Tinalaisen kauppamarket ja — nyt hän onnistui taas. Itse ukko mustilaiselle myydä sutkautti pattijalkaisen konkarin riskinä vetohevosena. Sepä kohotti hänen arvoaan jopa isäntä Tinalaisenkin silmissä. Mutta kumminkin — siitä lähtien rupesi Tinalainen vieromaan renkiään, eikä ottanut tätä enää mukaansa markkinoille.

Häkänen innostui menestyksestään. Hän vakoili Suur-Tinalan isäntää ja koetti matkia tätä kaikessa.

Noitakonstit, rahantekijän taiat, niiden perille hän koetti päästä.

Kun Tinalaisen suu oli vinossa ja aina naurunvirneessä, epäili Niettusilmä-Häkänen, että siinäkin piili jokin taika. Hänkin opetteli pitämään suutaan vinossa ja samanlaisessa naurussa kuin esikuvansa.

Myöskin Tinalaisen omituinen kävelytapa saattoi olla jokin konsti rikastumisen edistämiseksi. Ainakin

siitä oli se hyöty, etteivät kengänpohjat kuluneet nopeasti. Siksi Häkänenkin harjoitteli 'kääkkäisemään' Tinalaisen tavoin.

Kun Häkänen 'kääkkäisi' kylän raitilla, nauroivat purnunpohjalaiset ikkunoissa ja kutsuivat toisiaan katsomaan Tinalaisen matkijaa.

Mutta Häkänen välitti viis nauramisista. Tiesipä hän, että monet paremmatkin herrat hankkivat jopa päivittäisen leipänsä ihmisten naurattamisella. Ja Tinalainen, joka käveli tällä tyylillä, ainakin hankki ylettömästi rahaa, se oli varmaa.

Häkäsellä oli luonnostaan syvä, muhkea ja miehewä rintaääni, jolla hän saattoi kirkossa lyödä lukkarinkin ällikällä. Tinalainen sensijaan naukui ja maraji kimeästi ohuella äänellään. Kaikeksi varmuudeksi Häkänen hylkäsi muhkean äänensä ja erikoisesti opetteli, ensin kaupantekotilaisuuksissa, sitten muuallakin, puhumaan naukuvasti.

Niettusilmä-Häkänen nimittäin totesi — niinkuin kaikki muutkin saattoivat todeta — että Tinalainen voitti aina, aina, tinkaillessaan kaupankäynnissä tuolla kissanäänellään. Menestyksen mahti saattoi piillä äänessä, osaltaan, arveli Häkänen.

Matkiessaan isäntäänsä, alkoi Håkänen tehdä yhä useammin ja isompia voittokauppoja. Ennenpitkää hän lakkasi olemasta renki. Tinalainen ajoi hänet pois talostaan, mokoman matkijan ja hännystelijän, hiertiäisen.

Mutta Håkänen osasi jo seistä omilla jaloillaan. Hän pääsi käsiksi vakaiseen taloonkin, naimiskauppanavulla. Leskiemännän löysi ja niin hänestäkin tuli isäntä.

Nyt Håkänen alkoi rikastua kilpaa Tinalaisen kanssa. Mutta hän ei loistanut omalla valollaan, hän rikastui vain matkimalla entistä isäntäänsä. Kun tämä osti syksyllä kyläläisiltä liikeneviä perunoita suuremmin erin, silloin Håkänen oli varma siitä, että keväällä ovat perunat kalliissa hinnassa. Tinalaisen vainuun saattoi luottaa, se ei pettänyt koskaan, näissä asioissa. Siksipä Håkänenkin kiirehti ostamaan varastoonsa perunoita ja — kun myyntiaika tuli, pisti hän, kuten Tinalaisenkin suuret voitot taskuunsa.

Milloin ikinä Tinalainen oli huutokaupassa ostajana, saattoi olla varma siitä, että hänen kilpahuutajanaan oli Håkänen. Jos Tinalaisen huuto oli tuhat, tiesi matkija-Håkänen, että siihen kannatti lisätä sata, sillä

Tinalainen oli äärettömän varovainen. Miesmuistiin ei oltu kuultu hänen tehneen tappiokauppaa.

* *

*

Tinalainen kiirehtii Häkästä vastaan nenäänsä tuhahdellen.

Haisipas juuttahisen lättänokkaan kulta! Ei olisi uskonut, kun ei koirakaan nuuskuttele, niin, muutenhan ne koirilla etsittäisivätkin arvometallikaivoksia.

Sanotaan, että raha ei haise, mutta tämä kulta . . . kuka olisi uskonut! Mikä sen muuten olisi tähän lähättänyt, tuon kiilusilmän! Liekö mokomaa häntyriä kerran kolmessa vuodessa nähty tämänkin Mäkitörmän mökin pihassa? Mutta nyt tuli kuin olisi saanut kutsukirjeen, kultajuhliin, niin kultahäihin, hah hah!

Ei tässä nyt naurata, harmissaan vain tulee hymähtäneeksi!

— Illoiksi, isäntä! naukaisee Niettusilmä-Häkänen maireasti ja hänen lyhyensutjakka vartalonsa tekee kumarrusta muistuttavia liikkeitä.

Häkänen on aina Tinalaisen edessä maslakka, melkein nöyrä, vaikka rikas isäntä on itsekin. Näin keskinäisessä kanssakäymisessä on heidän suhteen-

sa yhäkin kuin isännän ja rengin. Se on kai Häkäsen viisautta, hän tuntee tarvitsevansa seurustella Tinalaisen kanssa. Tältä hän aina jotakin oppii, rahante-kotaitoa, mitäpä muusta onkaan väliä!

— Illoiksi, vastaa Suur-Tinalan isäntä myrtynees-ti. Hän koettaa kävellä toista vastaan niin lähelle, että tämä peräytyisi tai kääntyisi lähtemään takaisin mu-ka yhtä matkaa Tinalaisen kanssa.

Minne tahansa, kunhan vain ei tuonne hiekka-alueelle.

— Mitä se isäntä täällä kaivelee? kysyy Häkänen vilkuillen näkevällä silmällään joka puolelle, ikään kuin etsien vastausta muualta kuin Tinalaisen suus-ta.

Eiköhän tuon rumahisen silmäkatsanto vain vil-kua hiekka-alueen suuntaan!

— Puukon tupesta vain hela luiskahtanut . . . jon-nekin, keksii Tinalainen. — Sitä tässä etsiskellyt . . .

— Tupenko hela? Tuossahan se on vyöllä, pai-koillaan tupessa, tokaisee Häkänen, osoittaen toisen puukkovehkeitä.

— Ka, tarkoitin toista tuppea, änkyttää Tinalainen.
— Eilen oli mukana ja sitä hela . . .

Selittele nyt, ruojalle, haisunokalle, niinkuin hyvällekin tutkintatuomarille, mitä teet, mitä etsit, kavat ja kapostelet! Nytkin se vainuu muuta, ei se usko tätä selitystä. Ka, hiekkarantaan päin se vain voikistelee. . . .

— Mennään yhdessä etsimään, ehdottaa Häkänen muka avuliaana ja tekee eleen lähteäkseen sinne, mistä Tinalainen juuri tuli.

— Olkoon, joutava, onhan niitä tupenheleja, kiimauttaa Tinalainen melkein hätäytyneenä.

Häkänen huomaa, että Tinalainen näyttää jotenkin yllätetyltä. Kyllä sillä vanhalla ketulla on jotakin erikoista tekeillä, ounailee hän. Ollaanhan hiljaa, ehkä saadaan jänis!

Tinalainen ottaa askeleen kerrallaan pois päin hiekkarannasta, koettaen saada Häkäsen kääntymään mukaansa ja sitä tietä poistumaan Mäkitörmän pihasta. Mutta kun Häkänen vain seistä vājöttää, voi tuota iljeystä, — niin Tinalaisen täytyy muun puutteessa esitellä:

— Jospa tässä lähdetäisiin koettamaan kahvipannun kuvetta. . . siellä Tinalan huushollissa?

Jotain on, ketulla, mielessä hoksaa ovela Häkänen.

Ei se vanha nattuiliija ole vuosiin kahvikuralleen huokutellut. Pirunpihkoja, koira tässä on haudattuna, ellei kaksikin.

— Ka, kylläpä sen kahvipannun kyljen tietää, epää Häkänen haluttomana lähtemään. — Kuumahan se kait on.

— Kuuma, kuumahan sen pitäisi olla. No, eikö kelpaa Tinalan hujoppi, vai?

— Tattis vaan, joku toinen kerta, inajaa Häkänen makeilevasti. — Minun piti vain tavata Ollimattia, kun olisi ajoja vähän. . .

Mutta Ollimatti ei ole kotona. Tinalaisellakin olisi ollut 'ajaja', ja sitä varten oli tullut tähän pihaan, jos tapaisi hevosmiehen. . . Mutta kun Ollimattia ei näy ei kuulu, niin tästähän joudetaan pois, vai mitä, Häkänen?

Tinalainen ottaa taaskin pari askelta veräjää kohti, mutta Häkänen ei seuraa esikuvaansa tällä kertaa. Hän uumoilee, ihan ilmaakin haistelisi. Jo kiintyy sen silmä kuoppuroihin, joita Tinalainen äsken kaivelee ympäri pihaa.

— Onkohan tuohon kuoppuraan heinäseivästä meinattu? arvaillee Häkänen. — Tuohon reikään, tar-

koitan? Hiekkaseen maahan, etäälle heinäniityltä!

— Kah, mitähän lie . . .

— Ja tuolla toinen, kolmas, ja tuolla . . . Itseköhän se Ollimatti noin on hupsutellut?

— Kukapa muukaan lie Ollimatin puolesta hupsuksi heittäytynyt, uskottelee Tinalainen.

Mutta Häkänen on saatava pois tästä pihasta.

Nyt se tuossa vakoilee ja nuuskuttelee, hännystelijä. Aina se on Tinalaisen kintereillä niinkuin . . . kesy karhu.

Tinalaisen mieleen muistuu, näes, sirkus, joka vieraili kerran Purnunpohjassa. Sen mukana oli kesy karhu, jota pelle, ilvehtijä, oli muka pakenevinaan. Mutta karhu seurasi pelleilijän jäljessä, muka hätyyttellen tätä. Pellen piti lopulta kiivetä pylvään nokkaan päästäkseen rauhaan. Mutta karhupa kiipesi perässä pylvääseen ja pellen piti huutaa apua.

Häkänen on kuin kesy karhu, jota Tinalainen ei hevin saa eksytetyksi.

Tästä karhujutusta johtuu kumminkin Tinalaisen mieleen pelastus. Hän keksii juonen, jonka avulla yrittää saada tuon nuuskijan narratuksi Mäkitörmän pihasta pois.

— Joko olet nähnyt sitä karhunraatoa? kysyy Tinalainen kuin yhtäkkiä muistaen erikoisen asian.

— Ai, että mitä?

— Karhunpa, oikein rötkälettä, raatoa?

— Missä?

— Tuossa kuusikossa, tuossa, parikymmentä sylvettä tästä veräjältä. Etkö sinä ole sitä . . . oikeinko toisissa? innostuu Tinalainen teeskentelemään, huomaessaan Häkäsen mielenkiinnon heräävän.

— Oikein. En minä . . .

— Siinähän se on röhöttänyt jo pari päivää, se rumilus. Omiin myrkkyyhinsäkö lie kuollut, vai . . . ?

— Jottako vakainen karhu . . . ?

— Jotta. — Hyvä nahka ja lihatkin siinä auringossa räätäntyvät.

— Isännätön raato?

— Niin kait. Jos sillä isäntä olisi, niin korjannut kait sen . . .

— Mennään katsomaan, ruojaa, innostuu Häkänen, vaikka juonta samalla epäileekin. Valheenlettiä se osaa punoa, Tinalainen, tämä!

Tinalainen tahtoo saada Häkäsen aivan varmasti eksytetyksi tältä kultahalmeelta. Siksi hän on panevi-

naan oikein vastaan:

— Mitäpä se hyödyttänee, enää. Matoja kait jo kihisee, liha näes.

— Mutta nahka. . .

— Ahaa, nahka! on Tinalainenkin hoksaavinaan.

— Se on aika vällyke, karhun nahka.

Häkäsen oikea silmä kirkastuu entisestään. Saalis, vaikka pienempikin, noin vain ylimääräisenä ja viiraapelina. . . Jos nyt on koko. . .

— Eihän se etäällä ole, suostuu Tinalainen ja ottaa askeleen veräjään päin.

Nyt yhtyy Häkänen matkaan ja he kävelevät rinnakkain metsään.

— Pannaan vaikka kahtia se karhunnahka, ehdottaa Tinalainen hyvänsuopeana siinä astellessa.

— Mitäpä niillä puolikkailla. . .

— Meinaan, että nyljeetään ja myydään se nahka. Ostaahan sen vaikka nimismies rekipehmoisikseen.

Häkänen arvaa nyt, että juttu karhusta on pajuköyttä. Ei Tinalainen rupea jakamaan toisen kanssa mitään, minkä voi yksin saada haltuunsa. Mutta katsoopa hänet, nyt, pilaspäin, mitä tuo vanha kelmi oikein ajaa takaa.

Metsässä Tinalainen kuikuilee ympärilleen, oliko se nyt tuon puun takana vai tuon? Tätä hotua minä eilen kuljeskelin ja kun äkkiä silmään sattui, niin luulin eläväksi ja säikähdin niin jotta . . .

Katsopas, Håkänen, tuon puskan taakse, siihen siinä . . . niin!

Håkänenkin tiirailee, joutuu hieman ulommaksi Tinalaisesta. Johan sen arvasi, lehmän lätisköjä täällä on ja lampaan papanoita, mutta ei karhuja . . .

Mutta sopivassa kohdassa Tinalainen hiivitäksen Håkäsen näkyviltä ja lähtee painelemaan kotiinsa.

Etsiköön nyt, koirankuonolainen, hörökorva, alituinen matkijamarakatti sitä karhunrötkälettä ikänsä ja viisi päivää!

* *

*

Tinalainen ei uskalla mennä Ollimatin mökille, ettei vain Håkänen osuisi sinne uudelleen ja pääsisi jyvälle rantahietikon salaisuudesta.

Sensijaan hän ryhtyy kaivelemaan omaa pihaansa. Saattoihan kultauoma suuntautua sinne, mikä ettei, maanlaisena.

Suur-Matti kaivelee kuoppuroita yläpihasta alas

rantaan asti. Ei löydy mitään, katinkultaa tosin, hui-
tulaisia, mutta tätä oikeaa, ei silmin erottavasti aina-
kaan.

Seuloopa rantahiekkaakin omalla puolellaan, kai-
vaa syvemmältäkin, oikein lapiolla, ei löydy erikoista.
Tuolla Ollimatin pihan puolella, siellä se on rikkau-
den lähde, voi hyvänen aika! Pitänee mennä sinne,
kait se Häkänen haihtui jäljiltä . . .

— Heinäseipään paikkoja se isäntäkin . . . ? kimit-
tää ääni hänen takanaan.

Arvaa sen, kuka kimittäjä on! Häkänen siinä sei-
soo ja irvottaa, suupieli ainaisessa hymynkieroudes-
sa.

Enköhän päjäytä lapiolla tuota ketaletta! ajatte-
lee Tinalainen harmista tukehtumaisillaan. Jos oi-
keus maassa vallitseisi, niin tapporahaa tuollaisesta
häntäkärpäsestä maksettaisiin!

— Onkimatoja vaan tässä . . . hän kumminkin sa-
noo hilliten väkipakolla kuohuvan mielensä. — Näyt-
tää kalailma siitä . . .

— Kalahan siitä näkyy äityvän ilma, myötäilee Hä-
känen maireasti. — No tuota . . . sitä karhunraatoa ei
löytynytkään!

— Vai ei, ihmettelee Tinalainen, mukamas. — Paikoilleen se kyllä minun jäleltäni jäi. En kynttäkään näpistänyt. . .

— On mahtanut poskeinen kähveltää. . . kun ei siinä vartijoita. . .

— Hyvinkin. Kun tavara niin luojulleen jääpi, niin on niitä kätösiä, jotka hennovat iskeä toisen omaan.

— Olisi vallesmanni usutettava mokomien perään, yllyttää Häkänen, pitäen omassa mielessään koko juttua pilanlaskuna.

— Olkoot. Puolimäränneestä karhunnahasta nyt. . .

Tinalainen huitaisee kädellään ikään kuin olisi suurpiirteinen ja maallisista välittämätön.

— Isäntä hävisi niin. . . sieltä metsästä, ääneti.

— Ääneti?! Kun minä miestä huutelen ja huhuilen iltakauden, eikä toista näy ei kuulu, selittää Tinalainen totisena. — Kuka sinne yksin uskaltaa sitten jäädä, metsän pimentoon. . . kun karhujakin oikein. . .

— Kuka sitä. . ., myöntelee Häkänen, vilkuen ihmettelevästi Tinalaisen kaivamia kuoppuroita, joita on kaikkialla näköpiirissä. Mitä pentelettä tuo kaiveleminen meinaa?

Häkänen sanoo kulkeneensa tästä vain ohi, ilman

asiaa. Hänellä on kiire kotiin, siellä sauna odottaa. Hyvästi nyt, isäntä, poiketkaahan talossa!

Häkänen ryhtyy oman talonsa pihassa kiireesti kaivamaan samanlaisia kuoppuroita, joita on nähnyt Ollimatin ja Tinalaisen pihossa. Hän kaivelee niitä ahkerasti koko valoisan kesäyön, ajattelemattakaan, mitä varten hän tässä raataa ja hikoilee. Kyllä kait näitten meiningit lopulta selviävät. Se vain on varmaa, ettei Tinalainen tee mitään turhaan, ilman tarkoitusta, ilman rahallista hyötyä.

Tinalaisen vanavedessä kulkiessaan on Häkänen ennenkin lyönyt rahoiksi.

YHDESTOISTA LUKU

Tinalainen nukkuu yönsä levottomasti ja näkee monikirjavia unia.

Kärrynpyörän kokoisia kultarahoja kieritellään Tinalan portista pihaan ja sijoitellaan liitereihin, va-joihin, kellareihin. Mutta säilöpaikat ovat kukkura-täysiä, ei millään saa mahtumaan kaikkia aarteita suojiin. Tinalainen herää tuskaisena, koko ruumis on kylmän hien kostuttama.

Ja kun uudestaan vähän horahtaa unentorruksiin, taas ahdistaa painajainen. Se on kiiluva silmä, joka vakoilee häntä, Tinalaista. Hänen olisi paloiteltava aarteitaan, mutta kiiluva silmä yhä vahtaa ja vaanii. Se muuttuu sitten pitkäsilmäksi, ikään kuin seipää kärjessä olisi silmä, ja se ulottuu kaikkialle, missä Tinalainen liikkuu.

Sitten Häkänen on renkinä Tinalassa. Se lapioi navetan takana jotakin työkärriille. Tinalainen huomaa jotakin viekasta Häkäsen kiiluvassa silmässä ja menee katsomaan, mitä mies lapioi. Ahaa, kultaa, kirjasta keltakultaa, ihan kilajavaa arvotavaraa on ammentanut työkärriyt täyteen ja kiiltävän tavarän pei-

toksi pannut pehkuja ja lehmän lantaa. — Mies hoi, huutaa Tinalainen lapiointsijalle. — Sinähän salakuljettat talon varastoista kullat pois! — Tottakai, tähän on sitä 'maanmiehen kultaa', valehtelee Häkänen ja törkkää lapiollisen lämmintä, lemuavaa lehmänlantaa Tinalaisen nenän alle. Siihen taas Tinalainen herrää.

Aamulla rientää Tinalainen naapurimökille tavataksaan Ollimattia ja lepyttääkseen hänet alttiiksi kaupantekoon.

Mutta Ollimatti ei ole palannut kotiin, minnehän lienee jäänyt yöksikin? Kun nyt tulisi, miespahanen, että saataisiin tuumastella!

Tinalaisen jalat vievät hänet aivan kuin itsestään alas rantahietikolle. Ihan sydäntä hiukoo tuota kimallusta nähdessä. Pari jyväästä vain, sanoi Mainari-Jukka. Niin kaivoksen paikka voi olla semmoinen, että . . .

Kun olisi Tinalaisen hallinnassa tämä maapala. Siinä alkaisi piankin semmoinen kilke ja kalke, että kuulisi etäininkin kultamyllyjen pyörivän, ai ai, sitä riemun jytyä!

Mutta Ollimatti, vaikka pehmeäluinen onkin, mies,

niin saattaa välistä äksyksi heittäytyä. Jospa se kiel-
täytyisi myymästä mökkiään Tinalaiselle, hinnalla
millään? Hyhhyh, vaikka tuo Häkänen ostaisi mökin
ja... Niin, ja Tinalaisrukka saisi vain pyyhkiä vettä
suupielestään ja tyhjään töpeksiä, harmissaan, thyh!

Tinalainen aikoo kumartua poimimaan keltamu-
renia, joita vielä kimaltelee siellä täällä. Mutta var-
muudeksi hän kuikuilee ympärilleen ja — arvasihan
sen — näkee Häkäsen olevan jo liikkeellä näillä main.
Tuolla se juttelee Kilmu-Iivanaisen kanssa, parin ki-
venheiton päässä. Jos se huomaa Tinalaisen olevan
tässä, niin jo tuli lopultakin selvä peli. Ei Häkänen jä-
tä asiaa kesken.

Tinalaisen on jätettävä kalliiden murenien poimi-
minen ja lähdettävä pois tästä pihasta. Voi sammatti,
minkä ristin lykkäsi tuosta hiertäjästä!

Mutta — eikös Riitukka, tyttö, ole isänsä perijä, Ol-
limatti Sutisen ainoa läheinen?

On, on.

No, tyttöhän sitten perii Mäkitörmän mökin ja, ai
ai, kultakaivoksen?

Selvää, selvää! Mutta vasta sitten, kun isä, Ollimat-
ti Sutinen on poissa elävien joukosta.

Mutta jos Riitukka menee naimisiin, niin kaipa hän voi vaatia isältään jotakin tuosta kulta. . .

Kyllä kai. Ja tietysti Ollimatti vävyllään järjestää, niin, — ja mitäs Ollimatti Sutinen, mitä hän itse ymmärtäisikään kaivosasioista? Narrattava, pitkä-tukkainen, kouluakäymätön mies. Kaukana kärrities-tä syntynyt ja pohjoisrinteellä kasvanut, piankin se joutuisi kaiken maailman huijarien ja pelikaanien jymäytettäväksi. Kyllä ne osaisivat venyttää ukkopa-han nenän ihan oikeisekseen, niin piipunkiverä kuin se onkin.

Kyllä kait vävyn, Riitukan miehen pitäisi viisaam-makseen ottaa kaivosasia haltuunsa, ei siitä muuten mitään tule.

Selvää, selvää!

Hyvä on. Mutta Riitukka ei halunnut olla palkka-laisena Tinalassa.

Ei halunnut. Mutta entäpä, jos tyttöä pyydetäisiin emännäksi taloon? Suur-Tinalaan!

Miltä se kuulostaisi käskyläisten korvissa, häh? Et-tä hoviin, hoviin!

Ähää, eikö siinä tarjouksessa olisi täkyä jalom-mankin kalan matustella? Saati nyt mökkiläisen tyt-

tären!

Tinalainen, tämä, mies parhaassa iässä kuin pekoni-
porsas, eiköhän vain ykköseksi laskettaisi Purnun-
pohjan sulhopoikien joukossa, niin leskimies kuin on-
kin. Ja Riitukka, sojakka likka, hiesunkies, miten ta-
lon työt tekijänsä löytävät, kun se ihminen rynnistää.
Kahta piikapalkollista semmoinen emäntänäkin vas-
taa, ei toki tarvitseisi tytönletukoita pestailta enää ta-
loon, kun siitä. . .

Selvää, selvää!

Nyt vain raaputetaan parta pois leukapielestä ja
valjastetaan humma uudestaan kirkkokiessien eteen!

Tehdään nätti jutku Häkäselle, etuilijalle! Myöhäs-
tytpä, myöhästytpä!

KAHDESTOISTA LUKU

Ollimatti on kyydinnyt Marikaisan Napakylään kauppias Moskotin taloon.

Oli puhetta, että Marikaisa joutaa sieltä pyhäamuna lähtemään takaisin ja sen vuoksi Ollimattikin jäi Moskotin väentupaan yöksi. Paavalin sai päästää Moskotin heinäviljaiseen hakaan, mikäs sen siellä mesoessa rikkaan ruokossa.

Napakylään ajettiin illalla melko äänettöminä. Se Tinalaisen kopeileminen kävi Ollimatin närälle, niin että koko ajomatkan piti mieltä äykeänä kuin vanhetunut voi. Ja Paavali vielä sapoteerasi koko matkan, niin että Marikaisakin lopulta tuskastui ja sanoi Ollimattille, että: kyllä minä jo löisin!

Ja pitihän sitä Paavalia, ilkimystä, vähän hosaista, noin vain näennäisesti, Marikaisan mieliksi.

Mutta sitä rakkaudenasiaa, sitä ei tehnyt mieli panna alkuunkaan. Kun sekin Tinalainen . . .

Nyt, pyhäamuna, Ollimatti ajelee yksinään Purnunpohjaan.

Marikaisalle ilmestyi hierontatyötä täksikin päiväksi Napakylässä. Kauppias Moskotin rouvasemän-

tää piti vielä rynkytellä, ei kuulema arkisin joutanut lojottamaan hierojan käsissä. Kun Moskotin ajomiehellä oli illemmalla hevosasiaa Purnunpohjaan, puhuttiin, että Marikaisa pääsee siinä kyydissä kotiinsa.

No niin, olisihan tuo Marikaisa mennyt Ollimatin puolesta tässä rinnalla, jopa hyvinkin ja mieluisastikin. Vaikkei tuo mielentila nytkään tunnu simasukaisiin jutteluihin kuontuvalta.

Mutta nytpä Paavali juosta kopsuttelee ihan kuin sydämen ilosta. Vähästä senkin mieli kevenee, kah, sitä mukaa kuin kuormakin. Se kun ei tykkää naiskyydittäväistä, niin, ja painoakin on nyt puolta vähemmän kuin illalla Napakylään mennessä. Suu ja selkä, ne ovat Paavalin mittapuita, suuhun enemmän, selkään vähemmän, silloin tämä ärhäkkä hevosviisastelija kait pitää tätä maalimaa parempana kuin muita.

Niin, se Suur-Matin, Tinalaisen asia?

Ettäkö Ollimatti pakottaisi tyttärensä tuon itaroit-sijan käskyläiseksi! Silläkään uhalla, että mierolle joutuu omasta tönöstään, Ollimatti, tämä?!

Niin, ja rötölleen luuskahtaa sekin. . . se — Marikaisan juttu. Ei kait sitä selässään kanneksi vaimoihmistäkään, jokin sopukka se pitää olla, missä sitä

asuttaa ja makuuttaa.

Mutta sittenkin! Ettäkö tässä oman päänsä päästimiksi, tuota, näetsen, maallisen hyvänsä eteen, luovuttaisi Riitukan mokomalle orjastajalle! Ohoh! Se on nietua, sanoi Aunuksen seltikauppias.

Sitä, näes, kymmentätuhatta markkaa ei näihin maaliman aikoihin saa mistään lainatuksi, mökkiäkään vastaan. Eivät senkään vertaa tarjonneet hinnaksi, kun Ollimatti viime syksynä Mäkitörmäänsä kaupoitteli. Hiekkainen ja kivinen palsta, mitä sillä tekee. Minkä lahonneessa pönkätönössä vaivaisesti asuu, pieneläjä, parikin.

Vieköön, Tinalainen, mökin! Veihän se Niemen-syrjänkin, Ollimatin vakaisen perintötalon niillä vip-paskonsteillaan. Näpyliäs, näpyliäs se on maallisen perään. Suur-Matti!

Vieköön, mutta Riitukkaa ei pakoteta, ei pyydetäkään! Ei hisaustakaan tytölle, että isä on pakkohuuto-kaupan uhassa. Rehti tyttö, Riitukka, sehän nyt möisi vaikka itsensä toisen puolesta, jos sitä maanitteleisi.

Pehmeäluiseksi sanovat tätä Pien-Mattia. Äitiinsä näet, se mamma aina nöyryyteen ja alamaisuuteen yllytti. Ei pidä vastustaa isollisia, se aina sanoi. Ku-

ka isolliseksi on nostettu, niin sille on annettu niinkuin valtikka käteen, tottele sitä! Tinalaiselle niijasi kirkonmäelläkin, äitipahanen, vaikka itsekin oli talon, Niemensyrjän emäntä. Mutta kun Tinalainen oli äveriäämpi, niin . . .

Mutta entäpä jos tää kivikkomökin pieneläjä keran karkenisi? Ei kumartaisikaan vääryyttä, vaan kävisi sitä kaulusvärkkeihin kiinni. Ja karahuisi niinkuin metsänpeto, ei, niinkuin leijoonä, oikea hirmuleijoonä ja antaisi väärintekijän, ahmatin, tuta jalopeuran kápälää!

Ollimatti ihan virkistyy tästä ajatuksesta. Pistää vielä suupieleensä vankan mällin oikein vieraan maan suutupakkaa. Louhki mies, se Moskotti, tiukka-si lähtiessä kouraan kääryläisen ja sanoi, että mutua-han tuota leuoissasi kotimatalla, se on ihteään turkkilaista!

Ja mällimehu tuntuu kuin lähtevän kiertämään suonissa, se levittää koko ruumiiseen vastahankaisuuden ja peräänantamattomuuden mieltä.

Ei, nyt näytetään Tinalaiselle, nylkyrille, miten matonenkin kápristäytyy, kun sitä poljetaan! Suorat sanat vasten muotoa ja sitten pari korvatälliä, árväys-

tä, niin jotta . . .

Kävi sitten kuinka kävi!

Mutta Tinalainen ei olekaan kotona.

Kirkonkylälle kuuluu lähteneen. Oikeinkohan tuo kirkottelemaan, variseus? ajattelee Ollimatti. Mutta vanha Miina siristää veikeästi silmiään ja vihjailee kysyjälle, että maallisissa se isäntä taisi lähteä asioissa. Mitä tuolla lienee ollut mielessä, koska Riitukan nimeä oli pari kertaa hokenut kamarissaan. Miina oli sattunut kuulemaan kamariporstuassa puuhatesaan.

Vai Riitukkaa hokenut ja kirkolle lähtenyt?!

Ei ole saanut, kuulema, piikaista taloonsa. Arvaa sen, nyt se menee ja sanoo Riitukalle, että avittaakseen isäänsä velkakiipelistä sen on tultava takaisin Tinalan palvelukseen. Säikyttelee tyttöpahasen seisalleen. Eihän tytöllä ole maksaa rahalla isän velkaa, oma itsensä sen muka olisi annettava lunastukseksi . . .

Ei, nyt on Paavali valjastettava uudestaan ja lähdeävä kirkonkylälle. Sanomaan tytölle, että Tinalaisen pyyteisiin ei tarvitse suostua, ei uhallakaan. Ollimatti panee kerrankin telan eteen sille naukumatille.

Ei, Riitukka ei tottele Tinalaista ei ainakaan isänsä takia!

— — —

— Noh, ka, se kun nyt taas ämpyileksen, prrtuu takaisin, aisoihin! Ärmätti siinä, — kelek!

Iukuilijan valjastaminen kehittää ja vahvistaa Ollimattin sisua. Paavalin kapinayritys on kukistettava lujin sanoin ja vielä lujemmin käsin. Tämän rynnistyksen jälkeen Ollimatti lataa piippunsa mahorkkarpeilla ja luihauttaa mojuvat sauhut.

Nyt lähdetään. Ollimatti nousee kiesseille ja ottaa ohjaket käsiinsä. Mutta Paavali, iuh iuh, täräyttää kiessien etulautaan takajaloillaan niin, että ajokalut kohoksi hypähtävät. Ja Paavalin pitkä häntä viuhauttaa vasten ajajan muotupuolta kuin rautalankahuis-kulla. Ihan kipeätä teki, säväytys, ja kiveränokka, vastasytytetty piippu heltisi hampaista ja lensi, niin, minne se nyt lensikään?

Ollimatin on laskeuduttava kärryiltä etsiäkseen piippua. Tuolla, — ihan pirtin sillan alle on viskautunut. Ja tyhjentynyt, palavat karpeet lennähtäneet jonnekin.

Ollimatti pääsee siitä lopultakin taipaleelle. Vasta

isolla maantiellä, kun Paavali näyttää vähitellen alistuvan kohtaloonsa, uskaltaa hän ryhtyä uudelleen tupakoimishommaan.

Ha ha ha, nauraa harakka aidanseipäässä, kun Ollimatti siinä sytyttelee piippuaan.

Mitenkähän ne piipunkarpeet siellä mökillä . . . Palavia ne olivat ja sillan alle . . . Siellä höylänlastuja ja vaikka mitä kuivaa ruuskua . . . Jos vaikka kytevät ja tuuli antaa vauhtia . . .

Antakoon! Palakoon! Hei, Paavali, kaputtelehan pois!

Puupiiput, puupiiput, laulaa kyntörastas tien vieressä vesakossa. Ollimatti tuntee vanhastaan kyntörastaan lorut. Nytkin se laulaa ihan selvästi:

Pien-Matti, Pien-Matti,
ota akka, ota akka!

En minä saa, pitäisi Ollimatin vastata. Siihen rastas:

Oo-juu, oo-juu,
tiijän vissiin, tiijän vissiin
nai Marikaisa, nai Marikaisa.

Mutta Ollimatti ei ole nyt loruilutuulella. Paavali, hei, otahan tietä allesi, muuten kärrit ajaa kintuillesi, laiskimus!

Vraak vraak, huutaa varis käheästi petäjän latvas-
ta.

Mutta rastas suutahtaa Ollimatin välinpitämättö-
mydestä. Se laulaa ähittelevästi:

Pien-Matti, Pien-Matti,
puupiiput, puupiiput!
Kopistit pois, porot pois
sillan alle, sillan alle.
Syttyy, syttyy,
ähä piti, ähä piti!

Ollimatti hiljentää Paavalin muutenkin halutonta
juoksua.

Olisikohan käännyttävä takaisin Mäkitörmään!?
Jos ne vietävän kypenet sillan alla . . . ?

Kytekööt! Leimahtakoot!

Uhmakka ääni huutaa kuin tien varresta. Ollimat-
ti tietää, että se on vanhan aatamin ääni. Se muuttuu
kohta makean houkuttelevaksi ja kuiskuttelee mö-
kinmiehen korvaan:

Anna roskan palaa! Kaksikymmentätuhatta saat. Palovaakutusrahat. Kymmenellä tuhannella isket Tinalaista vasten muotoa ja sanot: siin' on saamisesi, kettu! Sitten sulla on toiset kymmenentuhatta puhdasta rahaa, heleijaa, etteikö Marikaisakin jo mielly, vai mitä, häh? Ja mökinpaikkakin on taas velaton.

Mutta toinenkin ääni sekautuu asiaan:

Ollimatti! Ollimatti! Ethän sinä ole ennenkään nippanappatempuilla elänyt! Ja linnaanhan niistä konsteista joutuu, Kakolaan ihan, kivimäkeen, missä muutkin sutkit ja pahkamäkeläiset pillojaan sovittavat. Käänny takaisin, Ollimatti, ja sammuta, jos Mäki-törmässä on jotakin syttynyt!

Hitinplitiä, vastaa siihen pilkallisesti markkina-railakas ääni. Mikäs siellä olisi syttynyt? Ei mikään. Sen kuin hutkit kopukkaa takamuksille, Ollimatti, ja ajat edelleen niin, että aidanseipäät kampana silmissä vilistää, hellurei vain! Ja vaikka olisikin, niin... hopsista vain!

Nämä kaksi ääntä syöntyvät keskenään kipakkaan väittelyyn. Ollimatti itse on melkein kuin sivulinen siinä ajajana istuessaan. Nuo kaksi kiistelijää ovat omatunto ja vanha aatami.

Ollimatti saattaa ihan kuvitella, minkä näköisiä nuo kaksi erilaatuista olentoa ovat.

Omantunnon hän muotoilee mielessään ukkivaarin näköiseksi. Se istuu kuin pöydän päässä suuri kirja avattuna edessään. Sillä on harmaa tukka ja parta, mutta hurstipaita on valkea ja puhtauttaan hohkaava. Se itsekin uhoaa saunapuhtautta ja se saarnata paukuttaa ankaralla äänellä. Ollimatista oli lapsena ikävää istua paikallaan, joskus tuntikausiakin, kun ukki luki yksitoikkoisesti ja väsyttävästi. Jos siinä lapset tirskahtuksenkaan, vaikka vahingossa päästivät, niin silloin ukki otti seinänraosta patukan ja rankaisi häiritsijää.

Ollimatti muistaa — nyt perästä se naurattaa — millaiseksi hän lapsena kuvitteli taivaan. Hän kiipesi tikapuita myöten ylös ja pääsi tallinvinnin tapaiseen, suureen, ikävänhämärään huoneeseen. Ukkivaari istui pölkyllä jumalana ja hän oli punomassa tuoreista koivunvitsaksista patukkaa. Nähtyään Ollimatin saapuneen, hän kohotti poikaan ankaran katseensa ja jyrisi:

— Heitä housut jalastasi ja käy lähemmäksi!

Silloin Ollimatti parahti itkuun ja syöksyi suin-

päin, tikapuita myöten luisuna laskien alas taivaasta.

Ukkivaarin malliselta tuntuu omatunto. Mutta tuo toinen vanha aatami? Se on sitten metkaa, ettei se olekaan vanhanmakuinen, se olento. Ollimatti pystyy kuvattelemaan sen aivan kuin ilmielävänä olisi tuossa edessä.

Vanha aatami onkin nuorehko, hyvännäköinen mies. Tummatukkainen, hattu rennosti kallellaan, hiuskiehkura otsalla. Siniverkainen puku, kiiltovartiset saappaat ja punasinikaulaliina. Liivintaskussa sillä tikittää suuri ankkurikello ja takintaskussa sillä on parikin pakkaa pelikortteja. Takataskussa ponkottaa viinapullo, ja selässä roikkuu koreahelainen haitari. Eikä se, veitikka, ole koskaan ikävällä päällä, aina se viehkaa toisiakin lystinpitoon.

Nämä kaksi, omatunto ja vanha aatami käyvät todenteolla jankkaamaan Ollimatin asiasta. Ikuisia riitaveikkoja tuntuvat muutenkin olevan, monet vanhat kaunat niillä on leukariihessä puitavana.

Nyt ne kiistelevät siitä, onko Mäkitörmän mökki syttynyt tuleen, vai eikö.

Omatunto peloittelee, että kyllä se on syttynyt ja kehoittaa Ollimattia kääntymään takaisin kotiin.

Mutta vanha aatami huiskauttaa kädellään ja sanoo: hei, huolet pois, Ollimatti, annahan kaakin ravata! Ei siellä mikään pala!

Ollimatti on kahden vaiheilla, mutta antaa kumminkin hevosen lynkyttää kirkonkylään päin.

On pyhäinen aamupäivä, tyyni ja kuulakas. Poum poum, kuuluu kirkonkellojen ääni kaukaisena kumina. Niin, ne ikään kuin poukuttavat tämän synnillisen seurakuntalaisen sydämen ovea, kuule, kuule, menepä vähän itseesi ja . . .

KOLMASTOISTA LUKU

Sitä kilinkalinaa, mikä kuuluu nimismiehen keittiöstä!

Riitukka, tytönpullukka, pesee astioita ja muita syömäkaluja aamiaisen jäleltä. Keittiö on täynnä kilajavaa ja kalajavaa meteliä, aivan kuin kalut eivät pitäisi pesemisestä, vaan vastustaisivat sitä äänekkäästi, ihmislasten tavoin.

Hehei, miten rivakasti työ sujuu neitokaiselta, ihme, etteivät astiat rikkoudu hänen käsissään. Taitava näkyy olevan tyttö hommassaan, tasapainoilee liukaiden lasi- ja posliinitavaroiden kera kuin sirkustaituri, melkein.

Huiskista vain, astiat on tiskattu, jäljet pyyhitty ja tyttö pääsee viettämään sunnuntailomaansa. Nimismiehen rouva on niin luvannut, hän itse hoitaa loput päivän kotitehtävistä.

Riitukka on laittautunut pyhäkuntoonsa, vetänyt ylleen korean silkkileningin, — silkki —!? Niin, nykyaikaahan tämä on! Ja piikatyttökin on kotiapulainen, siitä saitte, ihmettelijät! — ja hän istuu nyt

tuijottaen ikkunasta valtamaantielle. Siellä kulkee nuorisoa yksittäin, pareittain, jopa parvissa. Nuo eivät kiinnitä tytön katsetta, niin hauskan näköisiä kuin ovatkin. Tyttö odottaa näkyviinsä vain yhtä, sitä oikeata.

Riitukan ollessa selin oveen, joka on jäänyt auki, — kuumana kesäpäivänä, — tapahtuu jotain. . . jotain vanhaa, iänikuista, tuhansia kertoja tapahtunutta, seuroissa näyteltä ja romaaneista luettua.

Ovesta astuu hiljaa, varpaisillaan nuori mies, ja hiipi tytön selän taakse. Ja . . .

Senhän arvaa, tietysti!

Mitä muuta voi nuori mies tässä tapauksessa tehdä kuin panna kätensä tytön silmien eteen, takapäin? Se kuuluu tuhatvuotisen pelin, rakkausleikin sääntöihin. Niissä ei hevin tehdä uudistuksia, sanat muut jos vaihteleekin, loppu aina. . .

Rakkaus, ikivanha ja ikinuori veijari, se ei opi mitään uutta, eikä unhoita vanhaa.

— Aatuli! arvaa Riitukka ja nostaa nauraen pojan kädet silmiltään. Tietysti hän arvaa, ketäpä muuta hän olisi odottanutkaan!

— En nähnyt sinua ikkunasta. . .

— Et. Tulinkin tuolta nimismiehen kanslian kautta. Oli asiaa . . .

— Mitä?

— Ulkomaan passia.

Tytön silmät pyöristyvät, hän katsoo melkein säikähtäneenä nuoren miehen silmiin. Ja, katsos vain, ennen niin ilakoiva nuori mies on nyt totinen, vaikka väkisin koettaa pitää hymynvirettä kasvoillaan.

Aatuli ottaa toisen tuolin ja istuu tytön rinnalle. Yhdessä he katsovat maantielle ja poika kertoo uudesta suunnitelmastaan. Niinkuin romaaneissa, sanoo poika. Merien takaa on lähdettävä etsimään . . . Katsos, minuun ei uskota tässä pitäjässä, ei torpanmaan vertaa . . . vallankin, kun äijä ajoi kotoa pois. Mutta parin kolmen vuoden kuluttua minä olen jo takaisin ja omilla hankkimillani — — ymmärräthän?

Kyllähän tyttö ymmärtää, mutta ei se tee mieltä keveämmäksi. Silmien eteen nousee kuin sisäisestä suosta usvaa, ikävän mielen hallaista usvaa. Vastikään on toinen toisensa löydetty, nytkö pitää toisistaan etenemän kuin kaksi kaarnalaivaa veden aaval-la!

Nyt he eivät puhele näytelmänharjoituksesta nuo-

risoseuran syysjuhlaa varten. Kaikki nuo tuntuvat pieniltä, joutavilta asioilta. On maailman ranta avara, hyräilee poika pitäen tyttöään vyötäröiltä.

Mutta keinulle, keinulle he kumminkin päättävät mennä yhdessä illemmalla. Keinuminen viihdyttää levotonta, ankeata mieltä. Ärtysisä, itkevä lapsikin rauhoittuu kehdon heilunnassa. Ja kiikkutuoli selvittää monta sotkuisaa vyyhteä, jotka päivän askareitten jälkeen ihmismieltä vannehtivat.

Aatuli lähtee naapuritaloon, jossa hän on kauppiaan renkinä. Mutta hän lupaa tulla illemmalla Riitukkaa hakemaan keinulle.

— Päivät, Riitukka!

Itse äveriäs Tinalainen siihen ilmestyy ovelle — Aatuli on jo pitkän aikaa ollut poissa — ja astuu kurssilematta tytön luo. Oikein kättelee, kah, eipä se ole milloinkaan kädestäpitäen tätä töllin tyttöä tervehtinyt!

Ei ole saanut tyttökäskyläistä taloonsa, arvaa Riitukka. Tulee tietysti houkuttelemaan. . .

Odottamatta kehoitusta, istuu Tinalainen pöydän ääreen ja jalkaansa toisen polven päällä notkutellen, alkaa puhella:

— Sinähän tunnet, Riitukka, sen Tinalan talon?

— Tottakai, vastaa tyttö.

— Suur-Tinalan?

— Niin.

— Sisältä ja ulkoa?

— Aivan.

— Ja tiedät, siinä talossa on rahanpuoli niinkuin kotonaan?

— Tietäähän tuon nyt, myöntää tyttö nauraen. Ei kai siinä talossa muuta olekaan kuin rahaa, lisää hän pahaatarkoittamattomana kaksimielisesti.

— No niin, asia on sitten selvä!

Tinalainen ottaa poveltaan pienen paketin, avaa sen. Sieltä ilmestyy vanha silkkihuivi, pitkähapsuinen, taitteiden kohdalta kai omia aikojaan kulunut. Tinalainen lyö sen pöytään niin, että läpsähtää.

— Otahan tuosta . . . alkuun! hän kehoittaa Riitukkaa, jonka ruiskukkasilmät ovat selällään ihmetyksestä.

— Että . . . Mitä se isäntä nyt . . . ?

— Ka, tätä.

Tinalainen sieppaa tytön käden ja rupeaa sovittamaan tämän nimettömään paksua kultasormusta.

— Tätä minä vain . . . jos köyhän kihlat kelpaa?

Tinalaisen äänessä on mahtia, korostaessaan sanaa 'köyhän'. Laittamalla talonpoika itseään kehuu, sopii tällä kertaa häneen.

Mutta Riitukka vetäisee kätensä pois Tinaiaisen huomasta. Hän on tulipunainen ja hän heittää kätensä selän taakse kuin rikasta isäntää piiloon.

— Mutta isäntä, enhän minä . . .

— Ka, mitä siinä ujostelet?! Emännäksi minä tarkoitin . . . sinua, ymmärrätkö, tyttö?

— Niin, mutta eihän minusta . . .

— Ei ei. Kukas sitä väittääkään? Mutta kun tämä Tinalainen nyt kääntää katseensa sinuun, niin . . . No, sormesi tänne!

— Ei, hyvä isäntä, en minä . . . en ota!

— Ettäkö . . . Ahaa, onko sinulla tiedossa rikkaampi, mukamas? Onko? Ja kuka näillä main on Tinalaista rikkaampi, kuka?

Ei johdu Suur-Matin mieleenkään, että maailmassa voisi olla muita etuisuuksia ja arvoja kuin rikkaus, rikkaus.

— Ei ole tiedossa mitään . . . ketään, änkyttää tyttö.

— Ei ainakaan rikkaampia.

— Ettei sitten Suur-Tinalan isännän kihlat kelpaa?!

— Isäntä ei nyt . . . kun ei sovellu.

Tinalainen, joka on innostuksissaan kohoutunut seisoalleen, putoaa ihan takamuksilleen hämmästyksistä. Rukkasten saantia hän ei ole tullut ajatelleeksi, pitäjän äveriäinen mies.

Ka, ihanpa meni jauhot kurkkuun, hän ajattelee siinä hämillään. Rummuttaa vähän aikaa sormillaan pöytään, mutta ei keksi mitään, joka parantaisi asiaa. Ottaa siinä ilman aikosiaan pöydältä pienen valokuvapinnan silmäiltäväkseen; miettiessään, kuinka olisi nyt tehtävä.

— Vai ei sovellu, vai ei . . . No, jopa nyt jotakin . . . hän mutisee puolittain itsekseen, selatessaan valokuvia. Mutta Riitukka vetäytyy oudoksuen hänestä ulommaksi.

Äkkiä Tinalainen säpsähtää. Hän kiintyy tarkkaamaan erästä valokuvaa pitempään. Vai niin, vai niin, no, nyt minä . . .

Tinalaisen kädessä on Aatulin kuva. Sen taakse on kirjoitettu omistus: Riitukalle, Aatuli, ja päivämäärä, äskeinen.

Riitukka punehtuu uudelleen ja hän kääntää katseensa Tinalaisesta pois päin.

— Ahaa, ahaa, äännähtelee Tinalainen itsekseen. Ne nuoret, ne nuoret. . .

Tinalainen ymmärtää nyt syyn, miksi tyttö lähti niin äkkiä Tinalasta uuteen palveluspaikkaan kirkonkylään. Tottakai, nuo armastelijat halusivat olla lähellä toisiaan.

Tinalainen nousee ja kävelee miettiväisenä edestakaisin lattialla. Entäpä, jos Aatuli menisi naimisiin Riitukan kanssa? Se ei mahtaisi vikapisto ollakaan. Ne aarteet, jotka Riitukka tulisi perimään menisivät 'sukuun, eikä sikaan'. Suku, Tinalaisen suku, se tulisi vain entisestään rikastumaan. Ja hänen, itsensä Suur-Matin hoitoon ne kultakaivannot kumminkin joutuisivat, eihän niitä lapset. . . eikä Ollimattikaan.

Tinalainen napsauttaa sormiaan ja pysähtyy Riitukan eteen.

— Laitahan itsesi lähtökuntoon, tyttö! hän sanoo.

— Että . . . ?

— Että että. Rovastin luo tästä. . . panemaan kuulutuksiin.

— Mutta isäntä. . . enhän minä Aatulin kanssa?

— Aa-Aatu-lin, sopertaa Riitukka yllättyneenä.

— Niin, jos Suur-Tinalan poika kelpaa. Talonkin saa sellaisen, jotta . . .

Tyttö ei osaa vastata, vaan painaa kasvonsa käsien väliin ja . . .

Ettei vain nyyhkyttele . . . vai nauraneeko, kun niin olkapäät hytkyvät!?

Mutta Tinalainen on jo ovensuussa lähdössä:

— Minä menen sinne kauppiaalle ja kiikutan Aatulin tänne. Lähdetään sitten kolmen kesken pappilaan.

NELJÄSTOISTA LUKU

Kirkonkylään päin ajaa, köröttelee, mies ja hänen omatuntonsa. Rinnakkain ikään kuin istuvat, omatunto puhuu hiljaisella, vakavalla äänellä jotakin, mitä miehen pitäisi kuunnella ja ottaa sovittaakseen.

Mutta vanha aatami, suruton, se ei ole jättäytynyt seurasta, vaikka omatunto on sitä koettanut hyljeksiä ja halveksia. Nytkin se istua rojottaa rennosti kiesien peräpuolessa, selin ajosuuntaan, harmonikalla kipakkaa jenkkää räiyttäen ja rekilaulua hoilaten:

Pappani sano, ostetaanko talo,
mut minä, että milläs me juodaan,
Milläs me sitten markkinoilta,
kotia sussu tuodaan?

Mutta harrasmielisyydessään vankkumaton omatunto peittelee korviaan ja neuvoa Ollimattiakin niin tekemään. Viimein omatunto saa vanhasta aatamista hyvän niskaotteen ja . . .

Vanha aatami lennähtää rattailta kuin juopunut hulikaani rahvaankapakasta vahtimestarin heittäjänä. Tuonne se jää taakse, keräillen maahan kim-

mahtaneita 'työkalujaan', korttipakkoja, hanuria, viinapulloa, ja edelleen ajajien perään nyrkkiä puiden.

Ja nyt ankara omatunto poukuttaa Ollimatin sisusolentoa, se saarnaa ja julistaa rangaistuksen lakia. Vanhan aatamin huolettoman rehvastelun vastapainoksi se ihan liioitteleekin Ollimatti Sutisen osuutta näihin synnintalkoihin.

Ollimatti, nyhjetyinen, säveä mies, lyyhistyy sisäisesti raskaan syntikuorman alla, taakan, jonka omatunto jylysevin tuomiosanoin hänen selkäänsä latoo.

Prrtuu, Paavali, seista!

Mikähän se noin huutaa, tuu-uuu-uu-uu? Ettei vain ole palotorvi? Purnunpohjan uusi torvi, joka läheltä kuultuna ulvoo kuin hengenhätäinen susi. Tänne kuuluu hiljaisena, ettei vain. . .

No, johan minä. . . Hyttynen tuossa korvaan inaji, ihan korvakin rupeaa kuulottelemaan, noh, Paavali, hopsis!

Ajetaanhan eelleen!

Tultahan niissä oli, niissä tupakankarpeissa, jotka sinne tuvan sillan alle. . . Semmoiset kytevät toisiinsa, mene tiedä miten kauan, ja sitten tupsahtavat, kun tuuli vähän hönkäisee. . .

Leuattoman-Aakun mökin kohdalla, ylävällä mäellä, Ollimatti pysähtyy. Siinä on tien vieressä korkea kivi. Hän tietää, että kiveltä näkee Purnunpohjaan, ei tosin näe Mäkitörmän mökkiä, mutta sen kohdan. Ainakin, jos . . .

Hyvänen aika! Onko tuo savua vai pilvenhönnyvää, tuon kuusenlatvan kohdalla? Sen kuusen takana on Ollimatin mökki.

Silmä ei ota selvästi näin etäältä.

— Hai, mies, mitäs tiirustat? kysyy ääni kiven juurelta.

Mustalainen Haakertti on joltakin sivutieltä yhtynyt valtamaantiehen ja, nähdessään Ollimatin katsastelevan kivellä, pysähtynyt uteliaisuudessaan.

— Tulepas nuoremmaksesi katsomaan, kutsuu Ollimatti, joka tuntee mustalaisen. Ollut jolloinkin Mäkitörmässä yötä.

— Eikös tuo ole savua, tuo, tuolla? kysyy Ollimatti, kun Haakertti on kavunnut hänen rinnalleen.

— Savua? Savua on, takuulla, myöntelee mustalainen lipevästi, mutta enemmänkin mielistelyhalusta kuin varmuudesta. Pitää olla ihmisten kanssa yhtä mieltä, sellainen auttaa romania paljon elämässä.

Ollimatti on kalpea kuin halaistu peruna. Nyt huutaa palotorvikin, ihan selvästi huutaa, ei tosin kuulu kovaa, mutta . . .

— Kuulepas, eikös tuo ole palotorvi, joka huutaa? hän kysyy hieman hätäisellä äänellä Haakertilta.

Romani kuuntelee käsi korvallisella.

— Hai, mikäs muu kuin palotorvi, takuulla, hän yhtyy mielistellen Ollimattiin. — Ihan selvästi palotorvi, hai, kuuma, tulinen ilma, kuivat rakennukset helposti syttyvät.

Uskoen tällä Ollimatin mielipiteeseen yhtymisellä saaneensa toisen hyvälle tuulelle, paljastaa mustalainen vyöltään komean tuppiroskan ja ehdottaa:

— Kuule sie, Sutinen, vaiha puukkoi, paljo sie annat vällii?

Ollimatti laskeutuu tutisevin polvin kiveltä, eikä vastaa mitään.

— Kelloi sit? yrittää Haakertti ja vetää jokaisesta liivintaskustaan kellon. Esittelee Ollimatille puoltakymmentä kelloa, paneepa yhden tikittämään tämän korvaankin. Kuuletko, miten käy kuin ikiliikkuja?

— En välitä, ärähtää Ollimatti, huomaamattaan niin jyreällä äänellä, että mustalainen uskoo kerralla.

Pelästyneenä hän luisuu kiveltä ja nousee rattailleen, joissa on naurettavan pienet pyörät.

— Ka, hos passaa, hos ei, houkutellessa meillä ei, hän lavertaa kuin lapset keskenään ja sivauttaa hummaansa pakaroille. Romanilla on nuori hevonen, joka kuljettaa hänet pian Ollimatin näkyvistä.

Palaa se, uskoo Ollimatti. Ihan on melkein kuuleviinaan rätinän ja huminan tänne asti. Ainakin tuon palotorven kuulee. Eikä näin helteellä auta vaikka höyräruutan vierittäisivät Mäkitörmään, kun se kerran vauhtiinsa on päässyt, tulipalo.

Että tuli ajateltuakin sitä kahtakymmentätuhatta, palovakuutusta. Rienaaja otti sen paikalla . . . niin, kyllä piru puuta tuo, kun pyhänä puukon . . . Eih, ajetaanhan kumminkin eelleen!

Eihän tästä kumminkaan joudu Purnunpohjaan tämän Paavalin kyydissä ennenkuin vasta mökin hiilokselle. Ja siellä on sitten koko kylän väki näkemässä, kun häntä, Ollimattia, haetaan poliisivoimalla, tulipalon syyttäjää, näet sen. Hirveätä jos vielä poliisikoirilla ajetaan kuin sutta ikään, huih, ja sitten linnaan. Elleivät iltistään Siperiaan, niin, ja oikea käsi poikki, vai miten se laki . . .

Rellukka-Juhannes, Purnunpohjan yksityinen viinanhankkija, ajaa polkupyörällä Ollimattia vastaan. Ohihujauttaessaan kysäisee:

— Sielläkö on näes tulipalo, Purnunpohjassa?

— Siell kait, tokaisee Ollimatti lyhyesti ja häkellyksissään lätkäyttää Paavalia takamuksille niin, että tämä yllättyneenä ottaa kipakan syöksyn eteenpäin. Ollimatti ei enää kuule Rellukka-Juhanneksen selitystä:

— Se vaan Haakertti tiesi. . .

Hyvä on, hyvä on! päivittelee Ollimatti ajatuksissaan. Jopa tiesivät, kirkonkylälläkin! Turhaa tässä on enää piiloitella! Nimismiehen luokse vain, vähemmällä pääsee, kun itse tunnustaa. Ei, pappilaan ensin. Rovastille tunnustus, se sitten telehvoneeraa vallesmannille ja sitten. . .

Kirkonkylän talot jo näkyvät. Ne ovat maalattuja nuo talot, valkoisia, punaisia, keltaisia niinkuin herraisten asunnot. Tuo näky on tämän Ollimatin silmää monesti ilahduttanut, niinkuin tuokin muu luonnonkauneus, mutta nyt ei Ollimatti osaa niitä ihastella.

Ihan tässä kirkonkylän alkureunassa on Tiilikaisen mummon mökki. Siinä tarjoillaan ohikulkijoille 'Kahvia ja virvokkeita', niinkuin ulkoseinälle nau-

lattu kilpi ilmoittaa. Siinä kylänkävijät poikkeilevat mennen tullen, nimittäin ne, jotka eivät välitä oikein herroiksi söpötellä ja mätystellä kylän keskustan herraskahviloissa. Niissä on tälle rasvanahkaiselle hevosmiehelle liian välkeätä, pöytäliinat ihan säikyttelivät valkeudellaan, kuka niihin uskaltaa kyynäspäitään nojata. Entä, kun sylkiastiatkin on vanhanaikaisina korjattu pois, niin että mällimiehen täytyy kesken kaiken käydä ulkona suutaan tyhjentämässä.

Ollimatin suuta kuivattaa, kovin kuivattaa. Jospa tässä vielä kerran, vapaalla jalalla ollessaan, maistaisi kahvitiran ja nilpaseisi suuntäyden vehnäpullaa. Eivät lie tarjolla ne herkut kohtapuoleen!

Ollimatti jättää Paavalin mökin pihalle, jossa muitakin matkamiesten hevosia on eväitään pureskele-massa. Paavalikin saa heinätukon eteensä.

Tiilikaisen mummon tuvassa istuu miehiä suuren pöydän ympärillä. Siihen on valmiiksi asetettu puh-taita kuppeja ja muita kahvivehkeitä, että kiireinen-kin matkamies saa nopeasti kuumaa suuhunsa.

Ollimattikin saa kimpaleen kotivehnästä eteensä kahvin kera, mutta tällä kertaa se ei tunnu maistuvan. Vähän väliä hän jopa kesken haukkaamisenkin

pysähtyy kuuntelemaan.

— Mitäs Ollimatti höristelee? kysyy Kivatun Hemma, punatukkainen mies pöydän toiselta puolen.

— Minä vaan. . . tuota. . . palotorvi. . .

— Palo. . . ?

— Niin, torvi!

— Missä nyt on tulipalo? kysyy mummo ja sysää kirjavan huivinsa reunaa korvan taakse.

— Ka, Purnunpohjassa, kait, pääsee Ollimatilta kuin vahingossa. Hän luuleekin, että toiset tietävät, mutta eivät ole tietävinään.

Kaikki kuuntelevat ja pyörittävät päätään.

— En minä kuule inahdustakaan, väittää Kivatun Hemma.

— Eihän Purnunpohjan palotorvi tänne asti kuulukaan, tietää muuan mies ovensuusta.

— Kuuluu, inttää Ollimatti. — Noin panee, että tuu-uu-uuu-uuu!

Pikkutyttö ja kaksi pikkupoikaa ovat juosseet ulos ja kipaisseet tikapuita myöten katolle. He palaavat ja huutavat yhteen ääneen:

— Ei mikään torvi huuda!

Kivatun Hemma nousee lähteäkseen omille asioil-

leen. Maksaessaan mummolle kahvista hän katsah-
taa Ollimattiin, joka edelleen höristelee, ja sanoo
ovella mennessään:

— Kuule, Ollimatti, kyllä sinulla on tulipalo omas-
sa päässäsi!

Ollimatti koettaa siinä mutustella vehnästä ja ryy-
pätä kahvia päälle. Mutta tilliä soivat korvat, ei auta
mikään.

Lapset katsovat ikkunasta kylätielle.

— Poliisikin tulee, huutaa keltatukkainen pikku-
tyttö.

— Ei kait se kahvista suutu poliisinkaan suu, sa-
noo pystynäinen mies, joka kahvinsa juoneena sy-
tyttää piippuaan seinävieruspenkillä.

— Ee-i, myöntää ovensuussa istuva mies. — Eikä
se tämä kahvi ole esivallan kieltämää. Niinkuin nyt
kuusenkyynel.

— Ketähän taas jahtaillee, Jynkänen? arvailee
mummo. — Ei täällä nyt pitäisi olla ketään semmois-
ta . . .

Ollimatilta menee kurkkuun vehnäsmuru. Sitä ka-
kistelee ja ryökyy, tummanpunainen on kasvoiltaan,
ihan luulisi jotakin säikähtäneen.

Poliisi Jynkänen, vankankolho, harmahtavaviiksinen mies tervehtii Tiilikaisen mummoa kädestä ja muille nyökkää. Istuu sitten pöytään kuin kahvimies ainakin. Mummo kiirehtiikin täyttämään kupin hänelle ja työntää vehnäkorin lähemmäksi.

Ollimatti siinä poliisia vastapäätä tuntee olonsa heikoksi. Hän kyllä arvaa, mitä varten poliisi tuli. Kyllä ne ovat jo kaikesta selvän ottaneet, on niillä telehvoonit ja lennättimet, voi toki, ratiotkin, joilla peräänkuuluutetaan. Pituutta ne ovat kasvaneet esivallan kädet, jos kohta eivät ole lyhyydellä pilattuja olleet ennenkään.

— Mitäs Ollimatille kuuluu? kysäisee poliisi Jynkänen katsoessaan vastapäätäistujan omituista vääntelemistä.

Ollimatti on huomaavinaan, että poliisi katsoo hänen läpitsensä. Selvä tuli. Tutkinto alkaa!

— Palotorven ääntähän tälle Ollimatille tuntuu kuuluvan, tokaisee siinä Tiilikaisen mummo tarkoittamatta mitään erikoista.

— Että mitä? kysyy poliisi kiinnostuneena. — Palotorven?!

Ollimatin päässä humisee. Ei, tätä ei kestä! Paras

on tunnustaa heti, niin pääsee tästä ihmisten silmä-tikkuna olemisesta. Sinnehän sitä lähdetään nimismiehen luo.

— Niin tuota... niin tuota... minä tunnustan, ihan kaikki tunnustan! änkyttää Ollimatti ja nousee pöydästä, lähestyen poliisia.

Jynkänen tuijottaa hölmistyneenä tunnustajaa. Hoksaa kumminkin nousta seisoalleen, hyvänen aika, tässähan on nyt edessä jokin virkavelvollisuus. Ahaa, näkeehän sen päältäkin, että miehellä on jotain... Ollimatilla.

Laskien vankan kätensä Ollimatin olkapäälle, kääntyy poliisi toisiin huoneessaolijoihin ja kehoittaa virallisesti:

— Kuulkaa päältä nyt, kuulkaa päältä! Se tunnustaa!

Ja kääntyen Ollimattiin sanoo varoittavasti:

— Eikä mitään kierutteluja! Vähemmällä pääset.

— Niin tuota... itsehän minä sen...

— Ähää, riemastuu Jynkänen ja heittää kuulijakunnalle huomautuksen:

— Siinä kuulitte, se on itse, ihan itse... Pankaa mieleenne nämä sanat, niitä tarvitaan lakituvassa!

Valan päältä kun kysytään.

Poliisi kilistelee taskussaan jotakin, Ollimatti arvaa, mitä, ja ojentaa kätensä rinnakkain virkamiehen eteen ja sanoo alistuneena:

— Panet vain ne . . .

— Ka, annetaanhan näitä, annetaan, juttelee poliisi louhkisti, lupsakasti, laittaessaan kiliseviä rautoja ojennettuihin ranteisiin. Ja ikään kuin varoitukseksi muille hän selittää:

— Näin se käy, pitäjäläiset, näin se käy poliisi Jynkäsen pelissä! Niin ne vain tunnustukset puristetaan . . . ei sitä näin 'valtojen' edessä kauan valheenlettiä punota. Viinankeittäjät ja trokarit ovat liivakampia kuin tää Ollimatti, niiltä on vaikeampi tirisellä . . . niitä totuuden pisaroita.

— Nyt kait sitä nimismieheen . . . ? ähkäisee Ollimatti, ollen kiusautunut sivullisten tuijotuksesta. Että rautoihin piti telläytyä, muuten rehellisen miehen. Olisi pitänyt kääntyä ja sammuttaa itse . . .

— Ka, nimismieheenpä justiinsa, myöntää poliisi. — No, tuota, omastako yllytyksestäsi sinä . . . vai kenen?

Poliisi ei ollenkaan tiedä syytä minkä vuoksi on

vanginnut Ollimatin. Se on nyt viisaasti ounasteltava.

— Eihän siinä kuka yllyttänyt. . . itse vain turautin. . .

— Turautit, näes, sen. . . ? utsii Jynkänen viekkaasti, eikä ole vielääkään selvillä, mistä tihutyöstä on kysymys. — Näes tuikkasit. . .

Ja muille huoneessa olijoille hän taas teroittaa:

— Päältä, päältä! Se on turauttanut, siinä kuulitte!

— Piipusta, näes, jatkaa Ollimatti. — Ja siitä kait se on hurautanut. . .

— Piipusta! Kuulkaa, sitä kysytään valan päältä! vasertaa poliisi kuulijoille.

Tiilikaisen mummo pyyhkii silmiään huivin nurkalla ja päivittelee:

— Ilmankos se tulipalosta hötöili, ja tässä luultiin, että että se ilveissään. . .

Nyt pääsee Jynkänen 'kärryille'. Tuhopoltto, ahaa!

— Että, tuota, porautit. . . taloja? ongittelee poliisi edelleen.

— Mitäs taloja. . . mökin tuon nyt, hääppöisen. . .

— Omasi?

— Ka ei kait sitä muiden. . .

— Meinasit kait vakuutusrahoilla pymätä oikein

suurellisemman . . . ? arvelee poliisi lauhkeasti.

— Noh . . . enhän minä nyt . . .

Poliisi tarttuu Ollimatin käsivarteen ja alkaa tehdä lähtöä.

— Hevonenhan sulla on . . . ?

— Pihassa, tuolla . . .

— Sen kun sitten aletaan kaputella vallesmanniin . . . Ei mulla tänne mummon luo muuta asiaa . . . kahvilla vain poikkesin, niin, ja minkä tämän Ollimatti Sutisen käväisin joutessani nappaamassa . . .

Ollimatti ja poliisi lähtevät.

— Hullu mies mökkinsä polttaa, pääseehän siitä juomallakin, sanoo Jynkänen leppoisan nuhtelevasti rattaille noustessa.

Sitten ajetaan nimismiehen taloon päin.

Paavali siinä hölköttäessään katsoo luhusti, vinoilmään poliisia. Sen kuorma on kaksinkertaistunut, siksi on yhtä nyreällä päällä kuin isäntänsäkin.

VIIDESTOISTA LUKU

Tinalaisen puuhat kukoistavat, kah, tietysti, rikkaan, ei kait niille hyväiset kuin pahaisetkaan voimat mitään mahda. Sen enempää kuin tuuli kivelle.

Tinalaisen sisäinen olento on yhtä naurava kuin hänen ulkonainen suurustinkinsa. Hyvin lutviutuu asiat, ihan kuin pännällä olisi piirustukset tehty ja niitten mukaan sujutettu.

Tinalainen on poikkeillut talosta taloon ja jakanut kutsuja. Tänäiltana on Tinalassa kekkerit, pikaan piti järjestää, mutta kuka vain kerkiää tulemaan, niin terveiks vaan. Paakari Kaarakainen on luvannut toimittaa sinne pipellokset, ja Rytkyveikot kokeilevat, saako ne näillä nykyuilutuksilla jalkoja nousemaan. Tuonenpana sitten pidetään oikein rymyjuhlat, nyt vain vähän alkumaistiaisia . . .

Ollimatti ja poliisi Jynkänen ajavat Tinalaista vastaan tiellä.

Kah, siinäpä Ollimatti, asiallinen itse, onkin! Tinalaisella on haastamista yhdestä jos toisestakin. Riitukan ja . . .

Tinalainen pysäyttää hevosensa.

Mutta mitä? Ollimatilla raudat käsissä!

— No no, mihin nyt Ollimattia. . . ?

Poliisi myöskin pysäyttää hevosen ja selittää lupsakasti, miten asia on. Linnaan viedään Ollimatti Sutista. Mökkinsä on tuhauttanut poroksi ja kahtakymmentätuhatta vielä teoksestaan meinannut palkinnokseen vaatia vakuutusvirmalta. Mutta Jynkänen, tämä, sattui kohdalle ja tässä sitä nyt ollaan. Vallesmannille menossa.

Ollimatti alamielisissä mietteissään nyökyttelee, ikään kuin vahvistaen poliisin syytökset.

Mutta Tinalainen ei usko tuota. Milloin Ollimatti olisi mökkinsä polttanut, vastikään se sojotti pystyssä, kun Tinalainen lähti Purnunpohjasta.

— Ka, itsepä se tässä tunnusti. . . kun minä vähän heruttelin, väittää Jynkänen. Ja Ollimatti nyökkää melkein itsetiedottomasti.

Siinä seistessä ja kiistellessä sujahtaa polkupyöräilijä ohitse Purnunpohjasta päin ajaen.

— Hei hei, Kilmu-Iivanainen, hei, huutaa kimeästi Tinalainen pyöräilijän perään. Kun tämä pysähtyy ja kääntyy vähän takaisin, kysyy Tinalainen häneltä:

— Tuletko sinä Purnunpohjasta?

Sieltäpä tässä lytkäistään.

— Ja ajoit Mäkitörmän ohitse. Tään Ollimatin . . . ?

— Eihän tuota kehdannut kiertääkään. Kun matkan varrella . . .

— Oliko mökki kohdallaan?

— Mikäs sen siitä olisi vienyt. Siinä se törötti.

— Ettei tulessa . . . ?

— Hitonko . . . — Onhan siellä halkojakin poltettavaksi!

— Tattis vaan, Iivanainen, ei tässä muuta . . .

Kilmu-Iivanainen jatkaa matkaansa. Mutta Tinalainen näpäyttää vahingoniloisesti Jynkäselle:

— Mitäs nyt sanot, vankinihti?

Poliisi raapii niskaansa hämillään, mutta pian virkoaa:

— Mitäkö minä sanon? Tahikka sinä? Elikkä koko tämä kirkonkylä ja Purnunpohjan kansanraivas? Vaikka mitä me sanottaisiin ja äännettäisiin, niin se ei merkitse yhtään mitään! Ei yhtään mitään! Mutta vallesmanni, sillä on suu, joka sanoo. Kun on annettu sananvalta, näes. Siks' älä kysy, Tinalainen, mitä minä sanon! On mentävä kuuntelemaan, mitä vallesmanni sanoo!

Tinalainen on ajatuksissaan selvittänyt itselleen, että hänelle ei olisi mitään hyötyä, jos Ollimatti joutuisi linnaan taikka muuten vain ruununmiesten kiihketeltavaksi. Jos vaikka väärin syytöstenkin takia mies joutuisi ruunun leipiin, niin silloin kai sen omaisuuskin joutuisi mittailtavaksi ja tutkittavaksi, mene ja tiedä, vaikka takavarikkoon. Entäs sitten? No, sitten vain joku löytää kultaa Mäkitörmän alueelta, niin vaikka valtion haltuun ottaisivat linnanmiehen tavaran. Ja Tinalainen saisi puhaltaa hyppysiinsä, hyh!

— Kuulehan nyt, Jynkänen, sanoo Tinalainen mielittelevästi. — Pitäähän sinun lähteä katsomaan sitä Mäkitörmän mökkiä. Itse paikan päältä, toki. Raportti, näes, vallesmannille!

Raportti! Jynkänen ikään kuin herähtää, tosiaan-kin, nimismiehelle on tehtävä raportti. Pentele, kun olin unohtaa . . .

Ja Jynkänen suostuu ajamaan Ollimatin mökille, itse paikan päälle. Siinäpä hän näkee ruununmies, omin silmin.

Mutta Tinalaisen pyyntöön, että Ollimatilta irroitettaisiin käsiraudat, koska rikosta ei ole tapahtunutkaan, vastaa poliisi:

— Ei arvaa irroitella . . . ennenkuin itse vallesmanni . . .

Tinalaisen väitellessä poliisin kanssa herähtää Ollimattikin ikään kuin horroksista ja lopultakin ärtyneenä jurahtaa:

— Älä sinä mälkätä siinä, Tinalainen! Kun raudat kerran on, niin ne on . . . siks' kun vallesmanni itse . . .

Sitten ajetaan Purnunpohjaan, Paavali, yhtä uneliaan nyreänä kuin Ollimattikin, edellä ja Tinalainen omalla hevosellaan perässä.

KUUDESTOISTA LUKU

Napakylän Moskotin renki on kyydinnyt Marikaisen Purnunpohjaan.

Paljonpa on kerinnyt Marikaisa kotikylään tultuaan. On tavannut kauppias Kurosen sisäkönkin, joka polkupyörällä on ajanut tätiään tervehtimään Purnunpohjaan. Kuronen on juuri se kauppias, jonka luona rikkaan Tinalan Aatuli on renkinä. Marikaisa saa kuulla sisäköltä viimeiset kirkonkylän uutiset, ja ne ovat niin mukavia, että ihan hytkäyttää.

Ja nyt on Marikaisa jouduttanut hieromaan. Niettusilmä-Häkästä, tänä samana pyhäpäivänä. Hieronta, tämä, ei ole sitä sanassa kiellettyä työtä, se on lähimmäisensä avittamista, sen sanovat Marikaisen potilaatkin.

Häkälän pirtissä, komeassa kuin sali, tuntuu kahdenlaista hajua, jotka eivät tahdo oikein sopeutua toisiinsa.

Häkäsen emäntä, keittää liedellä kalasoppaa. Siitä leviää oma, hyvämieltä antava lemunsa. Mutta Marikaisa hieroo pirtin peräsängyssä lojottavaa isäntää, kaistaen sormensa teevatiin, jossa on monenhajuista,

kirpeätä linimenttiä. Ylinnä siinä tuntuu ammonia-kin, päänpirityksen, tärpätin, paloöljyn, pirunpaskan ja tervan tuoksut. Sitä kun nuuhkaisee oikein läheltä nokkaansa, niin tuntuu kuin ihminen olisi lähdössä toiseen maailmaan, niin äkeätä on, se pikutti.

— Roplotellaanko näitä keträksiä? kysyy Marikaisa rylytellessään ähkivää isäntää.

— Ka, sen kun roplottelet, ähhäh, sitä vartenhan se Marikaisa, puhuhuh, kun ottaa siitä . . . niistä, voi sulostusta, kun . . .

— Näissä juhmakeissa se reumaatti asustaa, selittää Marikaisa. — Mutta kun niitä tautipusseja vähän nöpöstellään, niin myrkyt tirajaa niinkuin mehu puolukasta, kun sitä . . . Ja kun tänne ihmisen pohjoispuolelle sitä ujutetaan, niin tautipaha pääsee ulos luonnon tietä.

— Sieltähän se puhallaksen, rymätys. Ihan sen kuulee, kun, ähhäh, se makoisia on, se . . .

Emäntä Häkänen kiertää kapustaa keittopadassa ja yhtyy keskusteluun mietteliäänä:

— Mutta tää ihmisen sielu, se kuuluu tulevan suun kautta ulos, silloin, kun ihmiselle tulee lähtö, näes. Niin sanovat ne, jotka ovat nähneet.

— Suun kauttahan se tämä sielu, tietää Marikaisakin vahvistaa. — Ei se näin. . . ryösäämällä, niinkuin tämä tautipaha ja muu ryvetys.

— Suun kauttahan se, ähhäh, aijai, miten Marikaisalla on tuota näppivoimaa, vaimoisella. . .

Marikaisa on hyvillään, että hänen ammattikuntoaan kiitetään.

— Niin sanoi Suur-Tinalankin isäntä, että tauti ihan pelkää näitä Marikaisan hyppysyä, lisää hän vaatimattomasti.

— Rahtiiko se mies maksaa edes hierojan palkkaa? kysyy Häkäsen emäntä, nostaen padan lieden reunalle hiljaa kypsymään.

— Noo, onhan se nyt markkasen viskannut perään, tuolloin tällöin.

— Se on utakka mies rahan perään, Tinalainen, ongittelee Häkänen. Hänen tarkoituksensa on saada Marikaisa kertomaan Tinalan asioista. Hänelle, Häkäselle, oli takapuheista usein hyötyä rahakilpailuisa. Mitä Tinalainen on ostanut, mitä myynyt, niiden tietäminen avasi Häkäselle moninaisia näköaloja.

Marikaisa ei — noin taloloissa yhtenään liikkuvana ihmisenä — paha juorupussi olekaan. Muitten

asioista ei paljoakaan sanele, minkä vähän Tinalaisen. Häntä pidetäänkin Tinalan asioiden erikoistuntijana. Kylällä ei lasketa Marikaisalle virheeksi sitä, että hän välistä kertoo jotakin Tinalasta, hyvänen aika, ei kai hierojamuori ole luotu ihan vaiti ämittämään. Hyväntahtoinen on ihmiseen Marikaisa, ei se ilkeyksissään Tinalastakaan haastele.

— Uta, uta se on rahaan, myöntelee Marikaisa. — Ja äveriäs se onkin, Tinalainen. Kyllä niiltä kannaksilta muut kyläläiset tiepuoleen nuljahtavat.

— Nuljahtavat, myöntelee emäntäkin ja maistelee kapustalla suolaa soppakeitoksesta. — Lipiää niillä köyhempien lapikkaat.

— Lipiää, ähhäh, puhkii Häkänenkin. — Liukkaat ne ovat semmoiset rikkauden kannakset. Vaikka eipähän se tämä Häkänen ole niitä koetellut.

— Tämäkö rikas Häkänen? makeilee hieroja, ymmärtäen, että Häkäsen vaatimattomuus on vain teetelyä. Haluaa vain, entinen renkipoika, köyhimys, aina uudestaan ja uudestaan kuulla vieraitten suusta, että häntäkin pidetään rikkaana.

Häkänen ei vastaa mitään, mutta suu on mareessa, mielissään on. Lipoo kielellään suupieliään Tina-

laisen tavoin.

Marikaisa tuntee kylänmiehensä — tottakai, kun joka sopukan ruumiistakin on sormin tunnustellut — ja siksi hän antaa lähimmäiselleen sitä, mikä tälle on mieluista:

— Eihän Häkälän isäntä Tinalaisesta jäävittele, tuossa rahanryönässä, näetsen. Köyhät varjoa kumartaa, jos missä rintansa röyhittää!

Mutta onpa Marikaisalla parempaakin puhuttavaa. Nyt on hieronta jo loppuun päin, nyt hän vasta vetää tietovakkasestaan suorastaan suuruutisia.

— Tinalainen on ajanut poikansa kuulutuksiin tänäpäivänä, hän aloittaa.

— Aatulin?

— Niin. On tehnyt sovinnon ja hommannut morsiamen.

— Saiko rikkaan?

— Sutisen Riitukan.

Marikaisa hellää hieromistaan ja ryhdistäytyy kuin varttaan oikaistakseen. Hän nauttii uutispomminsa vaikutuksesta.

Häkänen koukistuu sängyssä ikään kuin kysymysmerkiksi ja tuijottaa suu ammollaan kertojaa.

— Mökin tytön?! pääsee emännältä melkein rääkäisynä. Hän lyö kämmeniään vastakkain hämmästyneenä ja sitten ristii sormensa kuin rukoillakseen, että tämän talon eläjiä säästettäisiin ja päästettäisiin moisesta pahasta. Siunatkoon, mitä säädyttömyyttä pitää kuultaman.

Marikaisa ei tiedä mitään syitä. Totta se vain kuuluu olevan. Kauppias Kurosen sisäkkö, joka asuu siinä renkikamarin seinän takana, on kuullut Tinalaisen ja Aatulin välienselvityksen, noin vain, ihan tahtomattaan. Ohut väliseinä siinä . . .

Tinalainen oli kutsunut poikansa takaisin kotiin. Mutta poika oli vaatinut, että hänen on saatava ryhtyä maanviljelyshommaan. No, tietysti, oli ukko myöntänyt. Mutta poika oli tahtonut, että elämäkurssi on talossa muutettava, on annettava rahaa työväen palkkaamiseksi ja maanviljelyskalujen ostoon. Aatuli, näes, saanut päähänsä sen maa-alan. Eikä poika ollut muuten uskonut isäänsä, ennenkuin äijä oli luvannut oikein nimismiehen luona panna nimensä kontrahtiin. Että näes Aatuli saa isännöidä Tinalan peltoasioissa. Ja sitten vain kuulutuksiin, Riitukka ja Aatuli. Rovastin luona olivat kolmeen pekkaan käy-

neet ja naima-asia on lukossa.

— On se Tinalainen lopultakin tullut hulluksi, arvelee Håkänen.

Mutta Marikaisalla on toinenkin uutispommi.

Häkästen vielä ätyröidessä ensimmäisen uutisen vavahduttamana pamauttaa Marikaisa:

— No, se tämä Tinalainen kuuluu löytäneen ne ameriikatkin täältä kotinurkilta!

Samalla Marikaisa alkaa Håkäsen loppuhieronnan. Käsivarsia reutoaa ja venyttelee. On aivan kuin ei olisi sanonut mitään erikoista, mukamas.

Håkänen höristää korviaan ja emäntäkin tyrkkää huivinsa kokonaan kaulalle, kuuloa häiritsemästä.

— Sekö tämä Suur-Matti? kysyy Håkänen, kun Marikaisa pitää taukoa pitemmänpuoleisesti.

— Kukas?

Marikaisa niksauttelee potilaansa sorminiveliä ja nauttii jännityksestä, joka vallitsee pirtissä.

— Vai ameriikat oikein. . . , päivittelee emäntä laitellessaan ruokakalustoa suurelle honkapöydälle. — Se on Tinalaisen tyyli, ei se jätä löytämättä mitään. . . Mutta ilmoittaakohan se niistä löytämisistään. . . Taakseen vain pimittelee, jos mitä saa hoksot-

tomiinsa.

— Tyyllillään se Tinalainen . . . virkkaa Häkänen jotain sanoakseen. Marikaisa siinä venyttää, vitkuttaa, sanoisi jo . . .

Marikaisa painaa isännän mahalleen ja hakkaa kämmentensä selkäpuolilla potilaan taustaseutuja. Ja sitten vain kuin päivitellen yleisesti tunnettua asiaa, josta jokainen on selvillä, hän makustelee:

— Että näes kultamaat löysi, Suur-Matti Tinalainen! Ikään kuin tuolla ei olisi jo liikaakin tuota mammonan siivoa!

— Niin, suurpohattaa se aina onnestaa, lausahtaa emäntäkin.

Mutta Marikaisa läväyttää Häkästä takamuksille — lopettajaisiksi — niin, että tämä hypähtää kohoksi sängyssään. Sitten ryhtyy käsienpesuhommaan vesikorvon luona ja ihmettelee:

— Että näes nyrkinkokoisia kultamohkareita mittuuttanut Kultra-Peppusella.

— Äveriäällä on, mistä mittuuttaa, tokaisee emäntä töytyytellen astioita pöytään melkein kuin suutuk-sissaan. — Mutta ei niillä näillä Häkäsiillä, pistää siinä kuin ohimennen moitteeksi miehelleen.

— Kulta-Peppunen oli arvellut, että kaivoksenko lie löytänyt, Tinalainen, jatkaa Marikaisa hieroessaan saippuaa käsiinsä.

— Kaivoksen?!

Häkäseltä pääsi kuin tuskanulvahdus. Hän hyp-pää pystyyn kuin ampiaisen pistämänä ja alkaa pu-keutua nopeasti.

— Jestas, kun minä säikähdin, huudahtaa Mari-kaisa pitäen sydämensä kohtaa kädellään. — Minä jo luulin, että isäntä sai herraskohtauksen.

Purnunpohjassaikin on kuultu hermokohtauksis-ta, jollaisia sivistyneemmän maailman ihmiset, ylä-väisempi väki, saattoi saada silloin, kun asiat vaati. Purnunpohjalaiset, jotka eivät moisia kohtauksia juu-ri tunnekaan, nimittävät niitä herraskohtauksiksi.

— Vielä tässä mikä... murajaa Häkänen omis-sa ajatuksissaan. Hän saa hynttyitä ylleen ja lakin päähänsä. Sanomatta sen enempiä hän painuu ulos ovesta.

Emäntä ja Marikaisa katsovat ikkunasta ja näke-vät isännän rientävän juoksujalkaa Ollimatin mökille päin.

Vai puukonheloja se... mukamas... rantahieti-

kolta, se kettu!

SEITSEMÄSTOISTA LUKU

— No, katso ja älmistele!

Tinalainen tokaisee noin poliisi Jynkäselle ja osoittaa Mäkitörmän mökkiä. — Ei sitten kahvitulen savua nouse piipustakaan, lisää vielä vahingoniloisena.

— Siinähan tuo rojottaa, mökki, myöntää Jynkänenkin hyvänsävyisen alistuvasti.

— Joko nyt irroitat Ollimatin noista kilisevistäsi?

Tinalaisella olisi hätäinen kiire päästä puhumaan Ollimatille tärkeistä hyötyasioista, noin ihan kahdenkesken. Mitäpä hän muuten välittäisi, missä jalkapuussa Ollimatti kulloinkin istuu.

Jynkänen raappii niskavillojaan ja mutisee:

— Kah, ei sentään arvaa... olisi itseltään vallesmannilta...

— Vallesmannilta, vallesmannilta! jamaa Tinalainen kärsimättömänä. — Sen kuin tökkäät sormesi noihin tuparöttelön seiniin, tottakai, aikamies, tunnet, ovatko ne olemassa vai eivätkö!

On tultu jo Mäkitörmän pihaan.

Ollimatti 'on kuin ei olisikaan'. Nämä koettelemukset ovat panneet hänet ihan torruksiin, tuskin

huomaa ja kuulee, mitä toiset siinä akkiloivat. Niin on kuin päähän olisi kamautettu ja siitä typertynyt.

Jynkänen laskeutuu kieseiltä ja koputtelee mökin seiniä. Purnunpohjalainen ei usko ennenkuin koettaa. Hän kiertää rakennuksen ympäri, katsoo sillan alle, nuuskii ja haistelee, ei löydy erikoista. Kaikki on kuin olla pitääkin.

— No, sinäkö et sitten polttanutkaan tätä mökkiäsi?! kivahtaa Jynkänen vangilleen ikään kuin suuttuneena siitä, että tämä on jättänyt jotakin tekemättä.

— Ee-en kait minä sitten . . .

Poliisi ottaa viimeinkin käsirautojen avaimet ja kehoittaa kieseillä istuvaa miestä:

— Annahan pois ne ruunun tavarat . . . ei sinusta niitten helistäjäksi!

— Mutta yritys . . ., tolkuttaa synnintuntoinen Ollimatti.

— Yritys? kertaa Jynkänen mieltiväisenä. Mutta pian hän löytää muististaan asiaankuuluvan lainkohdan:

— Yritys on rangaistava. — Onko todistuksia?

— Mistäpä niitä . . . ja, tuota ajatushan se vasta, se meininki . . .

— Ahaa, ajatus . . .

Jynkäseltä menee nyt sormi nenälle. — Ajatus, tuota, niin, noh, ajatus, näes . . . Ei, kyllä tästä on lähdettävä vallesmanniin, ei auta, ei auta!

Mutta Tinalainen tietää, ettei laki rankaise ajatusta. Eikä siitäkään ole tässä todistuksia, hän väittää Jynkäselle. Yhden miehen, varsinkin nyt rikoksesta syytetyn omatodistus ei ole mikään todistus. Niinkuin nyt tuonkaan Ollimatin höpinä. Toista se olisi, jos Jynkästä syytettäisiin murhapoltosta ja Jynkänen itse todistaisi päälleen, että onhan sitä tullut ajateltua, niin silloin saattaisivat uskoa ja mätkäyttää tuomion. Se kun ruununmiehen, niinkuin tänäkin poliisi Jynkäsen todistus vastaa kahta vieraan miehen todistusta.

Jynkäsen täytyy lopulta uskoa Tinalaista. Hän avaa käsiraudat ja sujauttaa ne taskuunsa. Mutta Ollimatille, joka jäseniään verrytellen astuu kieseiltä, hän vasertaa:

— Varota sinä, Ollimatti Sutinen, ettet vastakertana tule ruununmiestä puljuttamaan väärillä ilmiannoillasi! Linnat siitä tulee, saat uskoa! Varota se!

— No, ka, kun minä . . ., yrittää Ollimatti häkellyksissään aloittaa, mutta Jynkänen keskeyttää:

— Kakata nyt siinä ja tokella! Pääset säikäyksellä tällä kertaa, mutta usko se, Ollimatti Sutinen, että Jynkänen ei monesti iske kättään ryvetykseen! Sinun ajatustesi perässä tässä töttöilemään, senkin — sanonko minä?!

Mutta hyväluontoinen poliisi siitä leppyi yhtä joutuisasti kuin on suuttunutkin. Kääntyy Tinalaiselle arvelemaan:

— Olisikohan tästä lähteä kävellä lytkyttelemään sinne maalikylälle?

— Älähän kiirehdi, epää Tinalainen. — Jos tässä vaikka tarvittaisiin ruununmiestä . . . todistajaksi. On vähän asioita tään Ollimatin kanssa, vaikka tulisi vallesmanniin lähtö. Pääsisit kyydissä, vaikka.

Eihän Jynkäsellä ole niin hengenhätää. Istuu pirtin portaille ja panee piiputteluksi. Sanoo myöntyväisenä Tinalaiselle:

— Kah, vallesmanniin? — Sitähän minä olen tässä koko ajan hokenutkin!

Tinalaisella on selvitettävänä Ollimatille Riitukan ja Aatulin naimiskauppa. Rovasti on, näes, sanonut, että tyttö ei ole vielä laillisessa iässä, täysin. Pitää olla valtakirja isältä. Ja sellainen on Tinalaisella valmiina

taskukirjansa välissä, kun saisi Ollimatin lepytellyksi niin, että se panisi puumerkkinsä alle.

Suur-Matti ottaa Pien-Mattia käsivarresta mai-reasti myhäillen ja koettaa vetää häntä tallipolkua pitkin ulommaksi Jynkäsestä. Olisi kahdenkesken haasteltavaa, mennään me tuonne vähän. . .

Mutta yhtäkkiä Ollimatti äkäytyy kuin hevonen. Vai haasteltavaa, kyllä ne sen nylkyrin haasteltavat tietää! Ja Ollimatin sisällä kuohahtaa, voi turkinpietari, jos minä kerrankin annan tuolle iiliäiselle, mitä kuuluu! Lampaanluontoiseksi sanotaan tätä Pien-Mattia, mutta entäpä, jos se heittäyksen ärjäntuulelle, jupetsik!

Ja Pien-Matti, Purnunpohjan alamaisin ja vähäläntäisin mies, röyhistäksen Suur-Matin edessä ja irroittaen käsivartensa tämän huomasta karjaisee rintäänellä:

— Häpiäisit, sinäkin! Sanon minä vain, että Riitukkaa et saa käskyläiseksesi, et millään pakolla! Ota vaikka tuo mökki kainaloosi ja vie pakkohuutokauppaan, mutta Ollimatti Sutinen ei anna periksi, ei tuuman vertaa! Vie kaikki, vie! Mutta tyttöä et vie!

Ollimatti näyttää niin uhkaavalta ja pystyharjak-

siselta, että Tinalainen hätkähtää ja ottaa askeleen taaksepäin.

Poliisi kuulee Ollimatin riitaisan, jyreän äänen ja varmuudeksi huutaa, pirtin portailla istuen:

— Joko siellä ruununmiestä tarvitaan?

— Älähän nyt vielä. . . epää Tinalainen. — Kyllä me tämän Ollimatin kanssa selvittääm.

Ruununmiehen, esivallan, ääni saa Ollimatin jälleen menemään itseensä. Ei kait tässä uudestaan rau-toihin. . .

Ja Tinalainenkin maanittelee ja kieloittelee:

— So so, asetuhan, asetuhan, naapuri hyvä! Enhän minä mitään vie, en mitään, kuule nyt, Ollimatti!

Nyt ei hyödytä puhua Aatulin ja Riitukan avioliitosta, arvailee Tinalainen. Se panee vastaan, tuo Ollimatti, on se niin ärhäkällä päällä. Ja toista vuotta kuuluu ennen kuin Riitukka omin lupinsa pääsee naimisiin menemään, ai ai, siihen mennessä ennättää Ollimatti myydä tämän kallisarvoisen mökin moneenkin kertaan. Puhalla sitten kämmeniisi, Tinalainen. Muut miehet myyrää ja tonkii niitä kultakoloja, helskutti vieköön.

Ja miljoonakaivoksista paasasi se Mainari-Jukka!

Jos parikin keltajyvistä on maan pinnalla, niinkuin nyt, tuolla rantahiekassa on useampiakin, niin. . . Kilkuta kalkuta, myllyt pyörii!

Ei, Mäkitörmä on saatava Tinalaisen nimiin, keinnolla millä. . .

Tinalainen lähestyy Ollimattia kuin äykkäpäistä hevosta, lepytellen ja mairitellen. Viimein saakin säveäpohjaisen miehen tulemaan tallin taakse, haastelemaan ahvääreistä, niinkuin Tinalainen sanoo.

— Sinähän tyrkyttelit tätä mökkiä viime syksynä seitsemällätoista tuhannella? muistuttelee Tinalainen.

— Höh, äännähtää vain mökinmies, Pien-Matti, edelleen myrtyneenä.

— Minä maksan sen seitsemäntoista tuhatta, lupaa Tinalainen reiluutta teetellen. — Kelpaako?

Ollimatti ei vastaa mitään, vaan tuntuu kuin mura javan itsekseen. Mutta Tinalaisen takaa kuuluu kiimahtava ääni:

— Viisisataa päälle!

Tinalaisen naurunvireiset kasvot venähtävät ja hän ihan kyyristää päänsä hartioittensa väliin, puristaen luisevia sormiaan nyrkkiin. Voi — kelek, senkin

pahan hajulainen! Miten monta kertaa hän on kuul-
lut tuon inhoittavan äänen huutokaupoissa korotta-
van hintaa: Viiskymment' penniä päälle! — Markka
lisää! — Viitonen päälle! Satanen, tuhat. . .

Niettusilmä-Häkänen, mikä hiitolainen sen tänne
lähätti?!

Tuosta se nousi rannasta, voi pirhonen, se on ollut
hiekkaa seulomassa — enkö minä jo ounastellut, kun
se hierti siinä perässä, silloin — ja nyt? Nyt se tuos-
sa seisoo ja irvottaa, hyppysillään nostelee kuin nuus-
kaa toiselta kämmeneltään ja ripottelee takaisin; mi-
tä? Kullanmuruja! Kultajyväsiä! — No, kissannahkai-
seen kukkaroonsa panee, noin, ja pussi taskuun. Ihan
tekee kuin Tinalaista kiusalla, vahingoniloisena, löy-
sinpäs minä, löysinpäs minä. . . Mokoma rietta, tois-
ten kalleuksia käynyt anastelemassa. . .

Tinalainen koettaa vetää Ollimattia hihasta, läh-
detään pois tästä, meillä on kahdenkeskistä. . .

— Minä maksan kahdeksantoista tuhatta tästä
Mäkitörmästä, julistaa Häkänen ja tarttuu röyhkeästi
Ollimattia toiseen käsivarteen, vetäen omaan suun-
taansa.

— Kaksikymmentä yksi, ärähtää Tinalainen ja kis-

koo toisaalle päin. On se myyräillyt, tuo Häkänen, siellä hiekassa, hoksaa hän. Mene ja tiedä, miten syvän ja lavean kultasuonen on löytänyt, koska niin tätä mökkiä mielittelee itselleen.

Ähäh, ajattelee Niettusilmä-Häkänen. Tästä pihasta ne nyrkinkokoiset kultamohkareet ovat kotoisin. Ei Tinalainen muuten tästä summia tarjoa! Ähäh, meinaa, mies vanha viekastelija jymäyttää köyhältä mökkiläiseltä aarrekaivannon pois. Mutta on tässä toisellakin suuta, millä puhuu ja pussia, mistä maksaa!

Kahden kyläpohatan välillä syntyy ankara osto-ottelu. Ollimatti ei saa suunvuoroa sanoakseen asiaan yhtään mitään. Hänestä vedetään kissanhäntää ja hänen molempiin korviinsa supatetaan, inistään, kiljutaan. Mökin hinta vain nousee, nousee . . .

Ha ha ha, nauraa harakka navetan katolla.

Noh noh noh, myöntelee emäsika suostuvaisena, tonkiessaan siinä kiistelijöiden lähellä tunkiota.

Mutta Häkänen ja Tinalainen eivät suostu toisiinsa. Yhtäkkiä läväyttää Tinalainen hyvän korvapuustin entisen renkinsä poskelle. Ja toisen, kolmannen . . .

Läiskis, läiskis, läiskis! Monta korvapuustia.

Tinalainen saa kerrankin purkaa katkeruutensa

ainaista kilpahuutajaa ja marakattimatkijaa kohtaan.

Mutta äkkiä Häkänen kumartuu ja puskee päänsä Tinalaisen haarojen väliin ja yks kaks, keikauttaa kuin härkä pitkän saiturin selkensä taitse kellelleen maahan.

Mutta Tinalainen, sitkas kuin tervaköysi, kapristautuu ylös ja nyt saa Häkänen lisää korvatällejä. Hän puolestaan tarttuu kiinni kurittajaansa ja niin kiertelevät molemmat käsirysyssä, aivan kuin olisivat yksi ainoa epämuotoinen elävä olio, joka siinä piehtaroi.

Mitä Ollimatti tähän osaisi? Hän ei todentotta ole ensinkään jyvillä siitä, mitä ihmettä tämä jymmäkkä merkitsee, mistä se johtuu ja mihin se johtaa. Tuonnoin oli rikas naapuri, Suur-Matti yreä ja armoton, mikä sen nyt niin maslakaksi, jotta... Uloshakuun panosta ei virka sanaakaan, sen kymmenentuhannen velan vuoksi, näes, vaan rahaa se tarjoaa, tyrkyttää, ihan kilpaa Häkäsen kanssa!

Mutta poliisi Jynkänenkin kuulee metakan, siellä pirtin portailla tupakoidessaan. Hän lähestyy rytäkämpäikkaa ja rauhoittaa hurjaantuneita pohattoja:

— No no, nyt kait sitä ruununmiestä... ihan vallesmanniakin, jo...?

Tinalainen ja Häkänen irtaantuvat toisistaan ja kopistelevat noloillen roskia vaatteistaan. Eihän se nyt kunniaksi pomosniekoille, että pikkupoikien tavalla käsirysyssä. . . vakaiset miehet!

Tinalainen sanoo vähän säkeytyneenä poliisille:

— Älähän nyt, Jynkänen, aina sen vallesmannisi kanssa. . . ei tää ole muuta kuin ahvääriä, ahvääriä. . .

Mutta Häkänen on jo Ollimatin korvaan supattamassa. Tinalaisen on pidettävä puoliaan, hän puhuu toiseen korvaan. Huutokauppa alkaa taas, yhä nousee mökin hinta, voi tavatonta, miten nousee!

Jynkänen on mokomasta huutokaupasta yhtä ällistynyt kuin Ollimattikin, joka ei kerkiä sanomaan mitään koko asiaan. Kun toinen äveriäistä tarjoaa viisikymmentä tuhatta, niin toinen jo kiljaisee viisituhatta päälle.

Tuntuu kuin nuo kaksi ovelaa ammattirikastujaa olisivat menettäneet tolkkunsa. Kivikkomaa, pieni palsta tässä, lahonnut, harmaa tuvanröttelö, tästä ruvetaan jo talon hintoja tarjoamaan!

Mutta nuo kaksi pohattaa eivät taistelekaan tästä mökistä, ei. Kultakaivoksesta he kiistaavat, kultasuo-

nesta, jonka olemassaolo . . . niin, se on asia erikseen!

Viimein iskee Tinalainen pöytään valtin!

— Saat Niemensyrjän tästä mökistä, kuule, pamauttaa Tinalainen vilkaisten Häkäseen, jonka nokka tuntuu nuljahtavan alaviistoon.

— Niemensyrjän! mutisee poliisikin itsekseen hämästyneenä.

— Niemensyrjän! kajahtaa helakka naisääni hie-
man ulompaa. Ja kaiku kertailee naisäänen huudah-
dusta jossakin lähimetsässä: — syrjän! — syrjän!

Marikaisa siellä risuidan takana huudahtaa. Hän on ohikulkiessaan jäänyt katsomaan ja kuulemaan ihmeellistä huutokauppaa ja hän on selvillä tilanteesta. Hän kapuaa ketterästi aidan yli ja lähestyy Ollimattia.

— Niin, vahvistaa Tinalainen tarjouksensa, ojentaen kättään. — Vaihdatko taloon, tään kivikon, häh? Tuoss' on käsi kuin leipälapio, lyötkö vai et?

— Kyllä minä jo löisin! yllyttää Marikaisa. Ja toimekkaasti hän yhtäkkiä tarttuu Ollimatin käteen ja nostaa sen Tinalaisen kättä kohti. Läiskis, Tinalainen lyö kuin sydämen halusta! Nyt lähdetään kaupanvahvistajan luokse, vallesmanniin. Ja Jynkänen mukaan

— todistajaksi.

Häkänen on lyöty ällikällä. Hänellä ei ole moista valttia. Niemensyrjä on Ollimatin perintötalo, jonka Tinalainen lain ja oikeuden varjolla aikoinaan puoli-ilmaiseksi itselleen kiehitteli. Irralliseksi jäi siitä pitäen Ollimatti, eihän kivikkotontti ole viljeltäväksi mahdollinen.

Häkäsen haukkoessa henkeään, pystymättä edes mitään sanomaan, nousevat Ollimatti, Tinalainen ja poliisi Jynkänen rikkaan miehen, Tinalaisen rattaille. Paavali saa jäädä, ei siitä ole, hidastelijasta, nyt on kiire. Marikaisa lupaa päästää Paavalin valjaista, kun Ollimatti hätäilee, että hevonen unohtui riisumatta.

— Sitähän minä olen koko ajan tulkuttanut, että vallesmanniin tästä on mentävä, ei asia muuten selviä! sanoo poliisi Jynkänen, kun veräjältä käännyttään kirkonkylään päin.

Vallesmanniin, joopa joo!

KAHDEKSASTOISTA LUKU

Suur-Tinalassa on kuuliaiskekkerit, niin, ja kaup-
paharjakaiset.

Tinalainen itse hekottaa hyvää mieltä kukkuroil-
laan, naurunvireessä on sisäisesti ja ulkonaisesti. Kä-
siään hieroskellen ja hykerrellen kehoittelee vieraita
— kylläpä niitäkin kerkesi, äkkikesteihin! — ottakaa-
han lisää, maistakaaahan, nämä vain ovat alkupaloja,
pidetään sitten oikeat purnunpohjalaiset häät!

Ollimatti on jykertänyt puumerkkinsä Riitukan ja
Aatulin avioliittoa varten tarvittavaan isänlupa-
aan. Tämä naimiskauppa ei tosin Tinalaisen mielestä niin
tärkeä olisi ollutkaan, nyt enää, kun Mäkitörmän
mökki rantahiekkoinen kuuluu Suur-Tinalan aluei-
siin. Vaihtokaupan jälkeen, näes. Mutta mikä on puu-
hattu, se on puuhattu. Pääasia, että se kallis rantahie-
tikko . . .

Soittojen helistessä ja nuorten iloitellessa pistäy-
tyy Tinalainen ulos. Täytyyhän käydä toteamassa, et-
tä jyväsiä, jyväsiä on siellä hiekassa.

Aatuli ja Riitukka kävelevät käsitysten — kuinkas

muuten! — Tinalan lähipelloilla ja halmeilla. Aatuli on intoa täynnään: tuohon salaojat, tuo kesannoksi ensi vuonna, tuossa vaihdetaan viljalajia.

Halahiiala-laa, halahiiala-laa, kuuluu Suur-Tinalan salista iloinen soitto.

Nuoret tulevat kotopihan rantaan. Tuolla, aidan toisella puolen on se laakea kivi, jonka päällä he hakkasivat kultasormuksen hitusiksi.

Mutta kuka siellä kuukkii melkein nenä maassa ja poimii kuin marjoja. Niitä ei siinä hiekalla kasva.

Poimija on isä-Tinalainen.

— Isä, mitä te nyt. . . ? kysyy Aatuli ulompaa.

— Ka, mitäpä tässä. . .

Nuoret tulevat risuaidan yli Tinalaisen luo.

— Ei, isä, antakaa olla vain niiden sormuksen murujen. Ei ne meitä rikastuta, olkoot siellä, sanoo lavealuontoinen poika.

— Sormuksen. . . ?

— Niin, muruja.

Nuoret luulevat huvittavansa vanhaa ahnehtijaa kertomalla, miten he hakkasivat kultaisen sormuksen hienoksi ja näpsivät muruset tuohon hiekalle. Siinä niitä vielä on, tuolla, ja tuolla, kas, miten kiiluvat.

Nuoret eivät ymmärrä, miksi isä-Tinalaisen silmät leviävät, ja kasvot vääntyvät monenmuotoisiin virnistyksiin. Ja äijän kurkussa kangertaa jokin, mikä siikainen lie, vai olisiko tuossa veden hengessä yskänkopottia iskenyt. Pitää mennä kamariin ja ottaa jotakin lämmintä.

Mutta jo mennessään tekee Tinalainen päätöksen, että kultakaivoksesta ei puhuta ikinä, ei hiiskahdusta. Ounailkoon Häkänen mitä ounailee, mutta Tinalainen ei milloinkaan näytä pettymystään.

Asiat on niinkuin ne on, eihän niitä enää saa kumminkaan peruutetuksi.

Ollimatti vie Marikaisan katsomaan Niemensyrjän taloa. Isäntää, isäntää on nyt, tämä Ollimatti!

Paavali annaksen mielisuosiolla valjaisiin, ihme kyllä. Aivan se hilpeästi hörhöttää, kun Marikaisa siittää sen turpaa, ei äkäile, ei iukuile. Mikä senkin mielentilaa on parantanut? Mikä? Kun Marikaisa on syöttänyt sille oikeita leipurin pipelloksia, pari haameentaskullista, eikö se jo pane hevosenkin suuta messingille?

— Tuohon me laitamme uuden portin, sanoo Ma-

rikaisa Niemensyrjässä. — Niin on rempallaan entinen, arvaahan sen, kun ei ole ollut asujiakaan.

Mutta yhtäkkiä Marikaisa punastuu ja luo silmänsä maahan. Mikä oikeus hänellä oli puhua portin laittamisesta, eihän talo ollut hänen, vaan Ollimatin. Eikä Ollimatti vielä ole löytänyt niitä sanoja. . .

Mutta nytpä löysi. Tarttuu Marikaisan sanoihin, että laitetaan sinulle emännänkamari, oikein tapetit kaupungista ostetaan, kah, miten helposti, ihan kuin itsestään käy tuo loppuselvitys.

Istuvat sitten portailla, Ollimatti ja Marikaisa ja katsovat laskevaan aurinkoon. Marikaisa sanoo:

— Taitaa aina olla tässä maailmassa käännös Suur-Mattien ja Pien-Mattien välillä. Mutta auttaa se tuo sallimus tätäkin vähäläntäistä.

— Auttaa se, myöntelee Ollimatti. — Varsinkin, kun tää Pien-Matti kapristaksen omastakin puolestaan, eikä säpsähtele!

Kivii, kivii, laulaa pääskynen sujahtaessaan liitolennossa portaillaistujien ohitse.

Mutta kyntörastas laulaa:

Puupiiput, puupiiput!
Ollimatti, Ollimatti,

sinä saat, sinä saat
Marikaisan, Marikaisan!

Loppu.
